

รายงานฉบับสมบูรณ์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตาม
หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

Legal problems about criminal justice which does not meet
the principle of presumption of innocence

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

โดย

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เสนอ

สถาบันพระปกเกล้า

สิงหาคม 2566

รายงานฉบับสมบูรณ์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตาม
หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

นักวิจัยและหัวหน้าโครงการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

นักวิจัยร่วมโครงการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สลิล สิริพิฑูร

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพรหม อินทร์มพรรย์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทสรุปผู้บริหาร

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและบทบัญญัติตามกฎหมายอื่นที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่นำมาสู่การแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นที่ไม่ใช่บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

1.1 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิด

เนื้อหาของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1) ไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำในบทบัญญัตินี้ซึ่งบัญญัติไว้ว่า โดยความตายของผู้กระทำผิด อาจทำให้เกิดความเข้าใจคาดเคลื่อนได้ว่าบุคคลซึ่งถึงแก่ความตายนั้นได้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิดทั้งที่บทบัญญัติตามมาตรา 39 (1) มีความมุ่งหมายถึงเพียงบุคคลซึ่งเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่านั้น

1.2 บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้การชั่งระหว่างสอบสวนเป็นหลักและปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 87 วรรคสาม มาตรา 71 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลักษณะ 5 หมวด 3 รวมถึงบทบัญญัติอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 5 หมวด 3 ได้ใช้ถ้อยคำว่าปล่อยชั่วคราวแสดงให้เห็นถึงการชั่งระหว่างสอบสวนถือเป็นหลัก โดยการปล่อยเป็นการชั่วคราวเสมือนเป็นข้อยกเว้น

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) พบว่าบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติให้เสมือนว่าการชั่งระหว่างสอบสวนเป็นหลักและการปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้นไม่ถือเป็นการขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ของประเทศฝรั่งเศสได้วางหลักไว้ว่า เมื่อมีการจับผู้ต้องหาหมายศาลจะใช้มาตรการควบคุมโดยศาลก่อน หากไม่ได้ผลให้ใช้มาตรการควบคุมโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์และหากวิธีการดังกล่าวไม่ได้ผลจึงให้มีการขังชั่วคราวเป็นมาตรการสุดท้ายโดยในการขังชั่วคราวศาลจะรับฟังความจากอัยการและผู้ต้องหา ตามหลักฟังความทุกฝ่าย โดยกฎหมายให้บัญญัติให้ผู้ต้องหาที่มีความเสมอ หากผู้ต้องหาไม่มีทนายความ ศาลจะต้องตั้งทนายความให้

2. บทบัญญัติตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

2.1 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติมไม่มีการแยกทะเบียนประวัติผู้ต้องหา จำเลย ซึ่งเป็นบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดอาญา ออกจากบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาทำให้ข้อมูลของผู้ต้องหา จำเลย และบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาถูกรวมไว้ในฐานข้อมูลเดียวกันซึ่งมีผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดทั้งที่ยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด จึงขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

อย่างไรก็ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นระเบียบที่ใช้ในปัจจุบัน ได้แก้ไขปัญหา โดยได้แยกทะเบียนประวัติที่ใช้จัดเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ทะเบียน คือ ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา ทะเบียนประวัติอาชญากร และทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีใจอาชญากร ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาตินี้จึงไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์แล้ว

2.2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

1) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ได้บัญญัติให้พระภิกษุซึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยพระภิกษุนั้นไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ โดยที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดน่าจะขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

2) ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 30 กรณีพระภิกษุที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกหรือกักขังและถูกเจ้าพนักงานดำเนินการให้สละสมณเพศไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์เนื่องจากผ่านการพิจารณาโดยศาลจนคดีถึงที่สุดแล้ว แต่กรณีพระภิกษุที่ต้องสละสมณเพศเนื่องจากถูกศาลออกหมายขัง ทั้งการขังระหว่างสอบสวน ขังระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา อาจจะขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เนื่องจากศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด

3. ข้อเสนอแนะ

3.1. บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

1) ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1) โดยใช้ถ้อยคำว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยแทนที่คำว่าผู้กระทำความผิด เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทบัญญัติมาตรา 39 (1)

2) ควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลักษณะ 5 หมวด 3 รวมถึงบทบัญญัติอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 5 หมวด 3 จากเดิมใช้ถ้อยคำว่ารอล่วงชั่วคราว เป็นใช้ถ้อยคำว่ารอล่วงและจากเดิมใช้คำว่ารอล่วงข้าง เป็นขังชั่วคราว และควรแก้ไข บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 87 วรรคสาม เมื่อมีการจับผู้ต้องหามา ศาลจะใช้มาตรการควบคุมโดยศาลก่อน หากไม่ได้ผลให้ใช้มาตรการควบคุมโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ และหากวิธีการดังกล่าวไม่ได้ผล จึงให้มีการขังชั่วคราวเป็นมาตรการสุดท้าย โดยในการขังชั่วคราว ศาลจะรับฟังความจากอัยการและผู้ต้องหา ตามหลักฟังความทุกฝ่าย โดยกฎหมายให้บัญญัติให้ผู้ต้องหา มีทนายความเสมอ หากผู้ต้องหาไม่มีทนายความ ศาลจะต้องตั้งทนายความให้

3.2 บทบัญญัติตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

3.2.1 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566

เห็นควรนำระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 มาตราเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ เนื่องจาก การให้ผู้ต้องหา จำเลยหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดในคดีอาญาพิมพ์ลายนิ้วมือกระทบต่อเสรีภาพของบุคคลดังกล่าว

3.2.2 พระราชบัญญัติคณะกรรมการส่งเสริม พ.ศ. 2505

1) เห็นควรแก้ไข มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการส่งเสริม พ.ศ. 2505 โดยให้เรียกผู้เสียหายมาสอบถามว่าจะคัดค้านการปล่อยหรือไม่และควรให้พระภิกษุที่เป็นผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุร่วมให้ความเห็นกรณีที่จะมีควบคุม และควรพิจารณานำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 89/1 มาใช้บังคับในการควบคุมในสถานที่อื่นนอกจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยอนุโลม

2) เห็นควรแก้ไข มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการส่งเสริม พ.ศ. 2505 โดยให้เรียกผู้เสียหายมาสอบถามว่าจะคัดค้านการปล่อยหรือไม่ และควรให้พระภิกษุที่เป็นผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุร่วมให้ความเห็นกรณีที่จะมีขังชั่วคราว และควรพิจารณานำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 89/1 มาใช้บังคับในการขังในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ

Executive Summary

The objectives of legal problems about criminal justice which does not meet the principle of presumption of innocence are to study the Criminal Procedure Code and other laws which do not comply with the principle of presumption of innocence and to reach conclusions and suggestions which lead to amend the Criminal Procedure Code and other laws.

The results of the research are as follow:

1. The provisions of the Criminal Procedure Code regarding the principle of presumption of innocence.

1.1. The right to bring a criminal case is extinguished by the death of the offender.

The provision of section 39(1) is not contrary to the principle of presumption of innocence. However, if considering the words “by the death of the offender” in this provision, it may lead to misunderstanding that the person who died had a final judgment showing that he had committed an offence, even this Section intends to aim only an allege offender or a defendant.

1.2 The provisions of the Criminal Procedure Code provide the detention during inquiry as the main basis and the provisional release as an exception.

According to the Criminal Procedure Code Section 87 Paragraph 3, Section 71, Title 5 Chapter 3, and other provisions that use the word “provisional release” shows that the detention during inquiry focus as main basis and the provisional release is just an exception.

Considering to the decision of the Human Rights Committee, the provision of the Criminal Procedure Code is likely to provide that the detention during inquiry is main basis and the provisional release is an exception. This means that the provision

is contrary to the principle of presumption of innocence. To compare with the France Criminal Procedure Code, the France provision provides that when the accused is brought to court, the control measures will be the first measure taken by the court. If this does not work, the electronic control measures will be use. Finally, if the previous method does not work, the temporary detention will be a last measure. Regarding to the principle of hearing all parties, the court should hear from the public prosecutor and the accused before the temporary detention take place. The law provides that the accused always has a lawyer. If the accused does not have any lawyer, the court must appoint the accused a lawyer.

2. Other legal provisions regarding the principle of presumption of innocence.

2.1 The Royal Thai Police Regulations regarding Police Regulations which does not related to cases, Title 32

The Royal Thai Police Regulation regarding Police Regulations which does not related to cases, Title 32 about the Finger Printing B.E. 2554 and the Amendments do not separate the personal data of the accused and the sentenced person who commits a criminal offence, thus, all personal data are collected in the same data base. Therefore, an accused or a defendant is assumed as an offender even there has not been a final judgment showing that an offender has been committed a crime. Therefore, it is contrary to the principle of presumption of innocence.

However, The Royal Thai Police Regulation regarding Police Regulations which does not related to cases Section 32 about the Finger Printing B.E. 2011 already solved the problem by separating personal data into 3 categories: the accused data, the criminal data, and the data of wrongdoer who is not the criminal. Thus, the Royal Thai Police Regulation is not contrary to the principle of presumption of innocence any more.

2.2 The Sangha Act B.E. 2505

1) The Sangha Act B.E. 2505 Section 29 provides that any monks who is accused in a criminal case but an inquiry officer or a public prosecutor consider it in appropriate to provisional release, an inquiry officer has authority to proceed with compelling the monk to renounce the monkhood, even there has not been a final court judgment showing that an offense has been committed a crime. Therefore, this section is contrary to the principle of presumption of innocence.

2) According to the Sangha Act B.E. 2505 Section 30, a monk is to be imprisoned or confined by the final court judgment and the officer proceed the monk to renounce the monkhood, this provision is not contrary to the principle of presumption of innocence because all the process has been considered by the court. However, in case of a monk who renounces the monkhood because a court issues a detention warrant, or because of the detention during inquiry or detention during litigation in a court of the first instance, an appeal court, or in the supreme court, these may contrary to the principle of presumption of innocence because there is no final judgment showing that a person commits any crimes.

3. Suggestions

3.1 The provision under the Criminal Procedure Code relating to the principle of presumption of innocence.

1) The provisions of the Criminal Procedure Code, Section 39 (1) should be amended by using the words “allege offender or defendant” instead of “offender” to be consistent with the provisions of Section 39 (1).

2) The provisions of the Criminal Procedure Code, Title 5, and Chapter 3 should be amended by using the words “release” instead of the word “provisional release” and the words “detention” should replace by the word “temporarily detention”. Moreover, the Criminal Procedure Code Section 87 Paragraph 3 should be amended. When the accused is brought to court, the control measures will be

taken by the court. If this measure does not work, the electronic control measures will be use. Lastly, if the previous method does not work, the temporary detention will be a last measure. By temporary detention, the court will hear from the public prosecutor and the accused regarding to the principle of listening to all sides. The law provides that the accused always has a lawyer. If the accused does not have a lawyer, the court must appoint the accused a lawyer.

3.2 Other provisions related to the principle of presumption of innocence.

3.2.1 The Royal Thai Police Regulations regarding Police Regulations which does not related to cases, Title 32 about the Finger Printing B.E. 2566

The Royal Thai Police Regulations regarding Police Regulations which does not related to cases, Title 32 about the Finger Printing B.E. 2566 should be issued as the Act because by enforcing an accused, a defendant, or a person who has been sentenced by the court as an offender in a criminal case to fingerprint is affecting the freedom of such person.

3.2.2 The Sangha Act B.E. 2505

1) The Sangha Act B.E. 2505 Section 29 should be amended by asking an injure person whether to object a release and the monks' supervisors should be allowed to give opinions on cases that will be controlled. Furthermore, the Criminal Procedure Section 89/1 should be enforced a control in any place other than the inquiry official office.

2) The Sangha Act B.E. 2505 Section 30 should be amended by asking an injure person whether to object a release and in case of temporarily detention, the monks' superiors should be allowed to give opinions. Furthermore, the Criminal Procedure Section 89/1 should be enforced the detention in other place than the prison.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	x
คำนำ	x
สารบัญ	x
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	10
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	11
1.4 วิธีการดำเนินการศึกษา	11
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
1.6 กรอบแนวความคิดในการวิจัย	13
1.7 แผนการดำเนินการโครงการวิจัย	14
บทที่ 2 ความเป็นมาของหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ระบบการดำเนินคดีอาญา รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลักนิติธรรม	15
2.1 หลักนิติธรรม	15
2.1.1 ความหมายของหลักนิติธรรมตามความเห็นของศาสตราจารย์ไดซี่ (Professor A.V. Dicey)	15
2.1.2 ผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม	16
2.1.2.1 หลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหรือหลักนิติธรรมในความหมาย อย่างแคบ	16
2.1.2.2 หลักนิติธรรมโดยทั่วไปหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง	17
2.2 ประวัติ ความเป็นมาของหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	19
2.3 ระบบการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา	20
2.3.1 คำนียามของระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา	21
2.3.2 การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน	21

2.3.3 การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา	22
บทที่ 3 มาตรการกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์	24
3.1 กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์	25
3.1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)	25
3.1.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR))	26
3.1.3 อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Convention of Human Rights and Fundamental Freedom 1950)	28
3.1.4 กฎบัตรว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป (Charter of Fundamental Rights of European Union)	29
3.2 หลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	30
บทที่ 4 มาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลักการ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	33
4.1 รัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาและหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์	33
4.1.1 บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวกับหลักการ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์	33
4.1.2 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์	45
4.1.2.1 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555	45
4.1.2.2 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19-20/2556	48

4.1.2.3	ความเห็นในการวินิจฉัยส่วนตนคำวินิจฉัยที่ 19-20/2556 โดยศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาล รัฐธรรมนูญ	51
4.1.2.4	ข้อสังเกตคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555 และคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญที่ 19-20/2556	52
4.2	บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับหลักการ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	55
4.2.1	สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิดตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1)	55
4.2.2	บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวกับ ควบคุม ชัง ปล່อยชั่วคราว	56
4.3	บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เกี่ยวกับหลักการ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์	67
4.4	ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจ ไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ.2561 (ฉบับที่ 4)	68
4.4.1	คำนิยามสำคัญที่เกี่ยวกับระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวล ระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566	74
4.4.2	การปฏิบัติเกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหา จำเลย ผู้ต้องชัง ผู้ถูกกักกัน ผู้รับการอบรมและศพ	74
4.4.3	กรณีการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ขอสมัครเข้ารับราชการ สมัครเข้าทำงาน หรือขออนุญาตกรณีต่าง ๆ	75
4.4.4	การคัดแยกและถอนประวัติบุคคลออกจากทะเบียนประวัติผู้ต้องหา ทะเบียนอาชญากร และทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีโชอาชญากร	77
บทที่ 5	วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไป ตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	82

5.1	วิเคราะห์บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	82
5.1.1	วิเคราะห์ปัญหาการบัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ โดยความตายของผู้กระทำผิด	82
5.1.2	วิเคราะห์ปัญหาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาให้การชั่งระหว่างสอบสวนเป็นหลักและปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น	85
5.2	วิเคราะห์บทบัญญัติตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วย ประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลาย นิ้วมือ พ.ศ. 2561 (ฉบับที่ 4) ที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อน ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	90
5.3	วิเคราะห์บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	93
5.3.1	วิเคราะห์ปัญหาพระภิกษุซึ่งถูกกล่าวว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยพระภิกษุนั้นไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้ พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้	94
5.3.2	วิเคราะห์ปัญหาการให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการ ให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้ พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ ในกรณีมีคำสั่งของศาลให้ขังพระภิกษุ	95
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ		98
6.1	สรุปผลการวิจัย	98
6.2	ข้อเสนอแนะ	106
บรรณานุกรม		112

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นระบบการจัดการด้านความยุติธรรมในคดีอาญาตามกฎหมาย ซึ่งประกอบด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐ เจ้าพนักงาน องค์กรและกระบวนการตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายในการค้นหาและตรวจสอบให้ได้ความจริงในคดีอาญาเพื่อการดำเนินการให้เกิดความยุติธรรม ตลอดจนการลงโทษและปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดตามวิธีการที่เหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม คุ้มครองสิทธิของบุคคลและอำนวยความสะดวกยุติธรรมในสังคมนั้น¹

สำหรับกฎหมายซึ่งให้เจ้าพนักงานของรัฐมีอำนาจ หน้าที่ในการค้นหาและตรวจสอบให้ได้ความจริง เพื่อให้วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสัมฤทธิ์ผล คือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยอำนาจที่กฎหมายดังกล่าวให้แก่เจ้าพนักงานของรัฐ เช่น อำนาจในการออกหมายเรียก อำนาจในการจับ การควบคุม การค้น การสอบสวน เป็นต้น อำนาจดังกล่าวนี้เป็นอำนาจที่กระทบต่อเสรีภาพของประชาชน ด้วยเหตุนี้จึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ เพื่อไม่ให้มีการใช้อำนาจโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

นอกจากการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังได้บัญญัติให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา เช่น สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา² สิทธิที่จะมีล่าม³ และสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เป็นต้น

สำหรับสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) เป็นหนึ่งในสิทธิของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นหลักสากล โดยมีการรับรองหลักการนี้ไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ข้อ 11 (1) “ทุก

¹ชาติ ชัยเดชสุริยะ, *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 1, โรงพิมพ์เดือนตุลา 2549) 1.

²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสองและมาตรา 134 วรรคแรก.

³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 วรรคสาม.

คนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด ทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย”⁴

นอกจากนี้สิทธิที่จะได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ได้มีการรับรองไว้ในสนธิสัญญาหลักว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังเห็นได้จากกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ข้อ 14 วรรคสองได้บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด”⁵

สำหรับประเทศไทยเริ่มรับรองสิทธิที่จะได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 มาตรา 30 “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

หลังจากที่ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2492 แล้ว ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธินี้ไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอีกหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 มาตรา 28 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 32 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 27 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 มาตรา 29 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 33 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39

โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับปัจจุบันได้บัญญัติรับรองไว้ใน มาตรา 29 วรรคสอง “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

⁴กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน,” accessed on 18 January 2023, from <https://humanrights.mfa.go.th>.

⁵สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, คำอธิบาย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 (พิมพ์ครั้งที่ 1, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2548) 20 -21.

สำหรับบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่จะได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์นี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัยที่ 19 -20/2556 เรื่องพระราชบัญญัติปู้ย พ.ศ. 2518 มาตรา 72/5 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550⁶ มาตรา 39 วรรคสอง มาตรา 40 (5) และมาตรา 30 หรือไม่ โดยวินิจฉัยว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา 39 เป็นบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยวรรคสอง บัญญัติว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีให้ต้องตกอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำความผิดก่อนที่จะได้รับการพิสูจน์ความผิดจากโจทก์ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด พระราชบัญญัติปู้ย พ.ศ. 2518 มาตรา 72/5 เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย โดยไม่ปรากฏว่ามี การกระทำหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น เป็นบทบัญญัติที่ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 39 วรรคสอง เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 6

นอกจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายัง มีการบัญญัติถึงสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ไว้ในมาตรา 227 “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ว่าพนักงานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” โดยเป็นการรับรองหลักนี้เมื่อศาลจะมีคำพิพากษา

ตามบทบัญญัติมาตรานี้เนื่องจากจำเลยได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยได้กระทำความผิด จึงเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิด โดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1512/2482 ได้วินิจฉัยไว้ว่า ตามหลักกฎหมายย่อมสันนิษฐานว่า คนทุกคนไม่ได้กระทำความผิด เมื่อโจทก์กล่าวหาอ้างว่าจำเลยกระทำความผิด โจทก์ต้องพิสูจน์ให้สมฟ้อง⁷

⁶คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19 - 20/2556.

⁷สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง)* (พิมพ์ครั้งที่ 23, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2565) 454 - 455.

แม้ประเทศไทยจะได้รับรองสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 ถึงปัจจุบันเป็นเวลาเกินกว่าเจ็ดสิบปีแล้ว แต่เมื่อพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่น มีปัญหาที่ควรทำการศึกษาว่าบทบัญญัติของกฎหมายนั้น มีความสอดคล้องกับสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่ ดังนี้

1.1.1 ปัญหาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

1.1.1.1 ปัญหาการบัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติถึงกรณีที่สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไว้ตามมาตรา 39 (1) - (7) โดยมาตรา 39 (1) ได้บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป โดยความตายของผู้กระทำผิด ตามหลักนิติศาสตร์ถือว่า การกระทำความผิดอาญาเป็นการเฉพาะตัวผู้กระทำและโทษสำหรับความผิดจึงจะบังคับแก่ตัวผู้กระทำเท่านั้น ฉะนั้น เมื่อผู้กระทำความผิดตายโทษที่จะบังคับแก่ตัวผู้กระทำผิดจึงระงับไปตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 38⁸ เมื่อโทษระงับ ความจำเป็นตามวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อการลงโทษผู้กระทำผิดจึงหมดไปด้วย⁹ โดยหากผู้กระทำผิดถึงแก่ความตายไม่ว่าจะอยู่ในกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการใด สิทธินำคดีอาญามาฟ้องสำหรับผู้นั้นจะระงับทันที ถ้าคดียังไม่ได้ฟ้องพนักงานอัยการจะต้องสั่งไม่ฟ้อง ถ้าคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาศาลจะสั่งจำหน่ายคดี¹⁰

สำหรับบทบัญญัติมาตรา 39 (1) นี้มีปัญหาที่ควรทำการศึกษาว่าการที่กฎหมายบัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิด สอดคล้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่ เนื่องจากการจะเป็นผู้กระทำผิด ต้องมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด แต่กรณีผู้ต้องหาถึงแก่ความตายระหว่างสอบสวนหรือจำเลย

⁸ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 38.

⁹คณิ่ง ภาไชย, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 11, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2561) 150.

¹⁰ณรงค์ ใจหาญ, *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 14, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565) หน้า 171.

ถึงแก่ความตายก่อนคดีถึงที่สุด ซึ่งมีผลให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ โดยที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ยังไม่เป็นผู้กระทำผิด

ตัวอย่าง นายเขียวไปร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่นายดำในข้อหาลักทรัพย์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ของนายเขียว ระหว่างที่พนักงานสอบสวนกำลังสอบสวนคดีนี้ นายดำประสบอุบัติเหตุถึงแก่ความตาย มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องนายดำระงับไป ทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายคือนายเขียวจะไม่สามารถดำเนินคดีอาญาแก่นายดำได้อีก กรณีตามตัวอย่างที่ยกขึ้นนี้ นายดำเป็นเพียงผู้ต้องหา เนื่องจากเป็นบุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล¹¹ ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด แต่บทบัญญัติมาตรา 39 (1) ได้บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิด จึงเห็นควรศึกษาว่าบทบัญญัติมาตรานี้ใช้ถ้อยคำว่า สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิด ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่

1.1.1.2 ปัญหาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้การขังระหว่างสอบสวนเป็นหลักและปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น

โดยทั่วไปแล้ว ในการดำเนินคดีอาญา การมีตัวผู้ถูกดำเนินคดี มีความจำเป็นในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเพื่อการสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณาและพิพากษาคดี ตลอดจนการบังคับคดี แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะต้องควบคุมหรือขังไว้ในทุกขั้นตอน หากเห็นว่าไม่จำเป็นต้องควบคุมหรือขังก็สามารถได้ตัวมาเพื่อดำเนินการในคดีอาญาแล้ว จากนั้นก็สามารถปล่อยชั่วคราวตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้¹²

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พบว่ามีปัญหาที่ควรศึกษาว่าเป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่ ดังเห็นได้จาก การขังระหว่างสอบสวนตาม มาตรา 87 วรรคสาม “ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตาม มาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอรรถกถาว์ล่งเสียได้ โดยให้พนักงาน

¹¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 ในประมวลกฎหมายนี้ (2) “ผู้ต้องหา” หมายความว่า บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล.

¹²สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง)* (เชิงอรรถ 7) 209.

สอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับผู้ต้องหา^{นั้น}ไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่า จะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้”

ตามบทบัญญัตินี้ เมื่อมีการนำตัวผู้ถูกจับมาอยู่ที่ทำการของพนักงานสอบสวน หากพนักงานสอบสวน หากผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้เพื่อทำการสอบสวน ณ ที่ทำการพนักงานสอบสวนได้ไม่เกินสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน หากใกล้ครบระยะเวลาดังกล่าวพนักงานสอบสวนยังทำการสอบสวนไม่เสร็จ สามารถพาผู้ถูกจับไปศาล เพื่อขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นระหว่างสอบสวนได้ โดยศาลจะสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

ตัวอย่าง ร.ต.อ.แดงนำหมายจับไปจับนายดำ และพานายดำไปส่งที่ทำการของพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนไม่ปล่อยชั่วคราวนายดำ และควบคุมไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อทำการสอบสวน เมื่อใกล้ครบสี่สิบแปดชั่วโมงยังทำการสอบสวนไม่เสร็จ พนักงานสอบสวนได้พาด่วนนายดำไปศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายจับระหว่างสอบสวน หากนายดำไม่ต้องการถูกขังระหว่างสอบสวนต้องขอปล่อยชั่วคราว

ตามบทบัญญัติมาตรา 87 นี้มีปัญหาที่ควรทำการศึกษาคือ การที่กฎหมายบัญญัติให้ การขอให้ศาลออกหมายจับผู้ถูกจับระหว่างสอบสวนเป็นหลัก หากผู้ถูกจับไม่ต้องการถูกขังระหว่างสอบสวนต้องขอปล่อยชั่วคราว การปล่อยชั่วคราวจึงเป็นข้อยกเว้น น่าจะขัดต่อสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่

นอกจากนี้ การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลักษณะ 5 หมวด 3 ใช้คำว่าปล่อยชั่วคราว รวมถึงมีการใช้คำว่าปล่อยชั่วคราวในบทบัญญัติมาตราอื่น ๆ นอกจากในลักษณะ 5 หมวด 3 แสดงให้เห็นถึงการขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ระหว่างสอบสวน ได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาเป็นหลัก การปล่อยเป็นเพียงชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น จึงเห็นควรศึกษาว่าการที่บัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใช้ถ้อยคำว่า ปล่อยชั่วคราวจะขัดต่อสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่

1.1.2. ปัญหาบทบัญญัติตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 และปัญหาบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 เป็นระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและมีบทบัญญัติที่ควรศึกษาว่าขัดต่อสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่

นอกจากนี้ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กรณีพระภิกษุถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดอาญาและถูกจับ หลังจากจับมีการควบคุมหรือขังไว้ระหว่างสอบสวนซึ่งอาจส่งผลให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศทั้งที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจึงเห็นควรศึกษาว่า บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมนั้นขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่

1.1.2.1 ปัญหาการให้ผู้ต้องหาในคดีอาญาต้องพิมพ์ลายนิ้วมือตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32

ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ บทที่ 1 การปฏิบัติเกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือ ผู้ต้องหา จำเลย ผู้ต้องขัง ผู้ถูกกักกัน ผู้รับการอบรม และศพ ข้อ 1 พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ 1.1 จัดให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือ ดังนี้ 1.1.1 ผู้ต้องหาคดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีลหุโทษ คดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษ หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยจราจรทางบก รวมทั้งความผิดตามกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งได้เปรียบเทียบปรับแล้ว

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ได้จัดให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาคดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีลหุโทษ คดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษ หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยจราจรทางบก รวมทั้งความผิดตามกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งได้เปรียบเทียบปรับแล้ว การที่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นบุคคลที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด แต่ถูกบังคับให้ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือ และถูกจัดเก็บไว้ตามระเบียบนี้ ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้ขอสมัครเข้ารับราชการหรือเข้าทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ได้เข้ารับราชการหรือเข้าทำงานในหน่วยงานอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงควรศึกษาปัญหาการจัดให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 ว่าขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่

1.1.3 ปัญหาบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุซึ่งไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ สละสมณเพศได้และการให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ ในกรณี มีคำสั่งของศาลให้ขังพระภิกษุ

เมื่อบุคคลใดได้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้ว ภายหลังมีความประสงค์จะสละสมณเพศ สามารถลาสิกขาได้ อย่างไรก็ตามกรณีพระภิกษุรูปใดกระทำการล่วงละเมิดพระวินัย จะได้รับโทษ โดยจะได้รับโทษสถานหนักหรือสถานเบาขึ้นอยู่กับอาการกระทำที่ละเมิดพระวินัยนั้น กรณีที่กระทำละเมิดพระวินัยสถานหนักถึงขั้นอาบัติปาราชิกจะเป็นเหตุให้พ้นจากการเป็นภิกษุแม้จะไม่เป็นไปตามความประสงค์ของบุคคลนั้น

สำหรับการกระทำของพระภิกษุ บางการกระทำนอกจากจะผิดพระวินัยแล้วอาจจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาอีกด้วย โดยกรณีผิดพระวินัย แล้วไม่ยอมรับผิดหรือไม่ยอมเปลี่ยนแปลงความประพฤติปรับปรุงตัวเอง พระภิกษุที่ถูกกล่าวหาจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ กล่าวคือ ต้องปฏิบัติตามกระบวนการของการใช้ กฎนิคหกรรมตามที่กำหนดไว้ใน กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ซึ่งพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้ให้อำนาจมหาเถรสมาคม ตรากฎหมายมหาเถรสมาคมขึ้น¹³ และหากการกระทำนั้นเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา พระภิกษุนั้นจะถูกดำเนินคดีอาญาตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเหมือนอย่างบุคคลทั่วไป

สำหรับการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้สามารถแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งทำให้ทราบถึงรายละเอียดของความผิด กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐ ในการจับ ควบคุม การค้น การขอให้ศาลออกหมายขังระหว่างสอบสวน เป็นต้น โดย ตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พระภิกษุที่ถูกเจ้าพนักงานจับและมีการควบคุมตัวหลังจากที่มีการจับและถูกนำตัวไปให้ศาลออกหมายขังระหว่างสอบสวน อาจต้องสละสมณเพศ ละจากการเป็นพระภิกษุทั้งที่ไม่เกิดจาก

¹³วิศิษฐ์ เจนนานนท์, ‘ปัญหาทางกฎหมายของกฎนิคหกรรมตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ ในมิติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา: ศึกษากรณีเขตปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดมหาสารคาม’ (2563) 3 Journal of Politics and Governance 259, 261 – 262.

ความประสงค์ของพระภิกษุ นั้น ซึ่งการที่พระภิกษุต้องสละสมณเพศในกรณีนี้มีปัญหาที่ควร
 ทำการศึกษา ดังนี้

1.1.3.1 ปัญหาพระภิกษุซึ่งถูกกล่าวว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยพระภิกษุ ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานสอบสวนมี อำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ได้บัญญัติว่า “พระภิกษุ
 รูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่
 เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือ
 พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใด
 วัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้”

ตามบทบัญญัตินี้ พระภิกษุซึ่งถูกกล่าวว่าได้กระทำความผิดอาญา โดย
 พระภิกษุไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ และ เข้ากรณีหนึ่ง
 กรณีใดดังต่อไปนี้

- 1) เจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือ
- 2) พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือ
- 3) พระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง

พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจดำเนินการให้ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้
 กรณีตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 นี้ มีปัญหาที่
 ควรทำการศึกษาว่าบทบัญญัติมาตรานี้ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่ เพราะ
 พระภิกษุตามบทบัญญัตินี้เป็นเพียงผู้ต้องหา โดยพระภิกษุไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงาน
 สอบสวนหรือพนักงานอัยการ และเข้ากรณีหนึ่ง กรณีใดในสามกรณีดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น พนักงาน
 สอบสวนจะมีอำนาจดำเนินการให้ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ ทั้งที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาอัน
 ถึงที่สุดแสดงว่าพระภิกษุนั้นได้กระทำความผิด

1.1.3.2 ปัญหาการให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตาม คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ ในกรณีมี คำสั่งของศาลให้ขังพระภิกษุ

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 30 ได้บัญญัติ “เมื่อจะต้อง
 จำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ

หน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้น สละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น”

ตามบทบัญญัติมาตรานี้ เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้จำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใด เจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการ ให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้น สละสมณเพศได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

กรณีปัญหาที่ควรทำการศึกษากรณีตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ พ.ศ. 2505 ว่าขัดต่อสิทธิที่จะได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่ เนื่องจากกฎหมาย บัญญัติให้ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล มีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้น สละสมณเพศได้ ในกรณี มีคำสั่งของศาลให้ขังพระภิกษุ โดยการ ขังนั้น ทั้งการขังระหว่างสอบสวน ขังระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาล ฎีกา พระภิกษุรูปนั้นยังไม่ถูกศาลพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด แต่ต้องสละสมณเพศ

จากปัญหาที่มีบทบัญญัติของกฎหมายยังไม่สอดคล้องกับหลักการสันนิษฐาน ไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงเห็นควรศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นไปตาม สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไข เพิ่มเติมกฎหมายที่ เกี่ยวข้องต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ไม่เป็นไปตาม หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

1.2.2 เพื่อศึกษาบทบัญญัติตามกฎหมายอื่นที่ไม่ใช่บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

1.2.3 เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่นำมาสู่การแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นที่ไม่ใช่บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้ มุ่งเน้นศึกษาประวัติ ความเป็นมาและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และรวบรวมข้อมูลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยมีการศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

1.3.1 ศึกษาประวัติ พัฒนาการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

1.3.2 ศึกษากฎหมายของประเทศไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ทั้งในด้านของเนื้อหาของกฎหมายและปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

1.3.3 ศึกษากฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ โดยศึกษาทั้งบริบท สภาพปัญหาและผลการบังคับใช้กฎหมาย

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้ใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ครบถ้วนเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูล และสามารถตอบโจทย์วิจัยได้ตรงประเด็น โดยการดำเนินการวิจัยจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง ทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ

สำหรับข้อมูลปฐมภูมิ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยจำแนกออกเป็น ตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา นักวิชาการและผู้ทำหน้าที่เสนอหรือผู้บัญญัติกฎหมายหรือผู้ทำหน้าที่ตรวจร่างกฎหมายในสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้และแม่นยำตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ข้อมูลทุติยภูมิ ใช้วิธีการค้นคว้าข้อมูลซึ่งมีการรวบรวมไว้แล้วทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งในองค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด สื่อสารสนเทศ และเว็บไซต์ต่าง ๆ

การวิจัยนี้มีขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องประวัติ ความ เป็นมา ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวกับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยศึกษาปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักการนี้ เช่น กติการะหว่างประเทศว่า ด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่า ด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ.2561 (ฉบับที่ 4) พระราชบัญญัติคณะกรรมการ พ.ศ. 2505 รวมถึงกฎหมายต่างประเทศ

นอกจากนั้นจะได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหากฎหมาย เพื่อตอบโจทย์วิจัยในเรื่องกฎหมาย เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ รวมทั้งหาข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ไม่เป็นไปตาม หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

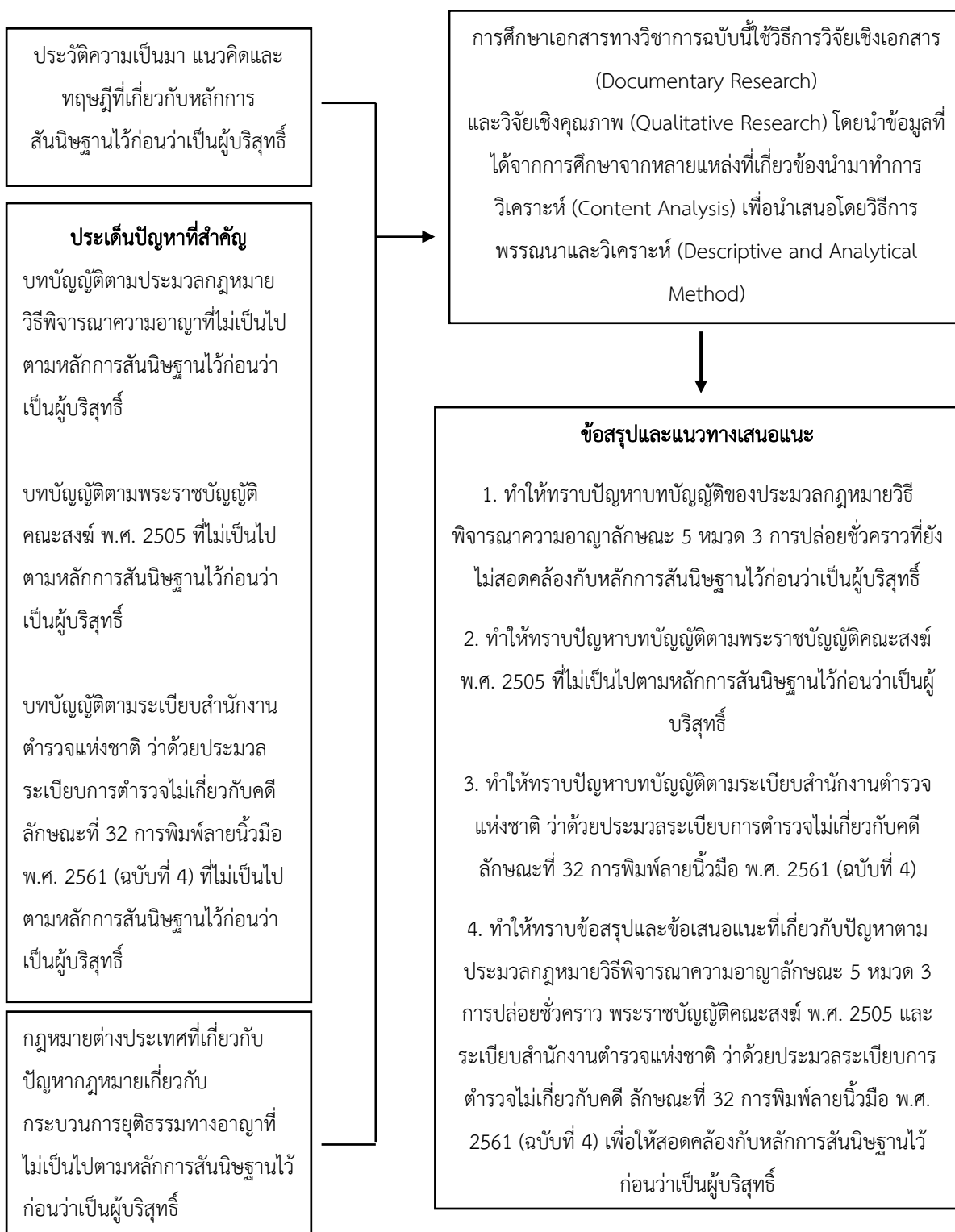
1.5.2 ทำให้ทราบถึงบทบัญญัติตามกฎหมายอื่นที่ไม่ใช่บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

1.5.3 ทำให้ทราบถึงข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่นำมาสู่การแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นที่ไม่ใช่บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1.6 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาโครงการวิจัย “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์” ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด

1.7 แผนการดำเนินการโครงการวิจัย

จากการศึกษาโครงการวิจัยปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ได้กำหนดระยะเวลาดำเนินงานวิจัย จำนวน 6 เดือน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอน	เดือน					
	1	2	3	4	5	6
1. จัดทำรายงานเบื้องต้นและเสนอ inception report โดยกำหนดกรอบแนวคิดและวิธีการประเมินผลการดำเนินงาน						
2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายต่างประเทศและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์						
3. วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายต่างประเทศและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์						
4. จัดทำรายงานความก้าวหน้า						
5. วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายต่างประเทศและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์						
6. จัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report)						
7. ปรับปรุงร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ตามความเห็นและข้อสังเกตจากคณะกรรมการตรวจรับโครงการ						
8. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)						

บทที่ 2

ความเป็นมาของหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ระบบการดำเนินคดีอาญา รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลักนิติธรรม

2.1 หลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตย และการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนหลักนิติธรรมมีที่มาจากประเทศอังกฤษต่อมาแนวคิดนี้ได้แพร่ขยายไปในอีกหลายประเทศยกเว้นกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรปที่มีแนวคิดเรื่องหลักนิติรัฐ¹⁴

2.1.1 ความหมายของหลักนิติธรรมตามความเห็นของศาสตราจารย์ไดซี่ (Professor A.V. Dicey)

ศาสตราจารย์ไดซี่ นักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้นำคำว่า Rule of Law มาใช้ในระบกกฎหมายอังกฤษ โดยอธิบายความหมายในแง่มุมใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยและการปกป้องคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนอย่างยิ่ง¹⁵

โดยศาสตราจารย์ไดซี่ได้เสนอความหมายหรือองค์ประกอบของหลักนิติธรรมว่ามีอยู่ 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง หลักกฎหมายสำคัญของกฎหมายอาญาคือหลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย (NULLUM CRIMEN NULLA POENA SINE LEGE) และบุคคลจะถูกพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาลยุติธรรมเท่านั้น

ประการที่สอง หลักความเสมอภาคของกฎหมาย ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมายไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีชาติกำเนิดหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับใด ย่อมถูกบังคับโดยกฎหมายอย่างเดียวกัน โดยศาสตราจารย์ไดซี่ได้กล่าวไว้ว่า “เจ้าหน้าที่ทุกคนตั้งแต่นายกรัฐมนตรีจนถึง

¹⁴ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, ‘ความหมายและองค์ประกอบของหลักนิติธรรม (The Meaning and Elements of the Rule of Law)’ (2558) 3 วารสารสถาบันพระปกเกล้า 5, 5.

¹⁵อรรถพล ใหญ่สว่าง, ‘หลักนิติธรรม’ (2557) 1 จุลนิติ 33, 37.

เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีตกอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบเดียวกันสำหรับบรรดาการกระทำที่ตกลงไป โดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างได้ตามกฎหมายได้แก่เช่นเดียวกับประชาชนคนอื่น ๆ”

ประการที่สาม สิทธิขั้นพื้นฐานหรือการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนนั้นมาจากการตัดสินใจหรือคำพิพากษาของศาลที่เรียกว่า Common Law มิได้เกิดจากรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร

องค์ประกอบของหลักนิติธรรมสองประการแรกเป็นหลักสากล แทบจะไม่มีการโต้แย้ง แต่ลักษณะประการที่สาม¹⁶นี้ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของการปกครองของประเทศอังกฤษที่ไม่เหมือนประเทศในทวีปยุโรป เนื่องจากในประเทศในทวีปยุโรปอื่น ๆ มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นข้อกำหนดในการควบคุมการใช้อำนาจอรัฐ แต่ในประเทศอังกฤษไม่ได้ควบคุมการใช้อำนาจปกครองโดยรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ควบคุมโดยรัฐสภาซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนด้วยการออกกฎหมาย และศาล Common Law¹⁷

2.1.2 ผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม

คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ (ค.อ.นธ.) ได้ให้ความหมายของหลักนิติธรรม ไว้ว่าหมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายกระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใด ๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัด หรือแย้งต่อหลักนิติธรรม โดยอาจจำแนกได้เป็น 2 ประการ คือ หลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างแคบและหลักนิติธรรมโดยทั่วไปหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง

2.1.2.1 หลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างแคบ

หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่กฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใด ๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม โดยหลักนิติธรรมหรือหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายนี้จะถูกล่วงละเมิดมิได้ หากกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใด ๆ ฝ่าฝืน ขัด หรือแย้งต่อหลักนิติธรรม ย่อมไม่มีผลใช้บังคับ

สาระสำคัญของหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างแคบ ได้แก่

¹⁶ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช (เชิงอรรถ 14) 7 - 8.

¹⁷ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ กิตติบดี ไยพูล, *สังคมกับกฎหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 9, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566) 276.

- 1) หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ
- 2) กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป
- 3) กฎหมายต้องมีประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ
- 4) เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจได้เท่าที่กฎหมายบัญญัติไว้
- 5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องมีสิทธิในการต่อสู้คดี
- 6) กฎหมายอาญาต้องไม่มีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษ
- 7) บุคคลจะถูกลงโทษทางอาญาซ้ำในการกระทำเดียวกันไม่ได้
- 8) บุคคลมีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ต้องรับผิด

ทางอาญา

- 9) กฎหมายจะยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ได้

2.1.2.2 หลักนิติธรรมโดยทั่วไปหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง

ลักษณะที่ดีของกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ หรือที่อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอุดมคติของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

รัฐต้องเคารพ ยึดถือ และปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมโดยทั่วไปหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมาย กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ จะมีลักษณะและสาระสำคัญไม่ครบถ้วนตามหลักนิติธรรมโดยทั่วไปดังกล่าว กฎหมาย กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำนั้นยังใช้บังคับได้อยู่ตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัด

สาระสำคัญของหลักนิติธรรมโดยทั่วไปหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้างได้แก่

- 1) กฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจน
- 2) กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดแย้งกันเอง
- 3) กฎหมายที่ดีต้องมีเหตุผล
- 4) กฎหมายที่ดีต้องนำไปสู่ความเป็นธรรม
- 5) กฎหมายที่ดีต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือสิทธิ
- 6) กฎหมายที่ดีต้องทันสมัย และสามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

ขั้นพื้นฐาน

เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยี

- 7) กฎหมายที่ดีต้องบัญญัติโดยองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายและตามกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติไว้
- 8) กฎหมายที่ดีต้องไม่มีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายหรือกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคล
- 9) กฎหมายที่ดีต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิด
- 10) กฎหมายที่ดีต้องมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพและประชาชนต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจและเคารพในกฎหมายและหลักนิติธรรม
- 11) กระบวนการนิติบัญญัติที่ดีต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผย โปร่งใสและตรวจสอบได้
- 12) กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์
- 13) กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวก ไม่ชักช้า ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม
- 14) กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องส่งเสริมให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือก
- 15) นักกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่
- 16) นักกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องซื่อสัตย์ ยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรมและสันติธรรม¹⁸

อย่างไรก็ตามมีนักกฎหมายเห็นว่า หลักนิติธรรมจะอยู่เหนือกฎหมายก่อนที่มีการบัญญัติกฎหมาย แต่เมื่อมีการบัญญัติเป็นกฎหมายแล้วต้องใช้บทบัญญัติตามกฎหมายที่ได้บัญญัติชัดเจน แม้ว่าบทบัญญัติหรือการใช้นั้นจะใช้ถูกหรือผิดอย่างไรก็ตาม โดยหลักนิติธรรมยังคงอยู่เป็นจุดมุ่งหมายทางอุดมคติ เมื่อมีความบกพร่องในการใช้หรือการตีความก็นำหลักนิติธรรมมาใช้เป็นหลักในการแก้ไข ปรับปรุงบทบัญญัตินั้นให้เป็นไปตามอุดมคติมากขึ้นเรื่อย ๆ¹⁹

¹⁸ คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรม, *หลักนิติธรรม The Rule of Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2, ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญรัฐการพิมพ์, 2558) หน้า 1 – 10.

¹⁹ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ กิตติบติ ไยพูล (เชิงอรรถ 9) 277 - 279.

2.2 ประวัติ ความเป็นมาของหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

นักเขียนและนักปรัชญาท่านหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเดิมที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยผิดมาเป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยบริสุทธิ์ และเป็นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศฝรั่งเศสและยุโรป²⁰ คือ ฟร็องซัว-มารี อารูเอ (François-Marie Arouet (1694-1778)) หรือเป็นที่รู้จักกันในนามปากกาว่า วอลแตร์ (Voltaire)²¹ โดยในปี ค.ศ. 1747 วอลแตร์ ได้กล่าวว่า การปล่อยผู้กระทำความผิดหนึ่งคน ดีกว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์หนึ่งคน²² ต่อมา Sir William Blackstone นักกฎหมายชาวอังกฤษ ได้กล่าวในปี ค.ศ. 1769 ว่า “ปล่อยคนผิดสิบคน ดีกว่าลงโทษคนบริสุทธิ์หนึ่งคน”

ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ค.ศ. 1789 เป็นระบบที่ไม่มีการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เพียงแค่มีคำกล่าวหาหรือข่าวลือศาลลงโทษจำเลยได้ ดังเห็นได้จาก คดี Calas

โดยในคดีนี้ Calas ซึ่งเป็นพ่อค้าแห่งเมือง Toulouse ถูกศาลตัดสินประหารชีวิต เนื่องจากเป็นฆาตกรทำให้ลูกชายตาย ด้วยเหตุที่ลูกชายได้เปลี่ยนนิกายทั้งที่ Calas และครอบครัวไม่ต้องการให้เปลี่ยนนิกาย โดยศาลได้ตัดสินคดีนี้ทั้งที่ไม่มีประจักษ์พยานใดพิสูจน์ความผิดของ Calas มีเพียงคำพยานบอกเล่าและเสียงลือว่าเป็นผู้กระทำความผิด ต่อมาลูกชายอีกคนหนึ่งของ Calas ได้ไปหา วอลแตร์ขอให้รื้อฟื้นคดี โดยวอลแตร์ได้ใช้เวลาสามปีในการสอบสวนความจริงและโน้มน้าวให้ศาล

²⁰ปกป้อง ศรีสนิท, “สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ : หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) the 101, World,” accessed on 1 March 2023, from <https://www.the101.world/presumption-of-innocence>.

²¹University of OXFORD, “About Voltaire,” accessed on 1 March 2023, from <http://www.voltaire.ox.ac.uk/about-voltaire>.

²²Voltaire (1747), “It is better to risk saving a guilty person than to condemn an innocent one.” ; Histoire orientale, Chapitre VI, Le Ministre, Le Livre de poche, 2008, n 3131). in Reginald de Beco from <https://www.justice-en-ligne.be/Il-vaut-mieux-hasarder-de-sauver> อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสนิท, สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563) 57.

พิพากษาใหม่ว่า Calas ไม่มีความผิดและได้รับเงินชดเชยความเสียหายไปกว่า 36,000 ปอนด์²³ การรื้อฟื้นคดีดังกล่าวประกอบกับแนวคิดของวอลแตร์รวมถึงนักปรัชญาเสรีนิยมท่านอื่น ๆ ในช่วงศตวรรษที่ 18 ได้ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการดำเนินคดีอาญามาเป็นระบบกล่าวหาที่ให้ศาลเคารพหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์²⁴ โดยหลักการดังกล่าวได้ถูกนำไปเขียน ในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1789 ข้อ 9 และเป็นต้นกำเนิดของหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ในยุคปัจจุบัน

สำหรับ ข้อ 9 ประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1789 “แห่งบุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการประกาศว่ามีความผิดในกรณีให้เห็นว่ามีความจำเป็นต้องจับกุมบุคคล การใช้กำลังใด ๆ โดยไม่จำเป็นเพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลดังกล่าวจะต้องถูกลงโทษอย่างรุนแรงโดยกฎหมาย”²⁵ ซึ่งคำประกาศนี้ เป็นบทบัญญัติในระดับรัฐธรรมนูญและยังคงมีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน²⁶

2.3 ระบบการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา

ระบบการดำเนินคดีอาญามี 2 ระบบ คือ การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

สำหรับการให้คำนิยามการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา มีการให้นิยามสองระบบนี้แตกต่างกัน โดยแบ่งได้เป็นสองความเห็น ความเห็นฝ่ายที่หนึ่ง ซึ่งเป็นฝ่ายข้างมาก ได้ให้คำนิยาม การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา โดยดูบทบาทของผู้ที่ทำหน้าที่ในการ

²³Brian Nelson, *The Cambridge Introduction to French Literature*, Cambridge 2015, p. 64 available in book.google อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสนิท, *สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 3, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563) 58.

²⁴ปกป้อง ศรีสนิท, op. cit.

²⁵John Bell, *French Constitution Law*, (Oxford, Clarendon Press, 1992), pp. 261 - 263 ; Eugene Kamaka & Alice Erh – Soon Tay (Eds), *Human Rights*, Op.cit.,pp. 3-4 อ้างถึงใน จริญญา โฆษณานันท์, op. cit. p. 259.

²⁶ฐากูร ศิริยุทธีวัฒนา, *กฎหมายรัฐธรรมนูญ : หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย* (พิมพ์ครั้งที่ 6, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565) 259.

ค้นหาความจริงและซักถามพยาน และความเห็นฝ่ายที่สอง ซึ่งเป็นความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ญ นคร ได้ให้นิยามสองระบบนี้โดยพิจารณาจาก องค์กรที่ทำหน้าที่ในการสอบสวน ฟ้องร้อง และทำหน้าที่ในการพิจารณา พิพากษา²⁷

2.3.1 คำนิยามของระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา

ตามความเห็นฝ่ายที่หนึ่งได้ให้นิยามการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา โดยพิจารณาจากบทบาทของผู้ที่ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงและซักถามพยาน

ระบบไต่สวน คือระบบที่ศาลมีบทบาท ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงและซักถามพยานเป็นหลัก โดยระบบไต่สวนเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่ใช้ในประเทศที่อยู่ภาคพื้นยุโรป

ระบบกล่าวหา คือระบบที่คู่ความมีบทบาท ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงและซักถามพยาน โดยระบบกล่าวหาเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่ใช้ในประเทศที่อยู่ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา

ตามความเห็นฝ่ายที่สองได้ให้นิยามการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา โดยพิจารณาจากองค์กรที่ทำหน้าที่ในการสอบสวน ฟ้องร้อง และทำหน้าที่ในการพิจารณา พิพากษา

ความเห็นฝ่ายที่สองนี้เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นก่อน ต่อมาได้มีการปรับปรุงการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนให้มีความเป็นธรรมชาติมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชน การดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่จึงเป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา²⁸

2.3.2 การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน

การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน คือ ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบดั้งเดิมที่ไม่มีการแยกองค์กรซึ่งทำหน้าที่ในการสอบสวน ฟ้องร้อง ออกจากองค์กรซึ่งทำหน้าที่พิจารณา พิพากษาคดี โดยองค์กรที่ทำหน้าที่ทั้งสอบสวน ฟ้องร้องและพิจารณา พิพากษาคดี คือ ศาล

²⁷ณรงค์ ใจหาญ (เชิงอรรถ 10) 29.

²⁸คณิต ญ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564) 88.

การดำเนินคดีอาญาในระบบนี้ ผู้ถูกกล่าวหาจะมีฐานะเป็นเพียงผู้ถูกชักพอกจากการไต่สวนของศาล โดยผู้ถูกกล่าวหาแทบจะไม่มีสิทธิใด ๆ มีลักษณะเป็นกรรมในคดี (Object) การดำเนินคดีในลักษณะนี้ไม่มีทั้งโจทก์และจำเลย แต่มีเพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น

ข้อเสียของระบบไต่สวน คือ การให้ศาลองค์กรเดียวทำหน้าที่ทั้งสอบสวน ฟ้องร้อง พิเคราะห์ พิพากษา โดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจหน้าที่ อาจเกิดกรณีผู้ทำหน้าที่ไต่สวนมีอคติต่อผู้ถูกไต่สวนและการที่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นกรรมในคดี ทำให้โอกาสแก้ข้อกล่าวหาเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้ในระบบนี้ยังมีความเห็นว่าวิธีการค้นหาความจริงโดยการข่มขู่ ทรมาณเพื่อให้ผู้ถูกไต่สวนรับสารภาพเป็นกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย²⁹

2.3.3 การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา

การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา คือ ระบบการดำเนินคดีอาญาที่แก้ไข ข้อบกพร่องของระบบไต่สวนและเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน

ระบบกล่าวหาได้ แก้ไขปัญหาของระบบไต่สวนเดิมที่ไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจหน้าที่ โดยได้แยกองค์กรที่ทำหน้าที่ สอบสวน ฟ้องร้อง ออกจากองค์กรที่ทำหน้าที่พิเคราะห์ พิพากษา สำหรับองค์กรอัยการจะทำหน้าที่ในการสอบสวน ฟ้องร้อง และองค์กรศาลจะทำหน้าที่ในการพิเคราะห์ พิพากษาคดี³⁰ และทั้งสององค์กรจะมีความเป็นอิสระจากกัน การแยกองค์กรที่ทำหน้าที่เช่นนี้จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับหลักประกันว่าจะถูกลงโทษก็ต่อเมื่อ องค์กรที่หนึ่ง คือ อัยการหรือพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีและองค์กรที่สองคือองค์กรศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริง จึงพิพากษาลงโทษ³¹

ระบบกล่าวหายังแก้ไขปัญหาอีกประการหนึ่งของระบบไต่สวนที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมีลักษณะเป็นกรรมในคดี โดยในระบบกล่าวหาได้เปลี่ยนฐานะจากผู้ถูกชักพอก ผู้ถูกไต่สวนซึ่งถือเป็นกรรมในคดีมาเป็นประธานในคดี (Subject) ได้รับสิทธิต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ เปิดโอกาสให้ผู้

²⁹ณรงค์ ใจหาญ (เชิงอรรถ 10) 28.

³⁰คณิต ณ นคร (เชิงอรรถ 15) 89 - 90.

³¹ณรงค์ ใจหาญ (เชิงอรรถ 10) 28 - 29.

ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่³² หรือสามารถวางเฉยในการดำเนินคดีเพราะได้รับการ
สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์³³

³² คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 15) 91.

³³ ณรงค์ ใจหาญ (เชิงอรรถ 10) 29.

บทที่ 3

มาตรการกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาปริญญาสาขากฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ คือ กติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป ตลอดจนกฎบัตรว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป รวมถึงศึกษากฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ คือ ประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาฝรั่งเศส

หลักสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ก่อให้เกิดในกระบวนการอันชอบธรรมทางกฎหมาย (Due process of law) ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายของหลายระบอบการปกครอง ทั้งระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตยยุคใหม่ ระบอบกษัตริย์ และการปกครองแบบสาธารณรัฐ ความสำคัญของหลักนี้ต้อง ประกอบไปด้วยหลักฐานในการพิสูจน์การกล่าวหาและหลักฐานที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลย ตามหลักการดังกล่าว การที่จำเลยปฏิเสธที่จะให้การหรือไม่แสดงพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความ บริสุทธิ์ของตน ย่อมไม่สามารถเป็นพยานหลักฐานในการกระทำความผิดได้ หลักการนี้จำเลยไม่ต้อง รับภาระในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ไม่ต้องตอบข้อกล่าวหา และไม่ต้องรับผิดชอบคำให้การที่ตนกล่าว อ้าง นอกจากนี้จำเลยยังสามารถขอหลักฐานที่สมเหตุสมผล และป้องกันตนเองตามวิธีการที่กฎหมาย อนุญาต การไม่ปฏิบัติตามหลักสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์แม้เพียงด้านเดียวถือเป็นการขัดต่อสิทธิของ บุคคลในกระบวนการอันชอบธรรมทางกฎหมาย³⁴

อย่างไรก็ตามในหลักสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์นั้นไม่ได้หมายความว่าศาลจะเชื่อว่าบุคคลนั้น เป็นผู้บริสุทธิ์ แต่จะปฏิบัติต่อจำเลยเช่นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิพากษาถึงที่สุด ถ้ามองในมุมนี้

³⁴Kreshnik Myftari, Savada Guco, “Presumption of Innocence-Important Constitutional Principle”, “Legal Studies 2”, December 2013, p.174. In Iris Berisha, **The Principle of the presumption of innocence**, European Journal of Economics, Law and Social Sciences, IIPCCL Publishing Granz-Austria, Vol.4 No.2 June, 2020, p. 251.

หลักการนี้เป็นเพียงสัญลักษณ์เท่านั้นที่ศาลเชื่อว่าบุคคลนั้นมีความผิดเพราะคู่ความฝ่ายหนึ่งได้ยื่นฟ้อง เพื่อให้ศาลเชื่อมโยงหลักฐานกับคำร้องโดยให้ข้อสันนิษฐานเป็นสำคัญ³⁵

3.1 กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

3.1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประกาศโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 โดยมีมติสมัชชาใหญ่ที่ 217 A ซึ่งถือเป็นมาตรฐานทั่วไปสำหรับทุกคนและทุกประเทศ ทั้งนี้ถือเป็นครั้งแรกที่มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากล ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้มีการนำมาแปลเป็นภาษาต่างๆ มากกว่า 500 ภาษา ที่สำคัญได้ก่อให้เกิดสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่นำมาใช้ในปัจจุบันทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคมากกว่า 70 ฉบับ³⁶

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้วางหลักการที่และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ในข้อที่ 11 (1) ว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งจะได้รับหลักประกันที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี³⁷

³⁵Iris Berisha, **The Principle of the presumption of innocence**, European Journal of Economics, Law and Social Sciences, IIPCCL Publishing Granz-Austria, Vol.4 No.2 June, 2020, p. 252.

³⁶United Nations, “Universal Declaration of Human Rights,” accessed on 1 March 2023, from <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.

³⁷สิทธิมนุษยชน, “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน,” accessed on 1 March 2023, from <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>.

3.1.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR))

ในอดีตรัฐมีอำนาจดำเนินคดีกับบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดโดยไม่มีมาตรการที่เปิดโอกาสให้มีการแสดงความบริสุทธิ์ของตนได้อย่างเต็มที่จึงส่งผลให้บุคคลนั้นต้องอยู่ในสถานะเสมือนเป็นผู้กระทำผิดทันทีโดยไม่มีหลักประกันจากรัฐให้ความคุ้มครองในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาจากศาลว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเป็นกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่ภายหลังได้มีการพัฒนาเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับภายในประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศนั้น ๆ โดยกำเนิดมาจากสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (The General Assembly) ได้ให้การรับรองไว้เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2509 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2519³⁸ แสดงให้เห็นว่าในทางสากลระหว่างประเทศนั้นได้ให้ความสำคัญและยอมรับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอันมีมาพร้อมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่กำเนิด³⁹ นอกจากนี้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองยังเน้นไปถึงการห้ามเลือกปฏิบัติ การห้ามตีความกติกาเพื่อนำไปใช้จำกัดสิทธิเสรีภาพอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิของบุคคลในอันที่จะได้รับการพิจารณาคดีของศาลอย่างเป็นธรรม⁴⁰

หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) ถือเป็นหลักสากลที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนโดยปรากฏอยู่ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (The International Covenant on Civil and Political Right, ICCPR) ข้อ 14(2) ซึ่งบัญญัติว่า ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะ

³⁸สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, *กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง* (บริษัท เอส.เอ็ม.เซอร์คิตเพรส จำกัด, ม.ป.ป.) 15-19.

³⁹The International Covenant on Civil and Political Right, Preamble.

⁴⁰ปณิษฐ์ ปทุมวัฒน์, “หลักสากลจากข้อมติขององค์การระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิการชุมนุมสาธารณะ ตอนที่ 2,” accessed on 12 May 2022, https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/13win/win83.pdf.

ได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่าได้มีความผิดตามกฎหมาย⁴¹ จากบทบัญญัติดังกล่าวให้ถือว่าผู้ที่ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลว่าบุคคลนั้นได้เป็นผู้กระทำความผิดจริง

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ยังมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งปรากฏอยู่ใน ข้อ 9 (3) ที่วางหลักไว้ว่า บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการและจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควรหรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดีแต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้ที่การประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณาและจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับ ตามคำพิพากษา เมื่อถึงวาระนั้น⁴²

สำหรับประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกโดยการภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลบังคับใช้กับประเทศไทยเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540⁴³ โดยหลักการนี้มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเฉพาะในส่วนการดำเนินคดีอาญาซึ่งปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการที่กฎหมายในระดับศักดิ์ที่สูงสุดอย่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หรือกฎหมายในลำดับรองลงมาแต่ถูกตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติอย่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการที่ประเทศไทยให้ความสำคัญต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อันเป็นการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานในด้านสิทธิมนุษยชนที่เป็นหลักประกันว่าบุคคลใดจะไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าจะถูกตัดสินโดยคำพิพากษาของศาลว่าบุคคลนั้นมีความผิด อัน

⁴¹United Nations, “International Covenant on Civil and Political Rights,” accessed on 1 March 2023, from www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights.

⁴²กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “กติกาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง,” accessed on 7 March 2023, from <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/iccpr.pdf>.

⁴³กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ไทยเป็นภาคี,” accessed on 6 March 2023, from <https://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights>.

เป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่มีภารกิจดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมและป้องกันไม่ให้เกิดการล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าว

3.1.3 อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป European Convention of Human Rights and Fundamental Freedom 1950

อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน หรือที่นิยมเรียกว่าอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป เป็นอนุสัญญาที่มีการนำไปบังคับใช้ในการดำเนินคดีที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ซึ่งศาลแห่งนี้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1959 ที่เมืองสตราสบูร์ก ประเทศฝรั่งเศส โดยเป็นศาลที่พิจารณาคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป⁴⁴

อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วางหลักการเกี่ยวกับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ในมาตรา 6 (2) ที่บัญญัติว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาจะต้องได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้พิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย” ตามหลักการนี้ หากมีข้อสงสัยว่าผู้ใดมีความผิดก็ควรให้ประโยชน์กับผู้ต้องหา ศาลกำหนดให้ใครก็ตามที่ถูกกล่าวหาว่ามีความผิดทางอาญาจะถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย⁴⁵

อย่างไรก็ตาม ข้อ 6 (2) ไม่ได้ห้ามหลักเกณฑ์ในการเปลี่ยนแปลงภาระการพิสูจน์ไปยังผู้ถูกกล่าวหาในการตัดสินใจต่อผู้ต้องหาภาระทั่วไปในการพิจารณาความผิดยังคงมีในการฟ้องร้อง นอกจากนี้ ข้อ 6 (2) ไม่ห้ามสิทธิในการสันนิษฐานหรือข้อเท็จจริง แต่กฎเกณฑ์ใด ๆ ที่เปลี่ยนภาระการพิสูจน์หรือนำไปใช้กับข้อสันนิษฐานที่ดำเนินการต่อผู้ถูกกล่าวหา จะต้องอยู่ในขอบเขตที่สมเหตุสมผลโดยคำนึงถึงความสำคัญของความเสี่ยงและการเคารพสิทธิในการคุ้มครอง⁴⁶

⁴⁴European Court of Human Right, “The Court in Brief,” accessed on 4 March 2023, from https://www.echr.coe.int/Documents/Court_in_brief_ENG.pdf.

⁴⁵Iris Berisha, **The Principle of the presumption of innocence**, European Journal of Economics, Law and Social Sciences, IIPCCL Publishing Granz-Austria, Vol.4 No.2 June, 2020, p. 254.

⁴⁶The Salabiaku case against France, 7 October 1998 In Iris Berisha, **The Principle of the presumption of innocence**, European Journal of Economics, Law and Social Sciences, IIPCCL Publishing Granz-Austria, Vol.4 No.2 June, 2020, p. 254-255.

หลักสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หลักนี้ไม่เพียงแต่มีผลผูกพันต่อศาลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงหน่วยงานของรัฐด้วย ในคดี *Allenet de Ribemont v. France* ขณะที่ผู้ยื่นคำร้องถูกตำรวจจับกุม ผู้ยื่นคำร้องถูกกล่าวถึงในการแถลงข่าวโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าเป็นผู้ยุ่งให้เกิดการฆาตกรรม ศาลตัดสินว่าข้อ 6 (2) ใช้กับหน่วยงานของรัฐอื่นๆ นอกเหนือจากศาล เมื่อผู้ยื่นคำร้องถูกตั้งข้อหาในความผิดทางอาญา ยิ่งไปกว่านั้นหลักข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จะต้องได้รับการยึดถือในลักษณะเดียวกันทั้งก่อนหรือหลังการพิจารณา คดี ECHR ไม่อนุญาตให้ศาลภายในประเทศใช้ข้อสงสัยเกี่ยวกับความผิดของผู้ยื่นคำร้องอีกต่อไปเมื่อสุดท้ายแล้วผู้ยื่นได้รับปล่อยตัว⁴⁷

นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดสิทธิขั้นต่ำของผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำผิดไว้ใน มาตรา 6 (3) ดังนี้

- (a) สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาอย่างเหมาะสมในรายละเอียดและภาษาที่สามารถเข้าใจได้
- (b) สิทธิที่จะได้รับเวลาและการอำนวยความสะดวกสำหรับการเตรียมการต่อสู้คดี
- (c) สิทธิในการสู้ป้องกันตนเองหรือโดยความช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือกเอง หรือหากไม่สามารถจัดหาความช่วยเหลือเองได้สามารถได้รับความช่วยเหลือแบบให้เปล่า
- (d) สิทธิที่จะตรวจสอบพยานที่จะให้การของฝ่ายตรงข้ามและพยานฝ่ายตนเอง ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน
- (f) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามในกรณีที่ไม่เข้าใจหรือไม่สามารถพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

3.1.4. กฎบัตรว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป (Charter of Fundamental Rights of European Union)

กฎบัตรว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรปได้รวบรวมสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ที่อาศัยอยู่ในสหภาพยุโรป โดยมีการกำหนดสิทธิต่าง ๆ เอาไว้ทั้งด้านสิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ และ

⁴⁷Nuaha Male, Catharina Harby, “The right to affair trial”, Human Rights Manuals no.3, p.50. In Iris Berisha, **The Principle of the presumption of innocence**, European Journal of Economics, Law and Social Sciences, IIPCCCL Publishing Granz-Austria, Vol.4 No.2 June, 2020, p. 255.

สังคม ซึ่งกฎบัตรนี้มีผลผูกพันสมาชิกของสหภาพยุโรปเมื่อสนธิสัญญาลิสบอน (Treaty of Lisbon) มีผลบังคับใช้เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 2009⁴⁸

กฎบัตรว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรปและอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปอาจมีความทับซ้อนกันในเรื่องบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องด้านสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตามทั้งสองมีความต่างกันในส่วนของการอบของกฎหมาย โดยกฎบัตรนั้นได้ถูกร่างโดยสหภาพยุโรปและมีการนำไปใช้โดยศาลสหภาพยุโรป (The Court of Justice of the European Union (CJEU)) ในขณะที่อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปถูกร่างโดยสภายุโรป (The Council of Europe) และได้มีการนำไปใช้ในศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป⁴⁹

สำหรับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ปรากฏอยู่ในกฎบัตร ข้อที่ 48 ซึ่งได้บัญญัติว่า “1.ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย 2. สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับการรับรอง”⁵⁰

3.2 หลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ในประเทศฝรั่งเศสนั้นเริ่มปรากฏอยู่ในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 (The Declaration of the Rights of Man and of the Citizen 1789) ข้อ 9 ซึ่งบัญญัติว่า บุคคลทุกคนจะได้รับสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะถูกตัดสินว่ามีความผิดและหากจะต้องมีการจับกุม มาตรการที่เคร่งครัดซึ่งไม่มีความจำเป็นสำหรับการประกันความ

⁴⁸Equality and Human Rights Commission, “What is the Charter of Fundamental Rights of the European Union?,” accessed on 4 March 2023, from <https://www.equalityhumanrights.com/en/what-are-human-rights/how-are-your-rights-protected/what-charter-fundamental-rights-european-union>.

⁴⁹Ibid.

⁵⁰European Parliament, “CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION,” accessed on 5 March 2023, from https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf.

ปลอดภัยของบุคคลกฎหมายจะต้องมีการยกเลิก⁵¹

นอกจากนี้ในส่วนนำของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้อสาม ได้กล่าวถึงหลักหลักสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ว่า ผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกฟ้องทุกคนจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ トラบเท่าที่ความผิดนั้นยังไม่ได้รับการพิสูจน์ ห้ามแย้ง/การใช้ข้อสันนิษฐานในความบริสุทธิ์ของบุคคลดังกล่าว รวมถึงห้ามขดเซย หรือลงโทษ ตามเหตุที่กำหนดในกฎหมาย⁵²

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสพบว่า มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการขังระหว่างดำเนินคดีไว้ในมาตรา 144 โดยได้วางหลักไว้ว่า เมื่อมีการจับผู้ต้องหาไปยังศาลจะใช้มาตรการควบคุมโดยศาลก่อน หากไม่ได้ผลให้ใช้มาตรการควบคุมโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ และหากวิธีการดังกล่าวไม่ได้ผลจึงให้มีการขังชั่วคราวเป็นมาตรการสุดท้าย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสวางมาตรการควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างดำเนินคดีเป็นลำดับอย่างได้สัดส่วน โดยเมื่อตำรวจจับผู้ต้องหาได้ มีการนำตัวบุคคลนั้นมาศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส จะให้ศาลใช้มาตรการควบคุมโดยศาลเป็นหลัก โดยมาตรการนี้ศาลจะปล่อยให้ผู้ถูกกล่าวหากลับบ้านโดยมีการกำหนดเงื่อนไขเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้หลบหนี เช่น ให้มารายงานตัวต่อเจ้าพนักงานตามเวลาที่กำหนด ห้ามมิให้ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ห้ามกระทำการที่จะเป็นการก่อเหตุอันตรายต่อผู้อื่นและสังคม ให้ไปบำบัดรักษาทางการแพทย์ เป็นต้น หากผู้ต้องหาปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวจะไม่มีมีการขังบุคคลนั้น แต่หากศาลเห็นว่า มาตรการการควบคุมโดยศาลไม่ได้ผล ศาลอาจจะสั่งมาตรการขั้นต่อไป คือ มาตรการควบคุมที่บ้านโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ โดยให้ผู้ต้องหาอยู่ที่บ้านโดยให้ติดอุปกรณ์ที่มีระบบ

⁵¹The Declaration of the Rights of Man and of the Citizen 1789, Article IX – Any man being presumed innocent until he is declared culpable if it is judged indispensable to arrest him, any rigor which would not be necessary for the securing of his person must be severely reprimanded by the law.

⁵²Code of Criminal Procedure, Preliminary, Article III Every person suspected or prosecuted is presumed innocent as long as his guilt has not been established. Attacks on his presumption of innocence are proscribed, compensated and punished in the circumstances laid down by statute.

ควบคุมเพื่อจำกัดบริเวณเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต่องานนั้นหลบหนีหรือไปก่อเหตุอันตราย และหากศาลเห็นว่ามาตรการควบคุมโดยศาลและมาตรการควบคุมที่บ้านโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ ไม่ได้ผล ศาลจะพิจารณาใช้มาตรการสุดท้ายคือ การขังชั่วคราว เพื่อเป็นการรักษาประโยชน์สังคมในระหว่างดำเนินคดี โดยในการขังชั่วคราว ศาลจะรับฟังความจากอัยการและผู้ต่องาน ตามหลักฟังความทุกฝ่าย โดยกฎหมายให้บัญญัติให้ผู้ต่องานมีทนายความเสมอ หากผู้ต่องานไม่มีทนายความ ศาลจะต้องตั้งทนายความให้⁵³

⁵³ปกป้อง ศรีสนิท, “ขังหรือปล่อย ระหว่างดำเนินคดีอาญา,” accessed on 1 July 2023, from <https://www.the101.world/provisional-release/>.

บทที่ 4

มาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลักการ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษากฎหมายประเทศไทยที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ คือ บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2561 (ฉบับที่ 4) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

4.1 รัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและ หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

4.1.1 บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อน ว่าบริสุทธิ์

นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในปี พุทธศักราช 2475 ถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จำนวน 20 ฉบับ โดยรัฐธรรมนูญฉบับที่หนึ่งถึงฉบับที่สี่ คือ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 เป็นรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้บังคับก่อนที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights

(UDHR) จะได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ 217 เอ (III) วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491⁵⁴

สำหรับพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก ยังไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพ โดยการบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญได้ปรากฏครั้งแรก ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่สอง โดยบัญญัติไว้ในหมวดที่ 2 ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยาม และรัฐธรรมนูญฉบับที่สาม คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ได้บัญญัติไว้ในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทยและรัฐธรรมนูญฉบับที่สี่ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในหมวด 3 สิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทย

โดยรัฐธรรมนูญฉบับที่สองถึงฉบับที่สี่ได้รับรองสิทธิและเสรีภาพที่สำคัญ ๆ ของประชาชน เช่น เสรีภาพในร่างกาย ทรัพย์สิน เศรษฐกิจ การพูด การเขียน การพิมพ์ การนับถือศาสนา การศึกษาอบรม ความเสมอภาคกันตามกฎหมาย เป็นต้น โดยยังไม่มีการบัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้⁵⁵

รัฐธรรมนูญฉบับแรกที่เริ่มบัญญัติหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ห้า มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2492 หลังจากรับรองและประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 โดยข้อ 11 (1) ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติรับรองหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ ดังนี้ “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย”

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ได้บัญญัติหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ใน มาตรา 30 “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่มีความผิด

⁵⁴กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน,” accessed on 5 April 2023, from <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>.

⁵⁵พนินิ สุริยะ, สิทธิมนุษยชน : แนวคิดและการคุ้มครอง (พิมพ์ครั้งที่ 1, สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2559) 63 - 67.

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ โดยเฉพาะในกฎหมายและจะต้องแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ

บุคคลผู้ถูกคุมขังหรือถูกจำคุก ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร”

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกโดยประกาศของคณะบริหารประเทศชั่วคราวเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492 รวมระยะเวลาในการใช้บังคับ 2 ปี 8 เดือน 6 วัน⁵⁶

หลังจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ได้ถูกยกเลิก ได้มีการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญฉบับที่หก คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2495 โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ถูกประกาศยกเลิกโดยคณะรัฐประหารซึ่งได้ยึดอำนาจการปกครองประเทศ ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 รวมระยะเวลาในการใช้บังคับ 6 ปี 7 เดือน 12 วัน⁵⁷

ต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่เจ็ด คือ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2502 โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่มีการบัญญัติถึง สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495

ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 ได้ใช้บังคับเป็นเวลา 9 ปี 4 เดือน

⁵⁶หอสมุดรัฐสภา, “อินโฟกราฟิก เรื่อง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492,” accessed on 5 April 2023, from <https://library.parliament.go.th/th/infographic/2021-06-14>.

⁵⁷กลุ่มงานพิพิธภัณฑสถานและจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 6 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495,” accessed on 10 April 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-6-2495.html>.

23 วันโดยถูกยกเลิกในวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2511⁵⁸ เนื่องจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่แปด คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 สำหรับรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้นำหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์มาบัญญัติไว้อีกครั้งหนึ่ง ตามมาตรา 28 ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา จะต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย และจะต้องแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ

บุคคลผู้ถูกคุมขังหรือถูกจำคุก ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกยกเลิกเนื่องจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ระยะเวลาในการใช้บังคับ 3 ปี 4 เดือน 28 วัน⁵⁹

รัฐธรรมนูญฉบับที่เก้า คือ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรนี้ใช้ไปพลางก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ลงมติให้ความเห็นชอบ

โดยธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 นี้ ไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

⁵⁸กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 7 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502,” accessed on 10 April 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-7-2502.html>.

⁵⁹กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 8 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511,” accessed on 2 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-8-2511.html>.

ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 มีระยะเวลาในการใช้บังคับ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ 1 ปี 9 เดือน 21 วัน⁶⁰ โดยสิ้นผลการใช้บังคับเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2517 ซึ่งเป็นวันที่รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ได้ประกาศใช้

รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบนี้ได้มีการบัญญัติถึงสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์อีกครั้ง โดยบัญญัติไว้ใน

มาตรา 32 ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา จะต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ โดยเฉพาะในกฎหมาย และจะต้องแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ

สิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกัน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

บุคคลผู้ถูกคุมขังหรือถูกจำคุก ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร

รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบนี้ได้สิ้นสุดการใช้บังคับเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เนื่องจากประกาศของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน รวมระยะเวลาในการใช้บังคับ 2 ปี⁶¹

ต่อมาคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินทำการยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ โดยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบเอ็ด คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2519

⁶⁰กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 9 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515,” accessed on 2 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-9-2515.html>.

⁶¹กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 10 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517,” accessed on 5 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-10-2517.html>.

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ไม่มีการบัญญัติถึงสิทธิที่ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ คงมีเพียง มาตรา 8 ซึ่งบัญญัติให้ บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 นี้ใช้บังคับเพียง 1 ปี ก็ถูกยกเลิกในวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2520 โดยประกาศของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน รวมระยะเวลาในการใช้บังคับ 1 ปี⁶²

ต่อมาในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบสอง คือ รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ใช้ไปพลางก่อนที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติจัดร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้น

รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบสอง ไม่มีการบัญญัติถึงหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับที่สิบเอ็ด โดยสิ้นสุดการใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2521 เนื่องจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มีระยะเวลาในการใช้บังคับ 1 ปี 1 เดือน 13 วัน⁶³

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่สิบสาม รัฐธรรมนูญฉบับนี้คณะกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญ ได้จัดทำขึ้นเสนอให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาให้ความเห็นชอบโดยมีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2521 โดยมีการนำหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์มาบัญญัติไว้อีกครั้งใน

มาตรา 27 ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

⁶²กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 11 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519,” accessed on 10 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-11-2519.html>.

⁶³กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 12 รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520,” accessed on 10 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-12-2520.html>.

รัฐธรรมนูญฉบับนี้สิ้นผลการใช้บังคับเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 เนื่องจากประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) รวมระยะเวลาในการใช้บังคับ 12 ปี 12 เดือน 1 วัน⁶⁴

ต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบสี่ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ใช้ไปพลางก่อนที่จะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งจะร่างขึ้นตามบทบัญญัติแห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรนี้

ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 ไม่มีการบัญญัติถึงสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้สิ้นสุดการใช้บังคับเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2534 เนื่องจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 รวมระยะเวลาในการใช้บังคับ 9 เดือน 8 วัน⁶⁵

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่สิบห้า ประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ได้บัญญัติอีกครั้ง โดยบัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 29 ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการแก้ไข เพิ่มเติมทั้งหมด 6 ครั้ง ในการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 มาตรา 3 ให้ยกเลิกหมวด 3 ถึงหมวด 11 มาตรา 24 ถึงมาตรา 211 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2535 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 รัฐธรรมนูญ

⁶⁴กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521,” accessed on 15 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-13-2521.html>.

⁶⁵กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 14 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534,” accessed on 15 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-14-2534.html>.

แห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2535 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2535 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

สำหรับมาตรา 29 ที่มีการแก้ไข เพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 ยังคงสิทธิที่ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ แต่ได้บัญญัติเพิ่มเติมวรรคสองถึงวรรคห้า ดังนี้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา จะต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ โดยเฉพาะในกฎหมายและจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบโดยเร็ว

สิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกัน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลผู้ถูกคุมขังหรือถูกจำคุก ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร

รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบห้านี้ได้สิ้นสุดการใช้บังคับเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 เนื่องจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รวมระยะเวลาในการใช้บังคับ 5 ปี 10 เดือน 2 วัน⁶⁶

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งฉบับที่สิบหก คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเริ่มมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 มีสาระสำคัญ⁶⁷ ประการหนึ่ง คือ ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ จึงมีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพประชาชนเป็นจำนวนมาก

⁶⁶กลุ่มงานพิพิธภัณฑและจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 15 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534,” accessed on 17 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-15-2534.html>.

⁶⁷รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ

- 1) ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 2) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น
- 3) ปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มี เสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น.

สำหรับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 33 ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

รัฐธรรมนูญฉบับนี้สิ้นสุดการใช้บังคับเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 เนื่องจากมีการรัฐประหารและได้ประกาศให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยมีระยะเวลาในการใช้บังคับ 8 ปี 11 เดือน 9 วัน⁶⁸

รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบเจ็ด คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 เริ่มใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2549

รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นฉบับชั่วคราวซึ่งใช้ไปพลางก่อนที่จะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งจะร่างขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ โดยรัฐธรรมนูญฉบับที่สิบเจ็ด ไม่มีการบัญญัติถึงหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ และสิ้นสุดการใช้บังคับเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ซึ่งมีระยะเวลาในการใช้บังคับ 10 เดือน 24 วัน⁶⁹

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบแปด หลังจากสภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จสิ้น ได้มีการทำประชามติจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยมีเสียงข้างมากเห็นชอบเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2550 และได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติถึงหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ใน มาตรา 39 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็น

⁶⁸กลุ่มงานพิพิธภัณฑและจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” accessed on 17 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-16-2540.html>.

⁶⁹กลุ่มงานพิพิธภัณฑและจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 17 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549,” accessed on 17 May 2023 from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-17-2549.html>.

ความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้ อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบแปด ได้สิ้นสุดการใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เนื่องจากมีการรัฐประหารและมีประกาศให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สิ้นสุดลงชั่วคราว ยกเว้น หมวด 2 ในส่วนของพระมหากษัตริย์⁷⁰

รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบเก้า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 รัฐธรรมนูญนี้เป็นฉบับชั่วคราวซึ่งใช้ไปพลาง ก่อนที่จะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งจะร่างขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ โดยรัฐธรรมนูญฉบับที่สิบเก้าไม่มีการบัญญัติถึงหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ แต่มีบทบัญญัติตามมาตรา 6 ซึ่ง บัญญัติว่า ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทย มีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้

รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบเก้า สิ้นสุดการใช้บังคับเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 มีระยะเวลา ในการใช้บังคับ 2 ปี 10 เดือน 6 วัน⁷¹

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับที่ยี่สิบ หลังจากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญขึ้น และผ่านการออก

⁷⁰กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 18 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550,” accessed on 18 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-18-2550.html>.

⁷¹กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 19 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557,” accessed on 18 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-19-2557.html>.

เสียงประชามติโดยประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยมีเสียงข้างมากเห็นชอบ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 และประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560⁷²

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้บัญญัติถึงสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ใน มาตรา 29 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ใน กฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำ พิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำ ความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มี การหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียก หลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยี่สิบฉบับ พบว่ารัฐธรรมนูญที่มีการ บัญญัติหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ มี 8 ฉบับ คือ

- 1) รัฐธรรมนูญฉบับที่ห้า คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 บัญญัติไว้ในมาตรา 30
- 2) รัฐธรรมนูญฉบับที่แปด คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 บัญญัติไว้ในมาตรา 28
- 3) รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 บัญญัติไว้ใน มาตรา 32
- 4) รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบสาม คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

⁷²กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 20 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560,” accessed on 18 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-20-2560.html>.

2521 บัญญัติไว้ใน มาตรา 27

5) รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบห้า คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

2534 บัญญัติไว้ใน มาตรา 29

6) รัฐธรรมนูญแห่งฉบับที่สิบหก คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2540 บัญญัติไว้ใน มาตรา 33

7) รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบแปด คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

2550 บัญญัติไว้ใน มาตรา 39

8) รัฐธรรมนูญฉบับที่ยี่สิบ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

2560 บัญญัติถึงไว้ใน มาตรา 29

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ห้า เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกๆที่เริ่มบัญญัติหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีผลใช้บังคับ หลังจากที่มีการรับรองและประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 โดยปฏิญญานี้ได้บัญญัติรับรองหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไว้ในข้อ 11 (1)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์เป็นเวลานานถึง 16 ปี ในช่วงที่ รัฐธรรมนูญฉบับที่หก คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 และรัฐธรรมนูญฉบับที่เจ็ด คือ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 มีผลใช้บังคับ

โดยธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเป็นอย่างมาก คือ บทบัญญัติมาตรา 17 ซึ่งบัญญัติว่า ในระหว่างที่ใช้ธรรมนูญนี้ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือราชบัลลังก์ หรือการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลาย ก่อทวนหรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายใน หรือมาจากภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการ หรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำเช่นว่านั้นเป็นคำสั่งหรือการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำการใดไปตามความในวรรคก่อนแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้สภาทราบ

บทบัญญัติมาตรานี้ ให้ความสำคัญกับการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐเพื่อควบคุมอาชญากรรมมากกว่าการมีกระบวนการที่ดีเพื่อควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐไม่ให้เกิดการทำซึ่งกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

สำหรับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอีกครั้ง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2511 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่แปด หลังจากที่มีรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ถูกยกเลิก หลังมีการรัฐประหาร ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่เก้า คือ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 เพื่อให้ใช้ไปพลางก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญร่างขึ้นตามบทบัญญัติแห่งธรรมนูญนี้ โดยรัฐธรรมนูญฉบับที่เก้าไม่มีการบัญญัติถึงหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ และเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ได้ถูกนำมาบัญญัติอีกครั้ง

โดยรัฐธรรมนูญฉบับหลังจากนี้ที่ไม่นำหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์มาบัญญัติไว้คือ รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบเอ็ด คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบสอง คือ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบสี่ คือ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบเจ็ด คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 และ รัฐธรรมนูญฉบับที่สิบเก้า คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 โดยรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้นจะเป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดประกาศใช้หลังจากที่มีการรัฐประหาร และใช้รัฐธรรมนูญนั้นไปพลางก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งใช้เป็นการชั่วคราวนั้น

4.1.2 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า

เป็นผู้บริสุทธิ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญซึ่งวินิจฉัยปัญหาว่าบทบัญญัติตามกฎหมายขัดหรือแย้งต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์หรือไม่ ดังนี้

4.1.2.1 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้วินิจฉัยว่า มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษทางอาญาร่วมกับการกระทำ

ความผิดของนิติบุคคลโดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดของนิติบุคคลนั้น ชัดหรือแย้งต่อมาตรา 39 วรรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลยที่ 2 (นาย พ.) เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 211 ข้อเท็จจริงตามคำร้อง และเอกสารประกอบ สรุปได้ว่าพนักงานอัยการจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ยื่นฟ้องบริษัท อ. จำกัด จำเลยที่ 1 และนาย พ. จำเลยที่ 2 ต่อศาลจังหวัดบุรีรัมย์ ในฐานะความผิดต่อพระราชบัญญัติขายตรงและตลาด แบบตรง พ.ศ. 2545 โดยจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขายตรง ได้ดำเนินการในลักษณะที่เป็น การชักชวนให้บุคคลเข้าร่วมเป็นเครือข่ายโดยสมัครเป็นสมาชิกผู้จำหน่ายอิสระและซื้อสินค้าของ จำเลยที่ 1 และตกลงว่าจะให้ผลประโยชน์ตอบแทนเป็นจำนวนเงินหากสมาชิกดังกล่าว หากสมาชิกผู้ จำหน่ายอิสระมาเพิ่มเพื่อซื้อสินค้า ซึ่งจำนวนเงินดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ เมื่อสมาชิกผู้จำหน่าย อิสระสามารถหาสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นชั้น ๆ ไป อันเป็นการตกลงให้ผลประโยชน์ตอบแทนจากการหาผู้ เป็นสมาชิกเข้าร่วมเครือข่ายซึ่งคำนวณจากจำนวนผู้เข้าร่วมเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น อันเป็นการฝ่าฝืนต่อ กฎหมาย ขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสองตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 3 มาตรา 19 มาตรา 46 และมาตรา 54

ศาลจังหวัดบุรีรัมย์พิพากษาว่า จำเลยทั้งสองมีความผิดตามพระราชบัญญัติขาย ตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 19 มาตรา 46 และมาตรา 54 จำเลยที่ 1 ลงโทษปรับ 500,000บาท จำเลยที่ 2 ลงโทษจำคุก 5 ปี จำเลยทั้งสองอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ ภาค 3 พิพากษายืน จำเลยทั้งสองฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ภาค 3 คดีอยู่ระหว่างการพิจารณา ของศาลฎีกา

ต่อมาจำเลยที่ 2 ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา โต้แย้งว่าพระราชบัญญัติขายตรงและ ตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตาม พระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการ ดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่ จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง มาตรา 40 (5) ประกอบมาตรา 30 กล่าวคือ ในกรณีที่โจทก์นำสืบได้ว่าความว่านิติบุคคล ซึ่งเป็นจำเลยที่ 1 กระทำความผิดตามกฎหมายดังกล่าว และศาลพิพากษาให้นิติบุคคลนั้นรับโทษแล้ว กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย โดยโจทก์ไม่ต้องนำสืบว่าจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็น

กรรมการผู้จัดการได้ร่วมกระทำความผิดด้วยหรือไม่ กฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติให้กรรมการผู้จัดการ หรือผู้จัดการต้องรับผิดโดยทันทีและผลกระทมาให้จำเลยที่ 2 นำสืบต่อสู้ว่ามีได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลซึ่งเป็นการปฏิเสธหรือตัดอำนาจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานของโจทก์ที่นำสืบมาในทางที่เป็นคุณประโยชน์ต่อกรรมการผู้จัดการ และผู้จัดการ นอกจากนี้ นิติบุคคลยังได้รับสิทธิจากบทบัญญัติดังกล่าวในการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่กรรมการผู้จัดการ หรือผู้จัดการ ซึ่งเป็นจำเลยที่ 2 ไม่ได้รับสิทธินี้ แต่กลับถูกกฎหมายให้ต้องรับผิดตามนิติบุคคล เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าไม่มีส่วนในการกระทำความผิดนั้นด้วย บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้คุ้มครองจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นกรรมการผู้จัดการ ภายใต้อาญาที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์”

ศาลฎีกามีคำสั่งให้ส่งความเห็นและข้อโต้แย้งของจำเลยที่ 2 ตามทางการเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย⁷³

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดของจำเลย เป็นการนำการกระทำความผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำหรือเจตนาของกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลก่อนแต่อย่างใด เป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไขมิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดกับหลักนิติธรรมข้อที่ว่าโจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบของความผิดเป็นการนำบุคคลให้เข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดตามที่ถูกกล่าวหา

ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีมติ 5 ต่อ 4 เสียง วินิจฉัยว่า มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรงฯ เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษทางอาญาร่วมกับการกระทำความผิดของ

⁷³ศาลรัฐธรรมนูญ, “พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 ขัดหรือแย้งต่อศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง มาตรา 40 (5) ประกอบมาตรา 30 หรือไม่,” accessed on 18 May 2023, from https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=3807.

นิติบุคคลโดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ชัดหรือแย้งต่อมาตรา 39 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวชัดหรือแย้งต่อมาตราอื่น ๆ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฯ หรือไม่⁷⁴

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555 นี้มีส่งผลให้กฎหมายอื่น ๆ ที่มีบทบัญญัติซึ่งให้กรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคลรับผิดชอบร่วมกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลชัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ โดยกฎหมายเหล่านี้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความผิดด้านการเงิน การธนาคารและการประกอบธุรกิจต่าง ๆ เช่น พ.ร.บ.สถานบริการ พ.ศ. 2509 มาตรา 28/4 , พ.ร.บ.น้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2521 มาตรา 27, พ.ร.บ.ควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 มาตรา 71, พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 มาตรา 15 พ.ร.บ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2535 มาตรา 25, พ.ร.บ.ประกันชีวิต พ.ศ. 2535 มาตรา 144, พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 301, พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 74, พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 61, พ.ร.บ.ผลิตอาวุธของเอกชน พ.ศ. 2550 มาตรา 60, พ.ร.บ.โรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 มาตรา 153, พ.ร.บ.คุ้มครองชากดึกดำบรรพ์ พ.ศ. 2551 มาตรา 62, พ.ร.บ.มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 มาตรา 76 เป็นต้น⁷⁵

4.1.2.2 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19 - 20/2556

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 มาตรา 72/5 ในส่วนที่สันนิษฐานความผิดอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น จึงขัดต่อหลักนิติธรรมและชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง

⁷⁴สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง มาตรา 40 (5) ประกอบมาตรา 30 หรือไม่,” accessed on 18 May 2023, from http://web.krisdika.go.th/data/comment_concourt/2555/cc_26119.htm.

⁷⁵อุทัย อาทิเวช, วิชากฎหมายวิธีพิจารณาทางอาญาและบทบาทขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ม.ป.ป.) 3-12.

ตามคำวินิจฉัยนี้ ศาลจังหวัดสระแก้วและศาลจังหวัดมีนบุรีส่งคำโต้แย้งของจำเลยในคดีอาญา เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยในประเด็นที่มีปัญหาว่า มาตรา 72/5 แห่งพระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. 2518 ขัดหรือแย้งต่อมาตรา 39 วรรคสอง มาตรา 40 (5) และมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หรือไม่⁷⁶

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 เป็นบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยวรรคสอง บัญญัติว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีให้ต้องตกอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำความผิดก่อนที่จะได้รับการพิสูจน์ความผิดจากโจทก์ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 39 วรรคสอง นี้ เป็นข้อสันนิษฐานอันมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ 11 ที่ว่า บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย และผู้นั้นได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี

ประกอบกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ 14.2 ที่ว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่า บุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญา จนกว่าจะมีพยานหลักฐานมา

⁷⁶สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “พระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. 2518 มาตรา 72/5 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง มาตรา 40 (5) และมาตรา 30 หรือไม่,” accessed on 1 March 2023, from https://www.krisdika.go.th/data/comment_concourt/2556/cc_26481.htm.

พิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำ ...” ดังนั้น บุคคลไม่ว่าบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลจะมีความรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อมีการกระทำ ซึ่งรวมถึงการงดเว้น ละเว้น เพิกเฉย หรือการไม่กระทำในลักษณะอื่น ๆ ด้วย เพราะฉะนั้น การที่กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลจะต้องร่วมรับผิดชอบตามที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดด้วยก็ต่อเมื่อบุคคลเหล่านั้นมีการกระทำหรืองดเว้นกระทำการที่ตนมีหน้าที่ต้องป้องกันผล หรือควรต้องกระทำด้วย แต่พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 มาตรา 72/5 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 บัญญัติให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลจะต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นซึ่งเป็นจำเลยได้มีการกระทำหรืองดเว้น หรือไม่กระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมายแต่อย่างใดก่อน บทบัญญัติมาตราดังกล่าวจึงเป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดกับหลักนิติธรรมที่ว่า โจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบของความผิด

นอกจากนี้บทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุม หรือถูกคุมขัง โดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรในเบื้องต้นว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดตามที่ถูกกล่าวหา พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 มาตรา 72/5 ในส่วนที่สันนิษฐานความผิดอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น จึงขัดต่อหลักนิติธรรมและขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง

4.1.2.3 ความเห็นในการวินิจฉัยส่วนตนคำวินิจฉัยที่ 19 - 20/2556 โดย ศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีความเห็นในการวินิจฉัยส่วนตนสำหรับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19 - 20/2556 ไว้ว่า พระราชบัญญัติปฎิพ.ศ. 2518 มาตรา 72/5 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปฎิ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 นี้ เป็นบทบัญญัติที่มีความมุ่งหมายในการลงโทษกรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลที่นิติบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่บุคคลเหล่านั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ซึ่งตามหลักของความรับผิดชอบของนิติบุคคล นิติบุคคลจะสามารถแสดงออกซึ่งความประสงค์ได้โดยผ่านทางผู้แทนของนิติบุคคลเป็นผู้กระทำการ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 วรรคสอง และนิติบุคคลจะต้องมีความรับผิดชอบต่อเมื่อผู้แทนของนิติบุคคลได้แสดงเจตนาซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล และนิติบุคคลได้ประโยชน์จากการกระทำดังกล่าว นั้น จึงจะถือว่า นิติบุคคลได้มีการกระทำอันอาจเกิดความผิดตามกฎหมายได้ (ฎีกาที่ 787 - 788/2506)

อย่างไรก็ตาม หลักความรับผิดทางอาญา นั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำ...” ดังนั้น บุคคลไม่ว่าบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลจะมีความรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อมีการกระทำ ซึ่งรวมถึงการงดเว้น ละเว้น เพิกเฉย หรือการไม่กระทำในลักษณะอื่น ๆ ด้วย เพราะฉะนั้น การที่กรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคล จะต้องร่วมรับผิดตามที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดด้วย ก็ต่อเมื่อบุคคลเหล่านั้นมีการกระทำหรืองดเว้นกระทำการที่ตนมีหน้าที่ต้องป้องกันผล หรือควรต้องกระทำด้วย แต่พระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. 2518 มาตรา 72/5 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปฎิ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 บัญญัติให้กรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคล จะต้องรับผิดร่วมกับนิติบุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นซึ่งเป็นจำเลยได้มีการกระทำหรือไม่กระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมายแต่อย่างใดก่อน มาตรา 72/5 ดังกล่าว จึงเป็นบทบัญญัติที่นำการกระทำของนิติบุคคลซึ่งเป็นบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำหรือไม่กระทำของจำเลยซึ่งเป็นกรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นว่ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดของนิติบุคคลอย่างไร (เช่น มีมติร่วม

หรือเพิกเฉยไม่กระทำหน้าที่ของตน เป็นต้น) คงพิสูจน์เพียงว่านิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้และจำเลยเป็นกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคลหรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนี้เท่านั้น (ต่างกับการมีตำแหน่งหน้าที่ในอัยหรือห้องโถงซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะทำผิดกฎหมายอันเป็นความผิดได้เมื่อเข้าสู่สถานะนั้น (Status Crimes หรือ State of Affaire)

กรณีดังกล่าวจึงเป็นการสันนิษฐานไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่ากรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ได้กระทำความผิดด้วยอันมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นหมดทุกคน มาตรา 72/5 นี้จึงเป็นบทบัญญัติที่สันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาก่อนที่จะพิสูจน์ถึงการกระทำหรือไม่กระทำของบุคคลเหล่านั้น มิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันเกี่ยวข้องกับความผิดตามที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดต่อหลักนิติธรรมที่ว่าโจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบของความผิด⁷⁷

4.1.2.4 ข้อสังเกตคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555 และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19 - 20/2556

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 เป็นการสันนิษฐานความผิดของจำเลยในคดีอาญาซึ่งเป็นกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อ หลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดกับหลักนิติธรรมข้อที่ว่าโจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบของความผิด เป็นการนำบุคคลให้เข้าสู่กระบวนการ

⁷⁷ศาลรัฐธรรมนูญ, “ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตนของนายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ,” accessed on 1 March 2023, from https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8206.

ดำเนินคดีอาญาโดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดตามที่ถูกกล่าวหา

สำหรับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19 - 20/2556 ได้วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติ ป้าย พ.ศ. 2518 มาตรา 72/5 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ขัดต่อหลักความรับผิดชอบทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 ซึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำ...” บุคคลไม่ว่าบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลจะมีความรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อมีการกระทำซึ่งรวมถึงการงดเว้น ละเว้น เพิกเฉย หรือการไม่กระทำในลักษณะอื่น ๆ ด้วย เพราะฉะนั้น การที่กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคล จะต้องร่วมรับผิดชอบที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดด้วย ก็ต่อเมื่อบุคคลเหล่านั้นมีการกระทำหรืองดเว้นกระทำการที่ตนมีหน้าที่ต้องป้องกันผล หรือควรต้องกระทำด้วย ด้วยเหตุนี้จึงบัญญัติกฎหมายอาญาโดยให้ “ถือว่ากระทำ” ทั้ง ๆ ที่บุคคลนั้นไม่มีการกระทำหรือละเว้นเพิกเฉย ใด ๆ ไม่ได้ เมื่อมีการกระทำแล้วจึงอาจผลักภาระการพิสูจน์ต่อไปได้

ศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ เห็นว่าพระราชบัญญัติป้าย พ.ศ. 2518 มาตรา 72/5 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มิได้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะหลักการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) แต่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะให้บุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาโดยไม่มี “การกระทำ” นั้นเอง ต่างกับความผิดฐานอั้งยี่หรือช่องโจรซึ่งผู้กระทำเข้าสู่สถานะนั้นโดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์อันมิชอบด้วยกฎหมาย (Status Crimes หรือ State of Affaire) แต่นิติบุคคลเป็นกิจการที่ชอบด้วยกฎหมายจึงจะถือว่าการมีสถานะ (Status) เป็นกรรมการบริหารจะเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายไม่ได้ต้องกำหนดเรื่องการกระทำก่อน จึงผลักภาระการพิสูจน์ว่าการกระทำหรือการไม่กระทำนั้นสันนิษฐานว่าอย่างไร มิฉะนั้นจะกำหนดความผิดโดยไม่มีการกระทำไม่ได้⁷⁸

โดยความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ สอดคล้องกับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2556 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 158 ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของบุคคลใด หรือไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของ

⁷⁸ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, *หลักนิติธรรม : 9 ปีทวีเกียรติที่ศาลรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 1, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565) 281.

กรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วยไม่ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง

ตามคำวินิจฉัยนี้ ศาลอาญากรุงเทพใต้ส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายฟิลิป นิวสัน) ในคดีหมายเลขดำที่ 4531/2554 เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 211 โดยโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 158 เป็นบทบัญญัติกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดแล้ว บุคคลใดเป็นผู้สั่งการหรือไม่สั่งการ หรือกระทำการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ของกรรมการผู้จัดการหรือผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย โดยโจทก์ไม่ต้องนำสืบว่าบุคคลดังกล่าวได้ร่วมกระทำความผิดด้วยหรือไม่ ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นการชัดหรือแย้งกับหลักนิติธรรมที่ว่า โจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิด ซึ่งเป็นกรณีเดียวกับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555 ที่ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐาน

ศาลอาญากรุงเทพใต้เห็นว่า กรณีคำโต้แย้งของจำเลยนั้น เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 211 จึงให้ส่งความเห็นตามทางการเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 158 เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ถือเอาพฤติกรรมการกระทำของผู้ที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งก่อให้เกิดการกระทำความผิดของนิติบุคคลว่าต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำของตนเอง จึงมิใช่เป็นบทสันนิษฐานความผิดของกรรมการผู้จัดการหรือบุคคลซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินงานของนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดไว้ก่อนตั้งแต่แรกเริ่มคดี หากแต่โจทก์ยังคงต้องมีหน้าที่พิสูจน์ถึงการกระทำ หรืองดเว้นกระทำตามหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวก่อนว่าเป็นผู้สั่งการ หรือไม่สั่งการ หรือกระทำการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำ และมีความผิดตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 บัญญัติไว้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทั่วไปของความรับผิดทางอาญาที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับผลแห่งการกระทำการ หรืองดเว้นกระทำนั้นเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด และการกระทำหรืองดเว้นกระทำนั้นต้องครบองค์ประกอบความผิด

นอกจากนี้ เมื่อนิติบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโจทก์จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยว่า การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นจากการสั่งการ หรือการไม่สั่งการ หรือการกระทำ การหรือการไม่กระทำของกรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น และยังต้องมีภาระการพิสูจน์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 277 โดยศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ก็ต่อเมื่อแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงตามที่กฎหมายบัญญัติ และในระหว่างการพิจารณาของศาล หรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นนั้น กรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าจำเลยได้กระทำการอันเป็นความผิด ดังนั้นพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 158 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง อีกทั้ง ยังเป็นคนละกรณีกับพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555⁷⁹

4.2 บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับหลักการสันนิษฐาน

ไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

4.2.1 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิดตามประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 ได้บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ หากเข้ากรณีตาม (1) - (7) ไม่ว่าในขั้นตอนใดของการดำเนินคดีอาญา เช่น ระหว่างการสอบสวน ฟ้องร้องพิจารณา หรือระหว่างอุทธรณ์ ฎีกา จะมีผลทำให้คดีนั้นยุติลง⁸⁰

มาตรา 39 (1) ได้บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป โดยความตายของผู้กระทำผิด ซึ่งการกระทำความผิดอาญาเป็นการเฉพาะตัวของผู้กระทำและโทษสำหรับความผิดนั้น จะบังคับแก่ตัวผู้กระทำเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เมื่อผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตายโทษที่จะบังคับแก่ตัวผู้กระทำจึงระงับไปตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 38 ที่บัญญัติว่า โทษให้เป็นอันระงับไปด้วย

⁷⁹ศาลรัฐธรรมนูญ, “พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 158 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง หรือไม่,” accessed on 1 March 2023, from https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8189.

⁸⁰สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง)* (พิมพ์ครั้งที่ 23, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565) 113.

ความตายของผู้กระทำความผิด เมื่อโทษระงับความจำเป็นตามวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อการลงโทษผู้กระทำความผิดจึงหมดไปด้วย⁸¹

สำหรับบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความระงับแห่งโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 นี้ กฎหมายอาญาที่ใช้บังคับก่อนประมวลกฎหมาย คือ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 หมวดที่ 9 ว่าด้วยกำหนดเวลาที่จะฟ้องความแล้ที่จะลงโทษในคดีทางอาญา มาตรา 77 ได้บัญญัติว่า ความชอบธรรมที่จะร้องฟ้องผู้ใดว่ากระทำความผิดก็ดีหรือที่จะลงอาญาแก่ผู้ใดตามคำพิพากษาก็ดี ท่านมิให้ถือว่าเป็นอันระงับด้วยความมรณภาพของผู้นั้น

โดยยอร์ช ปาดูซ์ (Georges PADOUX) ซึ่งดำรงตำแหน่งกงสุลฝรั่งเศส ประจำประเทศสยามและรับหน้าที่เป็นที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยาม โดยยอร์ช ปาดูซ์ เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการยกร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 นับตั้งแต่เข้ามารับหน้าที่ในประเทศสยามในปี พ.ศ. 2448 (ค.ศ. 1905) จนกระทั่งเป็นผลสำเร็จในปี พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) โดยกฎหมายฉบับนี้ได้ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2451 (ค.ศ. 1908)⁸² ได้บันทึกเกี่ยวกับมาตรา 77 ไว้ว่าการลงอาญาแก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้เป็นอันระงับไปเมื่อผู้นั้นถึงแก่ความตาย⁸³

4.2.2 บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้อง

ควบคุม ชัง ปล่อยชั่วคราว

(1) การควบคุมและความหมายของการควบคุม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (21) ได้ให้นิยามคำว่าควบคุม หมายความว่า การคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน

1) ผู้ที่มีอำนาจในการควบคุม

ผู้ที่มีอำนาจในการควบคุม ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวนและราษฎร

โดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจในการควบคุมระหว่างสืบสวนและสอบสวน โดยอาจเป็น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ทำการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

⁸¹คณิ่ง ภาไชย (เชิงอรรถ 9) 150.

⁸²ปาดูซ์ ยอร์ช จัดทำคำแปลโดย ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, *กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 แห่งราชอาณาจักรสยาม* (สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565) 6.

⁸³เฟ็งอั้ง 66.

ความอาญามาตรา 83 ที่จะควบคุมตัวผู้ถูกจับไปยังไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับหรือควบคุมไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หากสามารถนำตัวผู้ถูกจับไปได้ในขณะนั้น หรือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้รับตัวผู้ถูกจับตามมาตรา 84/1 จะมีอำนาจในการควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้

พนักงานสอบสวน มีอำนาจในการควบคุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 87⁸⁴

ราษฎร ผู้ทำการจับมีอำนาจควบคุมเพียงเท่าที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 83 หรือมาตรา 84 คือ ควบคุมตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน

2) ระยะเวลาในการควบคุม

กรณีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ควบคุม จะควบคุมได้เท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีและควบคุมได้ไม่เกินกว่าระยะที่กฎหมายกำหนด

ก. ควบคุมได้เท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 87 วรรคแรก ได้บัญญัติ ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี เช่น ควบคุมไว้เพื่อทำการสอบสวนหรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหลบหนีหรือไปยังเหยี่ยงกับพยานหลักฐาน เป็นต้น

ข. ควบคุมได้ไม่เกินกว่าระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด กรณีความผิดลหุโทษจะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จรรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหนเท่านั้น

กรณีความผิดอื่นที่ไม่ใช่ความผิดลหุโทษ ซึ่งผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี ให้ควบคุมได้ไม่เกินสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 โดยไม่รวมเวลาเดินทางมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน

กรณีข้อยกเว้นที่จะควบคุมผู้ถูกจับได้เกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ต้องปรากฏว่ามีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิ

⁸⁴ปกป้อง ศรีสนิท, *สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 1, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563) 163.

อาจก้าวล่วงเสียได้ เช่น เกิดน้ำท่วมหนักทางขาดไม่สามารถพาตัวไปศาลได้ หรือผู้ถูกจับป่วยหนักต้องเข้ารักษาตัวอย่างฉุกเฉิน เป็นต้น⁸⁵

(2) การขังและความหมายของการขัง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (22) ให้นิยามคำว่าขัง หมายความว่า ถึงการกักขังจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยศาล

เมื่อมีกรณีที่ศาลจะขังผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลจะออกหมายขัง ซึ่งแตกต่างกับการควบคุมของเจ้าพนักงานที่ทำได้โดยไม่ต้องมีหมายควบคุม เพราะเจ้าพนักงานมีอำนาจ หน้าที่ควบคุมได้อยู่ในตัวแล้ว

การขังโดยศาลนั้น อาจทำได้ในชั้นสอบสวน ได้สวนมูลฟ้องและพิจารณาของศาล⁸⁶ ว่าจะไปศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา

(3) การขังระหว่างสอบสวน

การขังระหว่างสอบสวนจะเกิดขึ้นเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเห็นว่ามีเหตุจำเป็นที่จะต้องขังผู้ต้องหาไว้ระหว่างสอบสวนจึงยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 71 ประกอบมาตรา 87 วรรคสามถึงวรรคเจ็ด

1) หลักเกณฑ์การขังระหว่างสอบสวน

ก. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือพนักงานสอบสวนได้ควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้จนใกล้ครบกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง หรือได้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาจนใกล้ครบหกเดือนนับแต่วันแรกที่ปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 113

ข. มีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือเพื่อการฟ้องคดี

ค. พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลขอให้ศาลออกหมายขัง โดยในปฏิบัติ ถ้าสำนวนยังไม่ส่งไปที่พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ยื่นคำร้อง แต่ถ้าสำนวนได้ส่งไปยังพนักงานอัยการแล้วเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะร้องขอให้ศาลออกหมายขังระหว่างสอบสวน

⁸⁵ณรงค์ ใจหาญ (เชิงอรรถ 10) 300 - 301.

⁸⁶คณิ่ง ภาไชย (เชิงอรรถ 9) 258.

ง. เมื่อศาลได้รับคำร้องขอฝากขังให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้⁸⁷

จ. ในการขังระหว่างสอบสวน ศาลจะพิจารณาว่ามีเหตุออกหมายขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 71 หรือไม่ โดยบทบัญญัตินี้ให้นำเหตุออกหมายจับตามมาตรา 66 มาใช้บังคับโดยอนุโลม เพื่อที่จะให้เหตุในการออกหมายจับและเหตุในการออกหมายขังเป็นเหตุเดียวกัน⁸⁸

ในทางวิชาการถือว่าการจับ การควบคุมและการขังมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน คือ

1. เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อย
2. เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย และ
3. เพื่อประกันการบังคับโทษ

สำหรับวัตถุประสงค์สามประการนี้ วัตถุประสงค์เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อยและเพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามข้อที่ (1) และข้อที่ (2) เป็นวัตถุประสงค์หลัก ส่วนวัตถุประสงค์ข้อที่ (3) เพื่อประกันการบังคับโทษ เป็นวัตถุประสงค์รอง เนื่องจากแม้ศาลจะพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด แต่ศาลจะรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษไว้ได้ ด้วยเหตุนี้ไม่มีเหตุอันเป็นการกระทบ ต่อการสอบสวนหรือเพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย ก็ต้องปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไป การควบคุมตัวหรือการขังระหว่างสอบสวนไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาจึงเป็นข้อยกเว้น⁸⁹

ฉ. ในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่มีเหตุออกหมายขังตามที่กฎหมายบัญญัติ ศาลมีอำนาจสั่งขังเท่าที่จำเป็น แต่ไม่เกินระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 87 วรรคสี่ ถึงวรรคหก คือ

⁸⁷ อนุวรรค 3 แห่ง มาตรา 101 (เชิงอรรถ 10) 301 - 302.

⁸⁸ คณิต ญ นคร (เชิงอรรถ 28) 375.

⁸⁹ สวัสดิการสำนักประธานศาลฎีกา สวัสดิการสำนักวิชาการศาลยุติธรรม, *ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547*, (พิมพ์ครั้งที่ 3, ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2548) 39.

1. ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่)

กรณีความผิดนั้นมิใช่ปรับอย่างเดียวไม่เกินห้าร้อยบาท ถือเป็นความผิดลหุโทษ เนื่องจากมีระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จึงต้องใช้การควบคุมตามมาตรา 87 วรรคสอง คือ ควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามค่าให้การ และที่รู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหนเท่านั้น โดยไม่สามารถใช้บทบัญญัติตามมาตรา 87 วรรคสี่ซึ่งเป็นระยะเวลาในการขังระหว่างสอบสวน

2. ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปี หรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคห้า)

3. ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคหก)⁹⁰

แม้ศาลจะขังได้สูงสุดถึงแปดสิบสี่วัน ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม แต่เมื่อศาลสั่งขังครบสี่สิบแปดวันแล้ว หากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งขังต่อไปได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล⁹¹

การคัดค้านคำขอหมายขัง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคแปดได้บัญญัติไว้ว่า ในการไต่สวนตามวรรคสามและวรรคเจ็ด ผู้ต้องหาที่มีสิทธิแต่งตั้งทนายความ

⁹⁰เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วย การดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา, (พิมพ์ครั้งที่ 7, หจก.สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย) 616.

⁹¹สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง), (พิมพ์ครั้งที่ 22, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564) 189.

เพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยาน ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความเนื่องจากยังไม่ได้มีการปฏิบัติตาม มาตรา 134/1 และผู้ต้องหาร้องขอ ให้ศาลตั้งทนายความให้ โดยทนายความนั้นมีสิทธิได้รับเงินรางวัล และค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 134/1 วรรคสาม โดยอนุโลม

การโอนผู้ถูกขัง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค เก้าได้บัญญัติไว้ว่า ถ้าพนักงานสอบสวนต้องไปทำการสอบสวนในท้องที่อื่นนอกเขตของศาลซึ่งได้สั่ง ขังผู้ต้องหาไว้ พนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องขอให้โอนการขังไปยังศาลในท้องที่ที่จะต้องไปทำการ สอบสวนนั้นก็ได้ เมื่อศาลที่สั่งขังไว้เห็นเป็นการสมควรก็ให้สั่งโอนไป

(4) การขังระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง

การขังระหว่างไต่สวนมูลฟ้องเกิดขึ้นเฉพาะกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น โดย คดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ผู้ที่ถูกพนักงานอัยการฟ้องจะมีฐานะเป็นจำเลยแล้ว จึงมีเหตุที่จะ ขอให้ศาลออกหมายขังระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (2) ได้บัญญัติให้ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้า เห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ แต่ทางปฏิบัติศาลมักจะไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงาน อัยการเป็นโจทก์ การขังระหว่างไต่สวนมูลฟ้องจึงไม่ค่อยปรากฏ⁹²

สำหรับกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1) บัญญัติให้มีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ โดยระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง ผู้ถูกฟ้องยังไม่มีฐานะ เป็นจำเลยจนกว่าศาลจะประทับฟ้อง⁹³ จึงไม่มีเหตุที่จะขอให้ศาลออกหมายขังระหว่างไต่สวนมูล ฟ้อง⁹⁴

(5) การขังระหว่างพิจารณา

ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อศาลประทับฟ้องและศาลได้ตัวจำเลยเมื่อออกหมายเรียก หรือหมายจับแล้ว หรือในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เมื่อได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้วมีอำนาจขังหรือ ปลดปล่อยชั่วคราวจำเลยในระหว่างพิจารณาจนกว่าศาลจะพิพากษาก็ได้⁹⁵

⁹²คณิง ภาไชย (เชิงอรรถ 9) 262 - 263.

⁹³ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคสาม.

⁹⁴คณิต ฒ นคร (เชิงอรรถ 10) 378.

⁹⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 88.

(6) ปล่อยชั่วคราว

ในการดำเนินคดีอาญา การมีตัวผู้ถูกกล่าวหา มีความจำเป็นในทุกขั้นตอน เพื่อการสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณา พิพากษาคดี ตลอดจนการบังคับคดี อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่า จะต้องควบคุมหรือขังบุคคลนั้นไว้ทุกขั้นตอน หากเห็นว่าไม่จำเป็นต้องควบคุมหรือขังก็สามารถได้ตัวมาเพื่อดำเนินคดีอาญาได้ ก็สามารถปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหาได้⁹⁶

1) ประเภทของการปล่อยชั่วคราว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 ได้บัญญัติถึงประเภทการปล่อยชั่วคราวไว้ 3 ประเภท⁹⁷ คือ

- ก. ปล่อยโดยไม่มีประกัน
- ข. ปล่อยโดยมีประกัน
- ค. ปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน
- ง. ปล่อยโดยไม่มีประกัน
- ก. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน

เกิดขึ้นได้ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปีขึ้นไป⁹⁸ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 111 ได้บัญญัติไว้ว่า เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลยก่อนที่จะปล่อยไป ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก

ข. ปล่อยโดยมีประกัน

การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันเกิดขึ้นได้ในคดีอาญาทุกประเภท ไม่ว่าจะ มีอัตราโทษเพียงใดก็ตาม โดยคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันเสมอและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

⁹⁶สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง)*, (พิมพ์ครั้งที่ 23, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565) 209.

⁹⁷ณรงค์ ใจหาญ (เชิงอรรถ 10) 329.

⁹⁸ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 110 วรรคสอง อย่างไรก็ตามคดีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปีขึ้นไปจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ อ้างถึงใน เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาวาดด้วย การดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*, (พิมพ์ครั้งที่ 7, หจก.สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย) 624.

การปล่อยโดยมีประกันนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยเองหรือบุคคลอื่นจะเข้าทำสัญญาประกันต่อเจ้าพนักงาน คือ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ หรือทำสัญญาต่อศาลว่าจะมาหรือนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งตามวัน เวลาที่เจ้าพนักงานหรือศาลนัดหรือหมายเรียกมา

ค. ปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน

การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันเกิดขึ้นได้ในคดีอาญาทุกประเภท ไม่ว่าจะมียัตราโทษเพียงใดก็ตาม

การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน ผู้ต้องหาหรือจำเลยเองหรือบุคคลอื่นจะเข้าทำสัญญาประกันต่อเจ้าพนักงานหรือต่อศาล พร้อมด้วยหลักประกัน⁹⁹

โดยหลักประกันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 114 วรรคสองได้กำหนดไว้ว่ามี 3 ชนิด คือ

1. มีเงินสดมาวาง โดยผู้ทำสัญญาประกันต้องนำมาให้เจ้าพนักงานหรือศาลยึดไว้ตามจำนวนที่เจ้าพนักงานหรือศาลกำหนด

2. มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง เช่น พันธบัตรรัฐบาล หรือโฉนดที่ดิน โดยต้องนำมาให้เจ้าพนักงานหรือศาลยึดไว้

3. มีบุคคลอื่นมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์ ซึ่งหมายความว่าผู้ประกันนำบุคคลภายนอกมาเป็นหลักประกันตนอีกชั้นหนึ่ง โดยบุคคลภายนอกรับประกันการปฏิบัติตามสัญญาประกันของผู้ประกัน และบุคคลภายนอกนำหลักทรัพย์มาแสดง โดยอาจเป็นเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นก็ได้¹⁰⁰

การปล่อยชั่วคราวทั้งสามประเภท คือ ปล่อยโดยไม่มีประกัน ปล่อยโดยมีประกันและปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 108 วรรคสาม เช่น ห้ามเข้าเขตกำหนด ห้ามพบผู้เสียหายไปจนถึงใส่อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จำกัดการเดินทาง เป็นต้น¹⁰¹

(7) การยื่นคำขอปล่อยชั่วคราว

ผู้ยื่นคำขอ ได้แก่ ผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นผู้ดูแลหรือนายจ้างของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะขอ

⁹⁹คณิ่ง ภาไชย (เชิงอรรถ 9) 293.

¹⁰⁰เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (เชิงอรรถ 90) 627.

¹⁰¹ปกป้อง ศรีสนิท (เชิงอรรถ 84) 171.

ปล่อยชั่วคราว การยื่นขอปล่อยชั่วคราวต้องยื่นต่อบุคคลดังต่อไปนี้

- 1) พนักงานสอบสวน ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมิได้ถูกฟ้องศาลและสำนวนการสอบสวนยังอยู่แก่พนักงานสอบสวน
- 2) พนักงานอัยการ ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และสำนวนการสอบสวนส่งมายังพนักงานอัยการแล้ว
- 3) ศาลชั้นต้นที่ออกหมายจับ เมื่อผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาลและยังมิได้ถูกฟ้องศาล
- 4) ศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น เมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้ถูกฟ้องแล้วหรือเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาแล้วคดีอยู่ในระหว่างอุทธรณ์หรือศาลฎีกาโดยไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือยื่นแล้วแต่ยังไม่ได้ ส่งสำนวนให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ในกรณีหลังนี้ถ้าศาลชั้นต้นเห็นควรปล่อยก็ให้ส่งอนุญาตแล้วส่งสำนวนให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี
- 5) ศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้นหรือศาลอุทธรณ์ เมื่อศาลชั้นต้นส่งสำนวนให้ศาลอุทธรณ์แล้วแต่อำนาจการสั่งอยู่กับศาลอุทธรณ์
- 6) ศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้นหรือศาลฎีกา เมื่อศาลชั้นต้นส่งสำนวนให้ศาลฎีกาแล้วแต่อำนาจการสั่งอยู่กับศาลฎีกา¹⁰²

1) หลักเกณฑ์ในการสั่งอนุญาตและไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวไว้ให้การสั่งปล่อยชั่วคราวต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว โดยมีพื้นฐานว่าจะต้องปล่อยชั่วคราวเป็นหลักและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้ นอกจากนี้ เมื่อมีการสั่งปล่อยชั่วคราวแล้วต้องดำเนินการทันที

ในการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ส่วนการจะไม่ปล่อยชั่วคราวต้องอาศัยเหตุตามมาตรา 108/1¹⁰³

2) หลักเกณฑ์การพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108

ก. ความหนักเบาแห่งข้อหา

¹⁰² ณรงค์ ใจหาญ (เชิงอรรถ 10) 330.

¹⁰³ คณิง ภาไชย (เชิงอรรถ 9) 296.

- ข. พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- ค. พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- ง. เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- จ. ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- ฉ. ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใด

หรือไม่

ข. ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาตาม (1) - (6) เป็นหลักเกณฑ์อย่างเดียวกับเหตุออกหมายจับตามมาตรา 66

สำหรับกรณีตามอนุมาตรา (7) เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 109 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี ถ้ามีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ ถ้าไม่อาจถามได้โดยมีเหตุอันควรศาลจะงดการถามเสียก็ได้แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้¹⁰⁴

ก. ความหนักเบาแห่งข้อหา

หากความผิดแห่งข้อหา มีโทษสถานหนัก เช่น ประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ศาลหรือเจ้าพนักงานอาจไม่สั่งปล่อยชั่วคราวหรืออาจสั่งปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันมากพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนีเพราะเกรงว่าจะมีการปรับตามสัญญาประกันนั้น ๆ แต่ถ้าความผิดตามข้อหาเบา โอกาสที่ศาลหรือเจ้าพนักงานจะปล่อยชั่วคราวย่อมมีมากขึ้น และอาจเป็นการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันหรือมีประกันอย่างเดียวหรือมีหลักประกันเพียงเล็กน้อย

ข. พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด

แม้เจ้าพนักงานจะรวบรวมพยานหลักฐานและทำสำนวนยังไม่เสร็จก็ดี หรือแม้ศาลจะพิจารณาคดียังไม่เสร็จสำนวนก็ดี พยานหลักฐานเท่าที่ปรากฏอาจพอชี้ให้เห็นว่า

¹⁰⁴ คณิต ญ นคร (เชิงอรรถ 10) 449.

ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้กระทำผิดเลย หรือกระทำผิดแต่เป็นความผิดที่มีอัตราโทษน้อยกว่าที่ต้องหา หรือที่ถูกฟ้องหรือหลักฐานเป็นที่น่าเชื่อถือได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำผิดจริง เหล่านี้ย่อมเป็นเหตุให้ศาลหรือเจ้าพนักงานพิจารณาว่าควรปล่อยหรือไม่ และถ้าปล่อยควรจะปล่อยโดยไม่มีประกันหรือมีแต่ประกันหรือมีทั้งประกันและหลักประกันด้วย

ค. พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร

รูปคดีอาจแสดงให้เห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีมูลเหตุจูงใจในการกระทำผิดต่างกัน เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่าลักทรัพย์ แต่เป็นการลักทรัพย์ด้วยความจำใจหรือความยากจนเหลือทนทาน และทรัพย์นั้นมีราคาเล็กน้อย การพิจารณาในการปล่อยชั่วคราวอาจจะต่างจากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่าลักทรัพย์โดยปรกติวิสัยหลายครั้ง

ง. เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด

ความเชื่อถือในตัวผู้ร้องขอประกันและหลักประกันเป็นหลักเกณฑ์ประการหนึ่งในการพิจารณาปล่อยชั่วคราว ศาลหรือเจ้าพนักงานที่จะปล่อยชั่วคราวอาจจะต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่า ผู้ร้องขอประกันสามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาตามกำหนดได้ และหากไม่สามารถนำมาได้ ผู้ปล่อยชั่วคราวอาจบังคับเอาตามสัญญาประกันหรือหลักประกันได้

จ. ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะมีหลักการที่จะต้องมิตัวจำเลยมาเข้าสู่การพิจารณา แต่เพื่อไม่ให้กระทบต่อเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาเกินสมควร จึงให้มีการปล่อยชั่วคราวบุคคลนั้น อย่างไรก็ตามหากผู้ขอปล่อยชั่วคราวมีพฤติการณ์จะหลบหนีจะไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวเพราะจะกระทบต่อหลักการมิตัวจำเลยมาเข้าสู่การพิจารณา

ฉ. ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่

ในบางกรณีอาจมีพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า หากปล่อยชั่วคราวแล้วผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจก่อให้เกิดภัยอันตรายหรือความเสียหาย เช่น ทำร้ายผู้เสียหายหรือพยาน หรืออาจทำลายหลักฐานอื่นแห่งคดีหรือสร้างหลักฐานแห่งคดีของตน เจ้าพนักงานหรือศาลอาจไม่ปล่อยชั่วคราว¹⁰⁵

¹⁰⁵ คณิง ภาไชย (เชิงอรรถ 9) 297 - 298.

ช. ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

บทบัญญัติตามมาตรา 108 (7) นี้ได้กำหนดในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการหรือโจทก์ที่เป็นผู้เสียหายที่ยื่นฟ้อง หรือผู้เสียหายที่ไม่ได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้องด้วย ให้ศาลรับฟังประกอบการวินิจฉัย¹⁰⁶

3) หลักเกณฑ์การพิจารณาไม่ปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1

การสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว จะกระทำต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- ก. ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- ข. ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- ค. ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- ง. ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- จ. การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

4.3 บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

มาตรา 29 พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

¹⁰⁶สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (เชิงอรรถ 96) 213.

มาตรา 30 เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติกรให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

4.4 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับ

คติลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ.2561 (ฉบับที่ 4)

ในสมัยโบราณการทำทะเบียนประวัติอาชญากรรมมีเพียงการลงโทษที่มีลักษณะเป็นการประจารเพื่อทำให้อับอายเพื่อให้รู้ถึงว่าบุคคลที่กระทำความผิดนั้นเป็นใครหรือบุคคลใดเคยเป็นผู้กระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดมาก่อน สำหรับประเทศไทยในสมัยก่อนที่จะมีการใช้บังคับกฎหมายลักษณะอาญาวิธีการลงโทษโดยการประจารทำให้อับอายนั้นจะมีขึ้นไปพร้อมกับบุคคลที่ต้องโทษประหารชีวิต¹⁰⁷

ในปัจจุบันการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตั้งแต่ในชั้นที่มีการจับกุมผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไปจนถึงในชั้นที่ศาลมีคำพิพากษาหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ด้านกระบวนการยุติธรรม เช่น ศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมคุมประพฤติ เป็นต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเก็บประวัติอาชญากรรมเพื่อบันทึกไว้เป็นฐานข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรม ส่งผลให้ภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดตัดสินบุคคลใดว่ากระทำความผิดในคดีอาญาแล้วข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมนั้นก็ยังคงมีอยู่ในฐานระบบข้อมูลของหน่วยงานของรัฐเพื่อประโยชน์ในทางคดี

เมื่อพิจารณาตามหลักสากลด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาอย่างกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (The International Covenant on Civil and Political Right, ICCPR) ในข้อที่ 14 (2) กำหนดให้บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าบุคคลนั้นจะถูกตัดสินพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดจริง ฉะนั้นหากต่อมาภายหลังศาลได้มีคำพิพากษายกฟ้องโดยตัดสินว่าการกระทำของบุคคลนั้นไม่เป็นความผิด ข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมที่เคยถูกบันทึกไว้ในระหว่างการดำเนินคดีอาญาจึงสมควรที่จะลบออกจากฐานข้อมูลข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมด้วย

¹⁰⁷ ทวีศักดิ์ ภัคดีโต, ‘ทะเบียนประวัติอาชญากรรม’ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 47.

สำหรับประเทศไทยไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติในระดับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการลบล้างข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรม

สำหรับระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ได้แก้ไขปัญหาในอดีต ซึ่งตามระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์ลายนิ้วมือเดิม คือ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้ถูกร้องเรียนไปยังสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินว่า ระเบียบดังกล่าวกำหนดให้นำข้อมูลและลายพิมพ์นิ้วมือผู้ต้องหา มาจัดเก็บลงในฐานข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมไว้ก่อน แม้ต่อมาพนักงานอัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้อง หรือศาลมีคำพิพากษายกฟ้องก็ไม่ได้นำเอารายชื่อของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ออกจากทะเบียนประวัติอาชญากรรมโดยทันที แต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องมายื่นคำร้องต่อกองทะเบียนประวัติอาชญากรรมเพื่อคัดชื่อออกเอง ซึ่งเป็นการสร้างภาระความเดือดร้อนแก่ประชาชนมากเกินไป

ผู้ตรวจการแผ่นดินได้พิจารณาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้วเห็นว่า กรณีตามคำร้องเรียนนี้เป็นกรณีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 มาตรา 22 (1)¹⁰⁸ ที่มีการขอให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือคำสั่ง หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใด ๆ บรรดาที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน หรือเป็นภาระแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็นหรือเกินสมควรแก่เหตุ

โดยผู้ตรวจการแผ่นดินพิเคราะห์แล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ได้บัญญัติรับรองหลักสันทันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ซึ่งเป็นหลักการ ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ส่วนระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดเกี่ยวกับหน้าที่ของพนักงานสอบสวน หน้าที่ของ

¹⁰⁸พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 มาตรา 22 ผู้ตรวจการแผ่นดิน มีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือคำสั่ง หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใด ๆ บรรดาที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน หรือเป็นภาระแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็นหรือเกินสมควรแก่เหตุ

กองทะเบียนประวัติอาชญากร หน้าที่ยของศูนย์พิสูจน์หลักฐานและพิสูจน์หลักฐานจังหวัด ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือของบุคคลต่าง ๆ และศพ กำหนดวิธีการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ขออนุญาต ผู้ขอสมัครเข้ารับราชการหรือเข้าทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคัดแยกและทำลายแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือ และรายการประวัติหรือบัญชีประวัติ

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 มาตรา 25 (1)¹⁰⁹ ประกอบมาตรา 32¹¹⁰ วรคสองผู้ตรวจการแผ่นดินได้ประชุมและหารือร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พิจารณาแล้วเห็นว่า ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เกี่ยวข้องกับทะเบียนประวัติอาชญากรซึ่งถือเป็นเรื่องที่สำคัญ ต่อการ

¹⁰⁹พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 มาตรา 25 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจดังต่อไปนี้ ซึ่งต้องกระทำเท่าที่จำเป็น

(1) ให้หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลใด มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นในการปฏิบัติงาน หรือมาให้ถ้อยคำ หรือส่งวัตถุ เอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาประกอบ

¹¹⁰พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 มาตรา 32 วรคแรก เมื่อความปรากฏต่อผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ว่าโดยทางใด ไม่ว่าจะมิผู้แจ้งหรือผู้ร้องเรียนหรือไม่ก็ตาม ว่าบุคคลใดได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนือหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือมีกรณีที่การปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐเป็นภาระแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็นหรือเกินสมควรแก่เหตุ ให้เป็นหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินที่จะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงหรือดำเนินการอื่นใดด้วยความรอบคอบ เพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้ขจัดหรือระงับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมนั้น หรือปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือคำสั่ง หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใด ๆ ต่อไปเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ขจัดความเหลื่อมล้ำ อำนาจประโยชน์ให้แก่ประชาชนอย่างทัดเทียมกัน และลดภาระที่เกิดขึ้นกับประชาชนโดยไม่จำเป็น

มาตรา 32 วรคสอง ก่อนการเสนอแนะตามวรรคหนึ่ง ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องหารือร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพ ความสามารถ และอุปสรรคของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องที่จะดำเนินการตามแนวทางที่เสนอแนะประกอบด้วย.

ดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม และในขณะเดียวกันก็เป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนประวัติอาชญากรด้วยโดยระเบียบดังกล่าวไม่ได้กำหนดให้มีการจัดทำทะเบียนประวัติอาชญากรไว้โดยชัดแจ้ง เพียงแต่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคัดแยกและทำลายแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือและเอกสารที่เกี่ยวข้องออกจากฐานข้อมูลประวัติอาชญากรไว้เท่านั้น ประกอบกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในขณะที่กำลังหารือในเรื่องนี้ กองทะเบียนประวัติอาชญากรมีฐานข้อมูลอยู่เพียงหนึ่งชุด และใช้ฐานข้อมูลนี้ในการตรวจสอบประวัติการกระทำความผิดของบุคคลต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนงานสืบสวนสอบสวน และการดำเนินการอื่น ๆ ในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงใช้เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบประวัติของผู้ขออนุญาต และผู้ขอสมัครเข้ารับราชการ หรือเข้าทำงานใน หน่วยงานต่าง ๆ ด้วย

การที่ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ไม่ได้กำหนดให้มีการจัดทำทะเบียนประวัติอาชญากรไว้ โดยชัดแจ้งนี้ ทำให้ข้อมูลของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดี และข้อมูลของจำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด ถูกรวมไว้ในฐานข้อมูลเดียวกัน โดยฐานข้อมูลดังกล่าวจะถูกใช้ ทั้งในการตรวจสอบประวัติบุคคลผู้ขออนุญาต ผู้ขอสมัครเข้ารับราชการหรือเข้าทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ และถูกใช้ ในงานสืบสวนสอบสวนเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งการใช้งานทั้งสองลักษณะดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ ที่แตกต่างกัน

อีกทั้งการที่ระเบียบดังกล่าวไม่มีข้อกำหนดที่ห้ามเปิดเผยข้อมูลการต้องหาคดีอาญา มีส่วนให้หลักการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองไว้ คือหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ไม่อาจเกิดผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีและมีชื่อ อยู่ในทะเบียนประวัติอาชญากรนั้น อาจไม่ได้รับการยอมรับหรือถูกเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมจากบุคคลในสังคม จนส่งผลกระทบต่อโอกาสในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุขในสังคมได้ โดยเฉพาะในกรณี ที่ต่อมาพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ยกฟ้อง

นอกจากนี้ การที่ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดหลักการให้รวบรวมข้อมูลของผู้ต้องหา และจำเลยไว้ในทะเบียนประวัติอาชญากรก่อน แล้วจึงคัดแยกข้อมูลออกในภายหลังเมื่อได้รับรายงานผลคดีถึงที่สุด ก็ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเช่นกัน โดยข้อเท็จจริง

ปรากฏตามคำชี้แจงของผู้แทนกองทะเบียนประวัติอาชญากรว่า การรายงานผลคดีถึงที่สุดต่อกองทะเบียนประวัติอาชญากรของหัวหน้าสถานีตำรวจบางแห่งยังมีความล่าช้าเนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ และมีบางกรณีที่ไม่มีการรายงานผลคดีถึงที่สุด ทำให้กองทะเบียนประวัติอาชญากรไม่ทราบผลคดีดังกล่าว รวมถึงไม่สามารถคัดแยกข้อมูลออกจากทะเบียนประวัติอาชญากรได้ จึงเกิดปัญหาในกรณีของบุคคลที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือกรณีศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ยกฟ้องแล้ว แต่ยังมีข้อมูลติดค้างอยู่ในทะเบียนประวัติอาชญากร จนเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในบางคดีต้องเดินทางมายื่นคำร้องต่อกองทะเบียนประวัติอาชญากรด้วยตนเอง เพื่อความรวดเร็วในการเร่งรัดให้รายงานผลคดีถึงที่สุด และจะได้ดำเนินการคัดแยกข้อมูลออกจากทะเบียนประวัติอาชญากรต่อไป

ปัญหาตามคำร้องเรียนในเรื่องนี้ จึงเป็นกรณีที่ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินคดี เนื่องจากอาจทำให้บุคคลดังกล่าวเสียโอกาสในการประกอบอาชีพ และเป็นภาระแก่ประชาชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ยกฟ้อง แต่ยังมีข้อมูลติดค้างอยู่ในทะเบียนประวัติอาชญากร ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงเห็นควรเสนอแนะต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ปรับปรุงระเบียบดังกล่าวตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 มาตรา 22 (1) ดังนี้

(1) ควรกำหนดให้มีการแยกทะเบียนประวัติที่ใช้จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลย ออกเป็น 2 ทะเบียน ได้แก่ ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา และทะเบียนประวัติอาชญากร

(2) การเปิดเผยประวัติอาชญากรหรือข้อมูลของจำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่า ได้กระทำความผิด ควรพิจารณาตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

(3) ควรกำหนดข้อห้ามเปิดเผยข้อมูลการต้องหาคดีอาญา เว้นแต่เป็นกรณีที่ต้องตรวจสอบเพื่อให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

(4) ควรกำหนดระยะเวลาในการรายงานผลคดีถึงที่สุดของสถานีตำรวจแต่ละแห่งไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรไว้ให้ชัดเจน โดยเริ่มนับระยะเวลาดังกล่าวตั้งแต่วันที่รับรายงานผลคดีถึงที่สุดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติดำเนินการแก้ไขปรับปรุงระเบียบดังกล่าว ภายใน 120 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็นทำ

ให้ไม่อาจดำเนินการแก้ไขได้ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะขยายเวลาออกไปได้อีกไม่เกิน 60 วัน พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทราบ¹¹¹

นอกจากผู้ตรวจการแผ่นดินจะมีเสนอแนะต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติเกี่ยวกับ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือแล้ว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ซึ่งได้ติดตามสถานการณ์และตรวจสอบเรื่องร้องเรียนกรณีการจัดเก็บทะเบียนประวัติอาชญากรและการเปิดเผยประวัติที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน เช่น กระทบต่อเสรีภาพในการประกอบอาชีพ กรณีหน่วยงานปฏิเสธไม่รับเข้าทำงานหรือกรณีนายจ้างนำประวัติอาชญากรของผู้ที่เคยถูกดำเนินคดีอาญาในขณะที่ยังเป็นเยาวชนมาประกอบการพิจารณารับเข้าทำงาน ปัญหาฐานข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรไม่เป็นปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาบุคคลผู้ได้รับประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยการล้างมลทินแล้วแต่ยังคงมีชื่ออยู่ในทะเบียนประวัติอาชญากร คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงได้มีข้อเสนอแนะไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2564 ให้ปรับปรุงแก้ไขระเบียบ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือโดยเสนอให้แยกประเภทบัญชีเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 บัญชีประวัติผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งคืออยู่ระหว่างพิจารณาและประเภทที่ 2 บัญชีบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด เพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและให้สอดคล้องตามหลักสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence) ทั้งยังมีข้อเสนอให้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ บันทึกข้อมูลการล้างมลทินไว้ในทะเบียนประวัติอาชญากรเป็นการเพิ่มเติมด้วย¹¹²

ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 เป็นระเบียบที่บัญญัติขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2565 โดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติได้วางระเบียบนี้ไว้ให้ยกเลิกความในลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ แห่งประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี

¹¹¹สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, “ผู้ตรวจการแผ่นดิน เสนอแนะแก้ไขปรับปรุงระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ,” accessed on 1 March 2023, from www.ombudsman.go.th.

¹¹²สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, “กสม.เผย สตช. แก้ไขระเบียบคัดแยกทะเบียนประวัติอาชญากรคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาผู้พ้นโทษและเยาวชนแล้ว,” accessed on 1 March 2023, from <https://www.nhrc.or.th/NHRC-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Press-Releases/22831.aspx>.

(พ.ศ. 2561 (ฉบับที่ 4)) และให้ใช้บังคับระเบียบนี้เมื่อพ้นกำหนด 30 วัน นับแต่วันประกาศเป็นต้นไป¹¹³ และให้ใช้แบบพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหา จำเลย ผู้ต้องขัง ผู้ถูกกักกัน ผู้รับการอบรมและศพ และแบบพิมพ์ลายนิ้วมือ ผู้ขออนุญาตสมัครงานซึ่งมีอยู่ก่อนวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับต่อไปได้อีก 180 วัน

4.4.1 คำนิยามสำคัญที่เกี่ยวกับตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566

คำว่า “ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา” หมายความว่า บัญชีข้อมูลของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดที่เป็นคดีอาญา แต่ยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาลหรือฟ้องต่อศาลแล้วแต่คดียังไม่ถึงที่สุด

คำว่า “ทะเบียนประวัติอาชญากร” หมายความว่า บัญชีข้อมูลของบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดในคดีอาญาต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่าหนึ่งเดือน โดยไม่รอการลงโทษ ยกเว้นเป็นผู้กระทำความผิดโดยประมาท

คำว่า “ทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีโทษอาชญากร” หมายความว่า บัญชีข้อมูลของบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดในคดีอาญาโดยศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือศาลพิพากษาลงโทษจำคุกแต่รอการลงโทษไว้ หรือรอการกำหนดโทษ หรือลงโทษกักขัง หรือลงโทษปรับสถานเดียว รวมถึงเป็นผู้กระทำความผิดโดยประมาท

4.4.2 การปฏิบัติเกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหา จำเลย ผู้ต้องขัง ผู้ถูกกักกัน ผู้รับการอบรมและศพ

ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 มีหลักเกณฑ์สำคัญที่เกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหา จำเลย ผู้ต้องขัง ผู้ถูกกักกัน ผู้รับการอบรมและศพ ดังนี้

ข้อ 1 สถานีตำรวจและหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน

1.1 พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จัดให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือ ดังนี้

1.1.1 ผู้ต้องหาทุกประเภท เว้นแต่คดีลหุโทษหรือคดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าคดีลหุโทษ รวมทั้งความผิดตามกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งได้เปรียบเทียบปรับแล้ว

1.1.2 ศพซึ่งตายผิดธรรมชาติหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้า

พนักงาน

¹¹³ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ประกาศ ณ วันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2566.

1.2 กรณีที่สถานีตำรวจหรือหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนมีความพร้อมอาจจัดให้มีการเก็บข้อมูลชีวภาพ (Biometric) ซึ่งสามารถยืนยันตัวบุคคลก็ได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย

4.4.3 กรณีการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ขอสมัครเข้ารับราชการ สมัครเข้าทำงาน หรือขออนุญาตกรณีต่าง ๆ

ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 มีหลักเกณฑ์สำคัญที่เกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ขอสมัครเข้ารับราชการ สมัครเข้าทำงาน หรือขออนุญาตกรณีต่าง ๆ ดังนี้

ข้อ 1. กรณีมีผู้ขอสมัครเข้ารับราชการ สมัครเข้าทำงาน หรือขออนุญาตกรณีต่าง ๆ ต้องการขอสำเนาข้อมูลข่าวสารของราชการในการตรวจสอบประวัติอาชญากรของบุคคลเพื่อสมัครเข้ารับราชการ สมัครเข้าทำงาน หรือขออนุญาตกรณีต่าง ๆ ตามที่กฎหมายหรือระเบียบของทางราชการกำหนดคุณสมบัติตรวจสอบประวัติเพื่อประกอบการพิจารณาให้หน่วยงานนั้น ๆ มีหนังสือส่งตัวบุคคลที่จะตรวจสอบประวัติด้วยวิธีการพิมพ์ลายนิ้วมือไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากร ศูนย์พิสูจน์หลักฐาน พิสูจน์หลักฐานจังหวัด สถานีตำรวจ หรือหน่วยงานที่ได้จัดทำบันทึกข้อตกลงกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ปฏิบัติดังนี้

1.1 กองทะเบียนประวัติอาชญากรมีหน้าที่พิมพ์ลายนิ้วมือผู้สมัครเข้ารับราชการ สมัครเข้าทำงาน ผู้ขออนุญาตด้วยแบบพิมพ์ลายนิ้วมือตามแบบท้ายระเบียบนี้ คนละหนึ่งฉบับหรือพิมพ์ลายนิ้วมือด้วยวิธีทางระบบอิเล็กทรอนิกส์โดยบุคคลนั้นเป็นผู้ยินยอมให้ตรวจสอบและเปิดเผยประวัติได้ กรณีพิมพ์ลายนิ้วมือด้วยวิธีทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้บุคคลนั้นพิมพ์ลายนิ้วมือนิ้วใดนิ้วหนึ่งแทนการลงลายมือชื่อยินยอมเพื่อให้กองทะเบียนประวัติอาชญากรสามารถตรวจสอบและเปิดเผยประวัติได้ ทั้งนี้การพิมพ์ลายนิ้วมือ การบันทึกข้อมูลและการกรอกข้อมูลการพิมพ์ลายนิ้วมือให้ถือปฏิบัติตาม 1.3 และ 1.4 ของบทที่ 2 โดยอนุโลม

1.2 ศูนย์พิสูจน์หลักฐานหรือพิสูจน์หลักฐานจังหวัดมีหน้าที่ดำเนินการเช่นเดียวกับ 1.1 ในกรณีพิมพ์ลายนิ้วมือด้วยหมึกพิมพ์ให้บันทึกข้อมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือพิมพ์ลายนิ้วมือด้วยวิธีการทางระบบอิเล็กทรอนิกส์แล้วส่งมาตรวจสอบประวัติยังกองทะเบียนประวัติอาชญากร กรณีมีความจำเป็นไม่สามารถดำเนินการด้วยวิธีการทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานส่งแบบพิมพ์ลายนิ้วมือโดยมีหนังสือนำส่งไปตรวจสอบประวัติยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรหรือจัดส่งทางไปรษณีย์

1.3 สถานีตำรวจมีหน้าที่ดำเนินการ ดังนี้

1.3.1 การพิมพ์ลายนิ้วมือให้ดำเนินการเช่นเดียวกับ 1.1

1.3.2 การส่งแบบพิมพ์ลายนิ้วมือ หากไม่สามารถดำเนินการด้วยวิธีการทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ ให้สถานีตำรวจในเขตกรุงเทพมหานครมีหนังสือนำส่งไปตรวจสอบประวัติยังกองทะเบียนประวัติอาชญากร หรือจัดส่งทางไปรษณีย์ สถานีตำรวจนอกเขตกรุงเทพมหานคร ให้จัดส่งแบบพิมพ์ลายนิ้วมือไปตรวจสอบยังศูนย์พิสูจน์หลักฐานหรือพิสูจน์หลักฐานจังหวัด

ข้อ 2 เมื่อกองทะเบียนประวัติอาชญากรตรวจสอบประวัติเสร็จสิ้นให้แจ้งผลการตรวจสอบด้วยวิธีการทางระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือจัดส่งทางไปรษณีย์ไปยังศูนย์พิสูจน์หลักฐาน พิสูจน์หลักฐานจังหวัด สถานีตำรวจ หรือหน่วยงานที่ขอตรวจสอบประวัติทราบ เว้นแต่หน่วยงานหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานนั้นมาขอรับเองจะเป็นการสะดวกและรวดเร็วกว่าก็ให้ทำได้

ข้อ 3 หน่วยงานภาคเอกชนหรือบุคคลใดมีความประสงค์จะขอสำเนาข้อมูลข่าวสารของราชการในการตรวจสอบประวัติพนักงาน ลูกจ้างของตน ให้ปฏิบัติดังนี้

3.1 การตรวจสอบประวัติด้วยการพิมพ์ลายนิ้วมือให้หน่วยงานภาคเอกชนมีหนังสือส่งตัวบุคคล พนักงานหรือลูกจ้างของตนไปพิมพ์ลายนิ้วมือที่กองทะเบียนประวัติอาชญากร ศูนย์พิสูจน์หลักฐาน พิสูจน์หลักฐานจังหวัด หรือสถานีตำรวจ ในการพิมพ์ลายนิ้วมือและการจัดส่งแบบพิมพ์ลายนิ้วมือให้ดำเนินการเช่นเดียวกับ 1.1 – 1.3

3.2 การตรวจสอบประวัติด้วย ชื่อตัว ชื่อสกุล และเลขประจำตัวประชาชน สำหรับหน่วยงานภาคเอกชน ให้จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ที่จะขอทำการตรวจสอบมีหนังสือยอมให้ตรวจสอบประวัติเพื่อให้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลรวมทั้งเปิดเผยข้อมูลได้ไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรหรือจะยื่นคำขอสำหรับบุคคลทั่วไป ด้วยวิธีการทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็ให้สามารถดำเนินการได้ แล้วแต่กรณี

3.3 ให้ผู้บังคับการกองทะเบียนประวัติอาชญากรพิจารณาว่าสมควรจะตรวจสอบประวัติหรือไม่โดยพิจารณาประโยชน์ที่ทางราชการจะได้รับและความยินยอมของผู้ที่จะถูกตรวจสอบ หากเห็นสมควรจะตรวจสอบประวัติก็อนุมัติให้ดำเนินการได้ เมื่อตรวจสอบประวัติได้ผลประการใดให้แจ้งผลการตรวจสอบไปยังหน่วยงานหรือผู้ขอตรวจสอบประวัติทราบด้วยวิธีการที่กองทะเบียนประวัติอาชญากรกำหนด

4.4.4 การคัดแยกและถอนประวัติบุคคลออกจากทะเบียนประวัติผู้ต้องหา ทะเบียนอาชญากร และทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีโชอาชญากร

ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 มีหลักเกณฑ์สำคัญที่เกี่ยวกับการคัดแยกและถอนประวัติบุคคลออกจากทะเบียนประวัติผู้ต้องหา ทะเบียนอาชญากร และทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีโชอาชญากร ดังนี้

ข้อ 1. ให้นำแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือและประวัติผู้ต้องหาบันทึกลงใน “ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา” โดยห้ามมิให้มีการเปิดเผยไม่ว่าจะได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหาหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่เพื่อประโยชน์ภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในภารกิจคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของประชาชนเพื่อใช้ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม การสืบสวน การสอบสวน การรักษาความปลอดภัยของทางราชการ และการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกรณีอื่น ๆ ตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ได้รับมอบหมายอนุญาตให้ตรวจสอบได้ เช่น เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยทางวิชาการ ทางอาชญาวิทยา ทางการแพทย์ โดยไม่ระบุชื่อหรือส่วนที่ทำให้รู้ว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลใด รวมถึงกรณีผู้ร้องขอให้ตรวจสอบโดยมีเหตุผลความจำเป็นอย่างยิ่งโดยคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยตามรัฐธรรมนูญที่ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดอย่างเคร่งครัด

ข้อ 2 เมื่อคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดในคดีอาญาโดยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดลงโทษจำคุกเกินกว่าหนึ่งเดือน โดยไม่รอการลงโทษ ยกเว้นเป็นผู้กระทำความผิดโดยประมาทให้ถอนแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือและประวัติจากทะเบียนประวัติผู้ต้องหามาบันทึกลงใน “ทะเบียนประวัติอาชญากร” เพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมถึงในการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของประชาชนต่อไป

ข้อ 3 ในกรณีที่มีหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายหน่วยงานใดต้องการประวัติผู้ต้องหาเพื่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ประโยชน์สาธารณะ หรือประโยชน์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของประชาชนให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ “คณะกรรมการทะเบียนประวัติผู้ต้องหา ทะเบียนประวัติอาชญากร และทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีโชอาชญากร” ที่จะพิจารณาวินิจฉัยที่จะเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยข้อมูลให้กับหน่วยงานใด

ข้อ 4 กรณีผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน ห้ามมิให้เปิดเผยหรือนำประวัติการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชนไปพิจารณาให้เป็นผลร้าย หรือเป็นการเลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมแก่เด็กหรือเยาวชนนั้น ตามมาตรา 84 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ข้อ 5 สำหรับผู้ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดในคดีอาญาโดยศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือศาลพิพากษาลงโทษจำคุกแต่รอการลงโทษไว้ หรือรอการกำหนดโทษ หรือมีเพียงโทษกักขัง หรือรับสถานเดียว รวมถึงผู้ที่ได้กระทำความผิดโดยประมาทให้ถอนชื่อและประวัติจากทะเบียนประวัติผู้ต้องหามาบันทึกใน “ทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีใช่อาชญากร” โดยมิให้เปิดเผยต่อบุคคลภายนอก เว้นแต่จะเป็นการให้ข้อมูลกับหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของประชาชนในกรณีของการกระทำความผิดซ้ำซาก การประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยสาธารณะ หรือกรณีอื่นตามที่กฎหมายกำหนด โดยให้เป็นดุลยพินิจของผู้บัญชาการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ

ข้อ 6 ให้ผู้บังคับการกองทะเบียนประวัติอาชญากร แต่งตั้ง “คณะกรรมการทะเบียนประวัติผู้ต้องหา อาชญากร และทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีใช่อาชญากร” จำนวนอย่างน้อยสามคนโดยประธานกรรมการต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองผู้บังคับการหรือเทียบเท่าเพื่อทำหน้าที่ดังนี้

6.1 พิจารณาคัดแยก “ทะเบียนประวัติอาชญากร” และ “ทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีใช่อาชญากร” ออกจาก “ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา”

6.2 พิจารณาวินิจฉัยให้เปิดเผยหรือไม่เปิดเผยข้อมูลบุคคลใน “ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา” ให้กับหน่วยงานที่ร้องขอตามข้อ 3

6.3 พิจารณาคัดแยกและถอนแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือและรายงานประวัติหรือบัญชีประวัติของบุคคลออกจาก “ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา ทะเบียนประวัติอาชญากร และทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีใช่อาชญากร” ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) แผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของบุคคลในคดีที่มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องหรือคดีถึงที่สุดโดยศาลพิพากษายกฟ้องให้ถอนชื่อและประวัติออกจาก “ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา”

(2) มีกฎหมายบัญญัติในภายหลังว่าการกระทำใดไม่เป็นความผิดอีกต่อไป

(3) ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากกฎหมายเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(4) ผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดได้รับการนิรโทษกรรม

(5) ผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดในคดีอาญาและได้รับการอภัยโทษหรือได้รับประโยชน์จากกฎหมายล้างมลทิน ให้ถอนชื่อและประวัติออกจากทะเบียนประวัติเมื่อพ้นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่ได้รับการอภัยโทษหรือมีกฎหมายล้างมลทิน และยกเว้นข้อหาที่ผู้บัญชาการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจกำหนด

(6) ผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดในคดีอาญา ไม่ได้กระทำความผิดซ้ำอีกให้ถอนชื่อและประวัติออกจากทะเบียนประวัติเมื่อพ้นระยะเวลายุี่สิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดและยกเว้นข้อหาที่ผู้บัญชาการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานกำหนด

(7) ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน ตามมาตรา 84 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(8) เมื่อมีคำพิพากษาของศาลหรือพ้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามิได้เป็นผู้กระทำความผิด

(9) แผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของบุคคลที่ไม่ได้นำมาดำเนินคดีจนคดีขาดอายุความ

6.4 พิจารณาคัดแยกและทำลายแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือและรายการประวัติหรือบัญชีประวัติที่หมดความจำเป็นตามเกณฑ์และวิธีการในบทที่ 5

เมื่อคณะกรรมการได้คัดเลือกแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือและเอกสารที่เกี่ยวข้องตาม 6.1 – 6.4 แล้วให้ทำบัญชีเสนอขออนุมัติให้คัดแยกแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือโดยให้ปรากฏชื่อ อายุ วันเดือนปีที่ถูกจับกุม หมายเลขสารบบลายพิมพ์นิ้วมือ รวมทั้งข้อหา/ผลคดี หรือวัตถุประสงค์ในการตรวจประวัติแล้วแต่กรณี รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลในบัญชีกับฐานข้อมูลของกองทะเบียนประวัติอาชญากรและลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นหลักฐานก่อนเสนอผู้บังคับกองทะเบียนประวัติอาชญากรเพื่อพิจารณาเสนอผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเพื่อพิจารณาอนุมัติ

ข้อ 7 สำหรับแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือที่ได้จัดทำขึ้นก่อนระเบียบนี้ประกาศใช้ ให้ดำเนินการคัดแยกเป็นเจ็ดส่วนและดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) แผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องหาและจำเลยที่คดียังไม่ถึงที่สุดให้บันทึกลงใน “ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา” ตามข้อ 1
- (2) แผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของบุคคลที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าเป็นผู้กระทำความผิดในคดีอาญาโดยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดลงโทษจำคุกเกินกว่าหนึ่งเดือนโดยไม่รอการลงโทษ ยกเว้นเป็นผู้กระทำความผิดโดยประมาทให้คงไว้ใน “ทะเบียนประวัติอาชญากร” ตามข้อ 2
- (3) แผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดในคดีอาญาโดยศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือศาลพิพากษาลงโทษจำคุกแต่รอการลงโทษไว้หรือการกำหนดโทษ หรือมีเพียงโทษกักขังหรือปรับสถานเดียว รวมถึงเป็นผู้กระทำความผิดโดยประมาทให้บันทึกใน “ทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีโทษอาชญากร” ตามข้อ 5
- (4) แผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของบุคคลในคดีที่มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องหรือคดีถึงที่สุดโดยศาลมีคำพิพากษายกฟ้องให้ถอนชื่อและประวัติออกจาก “ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา”
- (5) กรณีที่ศาลหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามิได้เป็นผู้กระทำความผิดให้ถอนชื่อและประวัติออกจาก “ทะเบียนประวัติอาชญากร” หรือ “ทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีโทษอาชญากร” แล้วแต่กรณี
- (6) แผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของบุคคลที่ไม่ได้นำตัวมาดำเนินคดีจนคดีขาดอายุความให้ถอนชื่อและประวัติออกจาก “ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา”
- (7) แผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดในคดีอาญาไม่ได้กระทำความผิดซ้ำอีกให้ถอนชื่อและประวัติออกจากทะเบียนประวัติอาชญากรเมื่อพ้นระยะเวลาสี่ปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดและยกเว้นข้อหาที่ผู้บัญชาการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจกำหนด

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 บทที่ 2 ได้บัญญัติถึงการปฏิบัติเกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือ ผู้ต้องหา จำเลย ผู้ต้องขัง ผู้ถูกกักกัน ผู้รับการอบรมและศพ ไว้โดยให้พนักงานสอบสวน

สถานีตำรวจและหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน¹¹⁴ มีหน้าที่จัดให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาทุกประเภท เว้นแต่คดีลหุโทษหรือคดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษ รวมทั้งความผิดตามกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งได้เปรียบเทียบแล้ว¹¹⁵ นอกจากนี้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ จัดให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือศพซึ่งตายผิดธรรมชาติหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน¹¹⁶

¹¹⁴ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี
ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ข้อ 1 และข้อ 1.1.

¹¹⁵ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี
ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ข้อ 1.1.1.

¹¹⁶ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี
ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ข้อ 1.1.2.

บทที่ 5

วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปัญหาบทบัญญัติตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 และปัญหาบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยนำหลักการที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์

นอกจากนี้จะวิเคราะห์บทบัญญัติตามกฎหมายดังกล่าวว่าสอดคล้องกับบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์หรือไม่ และเปรียบเทียบบทบัญญัติของกฎหมายไทยกับกฎหมายระหว่างประเทศที่ถือเป็นมาตรฐานสากล รวมถึงวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำความเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์ด้วย

5.1 วิเคราะห์ปัญหาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

5.1.1 วิเคราะห์ปัญหาการบัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1) ได้บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป โดยความตายของผู้กระทำผิด ตามบทบัญญัตินี้หากผู้กระทำผิดถึงแก่ความตายไม่ว่าจะอยู่ในกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการใด

สำหรับบทบัญญัตินี้สอดคล้องกับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 38 ซึ่งบัญญัติว่า โทษให้เป็นอันระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิด เมื่อโทษระงับความจำเป็นตามวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อการลงโทษผู้กระทำผิดจึงหมดไปด้วย

โดยความรับผิดชอบในทางอาญาและโทษทางอาญานั้น กฎหมายถือเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้กระทำผิดโดยแท้ เมื่อผู้กระทำความผิดอาญาถึงแก่ความตายในระหว่างการดำเนินคดี ไม่ว่าจะเป็กรณที่ผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาซึ่งถึงแก่ความตายในระหว่างสอบสวนหรือชั้นพิจารณาสำคดีของพนักงานอัยการ หรือถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้วถึงแก่ความตายในระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง ระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา จะมีผลให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับสิ้นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1) หากคดียังไม่ได้ฟ้องยื่นฟ้องต่อศาล พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้อง แต่หากคดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณาศาลจะสั่งจำหน่ายคดี

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1) พบว่าโดยเนื้อหาของบทบัญญัติมาตรานี้ ไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เนื่องจากกฎหมายบัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับกรณผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ถึงแก่ความตายในระหว่างการดำเนินคดี จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเนื้อหาของบทบัญญัตินี้เป็นคุณต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย และไม่ได้บัญญัติให้ปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดโดยที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด จึงไม่ขัดต่อ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 มาตรา 30 ซึ่งบัญญัติว่า ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และไม่ขัดต่อ ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ข้อ 11 (1) ซึ่งบัญญัติให้ ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย อีกทั้งไม่ขัดต่อ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ข้อ 14 วรรคสองได้บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำในบทบัญญัตินี้ซึ่งบัญญัติไว้ว่า โดยความตายของผู้กระทำผิด อาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่าบุคคลซึ่งถึงแก่ความตายนั้นได้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด ทั้งที่บทบัญญัติตามมาตรา 39 (1) มุ่งหมายถึงเพียงบุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำ

ความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาลคือผู้ต้องหา หรือบุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิดคือจำเลย ถึงแก่ความตายเท่านั้น

ตัวอย่าง นายเขียวไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนกล่าวหานายดำว่าลักทรัพย์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ของตน นายดำซึ่งถูกหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาลจึงเป็นผู้ต้องหาในคดีนี้ ระหว่างที่มีการสอบสวนนายดำถึงแก่ความตาย มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1) พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องและนายเขียวผู้เสียหายจะดำเนินคดีกับนายดำต่อไปไม่ได้

ตัวอย่าง พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายเทาในข้อหาชิงทรัพย์นายม่วง ขอให้ศาลลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 339 ระหว่างที่ศาลชั้นต้นกำลังพิจารณานายเทาถึงแก่ความตาย ดังนี้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องนายเทาจะระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1)

ตามตัวอย่างข้างต้น บุคคลที่ถึงแก่ความตายซึ่งมีผลให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับเป็นเพียงผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด

มีข้อควรพิจารณาว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1) บัญญัติโดยใช้ถ้อยคำว่าโดยความตายของผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นถ้อยคำที่เหมือนกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 ที่ได้บัญญัติให้ โทษให้เป็นอันระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิด โดยกรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 บุคคลที่ถึงแก่ความตายนั้นได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ด้วยเหตุนี้การบัญญัติโดยใช้คำว่าโดยความตายของผู้กระทำความผิดจึงสอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรานี้

สำหรับกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งเป็นกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับก่อนประมวลกฎหมายอาญา มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความระงับแห่งโทษทางอาญาเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 โดยบัญญัติไว้ที่หมวดที่ 9 ว่าด้วยกำหนดเวลาที่จะฟ้องความแฉะที่จะลงโทษในคดีทางอาญา มาตรา 77 ความชอบธรรมที่จะร้องฟ้องผู้ใดว่ากระทำความผิดก็ดีหรือที่จะลงอาญาแก่ผู้ใดตามคำพิพากษาก็ดี ท่านให้ถือว่าเป็นอันระงับด้วยความมรณภาพของผู้นั้น

มีข้อควรพิจารณาว่าแม้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 จะเป็นกฎหมายอาญาที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติ แต่บทบัญญัติตามมาตรา 77 แห่งกฎหมายนี้ได้บัญญัติถึงกรณีสิทธินำคดีอาญามา

ฟ้องระงับไป ซึ่งมีลักษณะเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ โดยบทบัญญัตินี้ได้บัญญัติถึงบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่ถึงแก่ความตาย โดยใช้ถ้อยคำว่า ผู้ใดและผู้หนึ่ง ดังนี้ ความชอบธรรมที่จะร้องฟ้องผู้ใดว่ากระทำความผิด... ท่านให้ถือว่าเป็นอันระงับด้วยความมรณภาพของผู้หนึ่ง โดยไม่ใช้ถ้อยคำว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใช้

การใช้ถ้อยคำอย่างนี้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ใช้เช่นนี้จะไม่เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดซึ่งถึงแก่ความตายนั้นได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว

ผู้วิจัยเห็นว่าแม้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1) จะไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ แต่เนื่องจากถ้อยคำในบทบัญญัติอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่าขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จึงเห็นควรแก้ไขถ้อยคำตามบทบัญญัติดังกล่าว

5.1.2 วิเคราะห์ปัญหาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้การขังระหว่างสอบสวนเป็นหลักและปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงาน ศาลในการควบคุมและขังบุคคลที่ถูกจับระหว่างสอบสวนไว้ในมาตรา 71 เมื่อได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาแล้ว ในระยะใดระหว่างสอบสวน ได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ศาลจะออกหมายขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ตามมาตรา 87 หรือมาตรา 88 ก็ได้ และให้นำบทบัญญัติในมาตรา 66 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 84/1 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่งนั้น จะปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ก็ได้ แต่ถ้าเป็นการจับโดยมีหมายของศาลให้รับดำเนินการตามมาตรา 64 และในกรณีที่ต้องส่งผู้ถูกจับไปยังศาล แต่ไม่อาจส่งไปได้ในขณะนั้นเนื่องจากเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่รับตัวผู้ถูกจับไว้มีอำนาจปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้จนกว่าจะถึงเวลาศาลเปิดทำการ

มาตรา 87 วรรคสาม ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิ

อาจกล่าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหาไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

ตามบทบัญญัติมาตรา 71 มาตรา 84/1 ประกอบมาตรา 87 วรรคสาม เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจรวมถึงราษฎรทำการจับบุคคลใดโดยชอบด้วยกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 จะให้อำนาจเจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน เมื่อถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่งนั้นมีอำนาจในการปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ก็ได้ กรณีผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี เจ้าพนักงานจะควบคุมบุคคลนั้นไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวนได้ไม่เกินสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่ถูกพาตัวมาซึ่งที่ทำการของพนักงานสอบสวน กรณีควบคุมใกล้ครบระยะเวลาดังกล่าว จะมีอำนาจนำตัวผู้ถูกจับไปศาล โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขังระหว่างสอบสวน ซึ่งศาลจะสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

การที่บทบัญญัติดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขังผู้ถูกจับได้ในระหว่างสอบสวน กรณีบุคคลนั้นไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและถูกควบคุมตัวไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวนใกล้ครบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หากผู้ถูกจับไม่ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวจะถูกขังระหว่างสอบสวนเช่นนี้ เป็นการบัญญัติให้การขังระหว่างสอบสวนเป็นหลัก โดยการปล่อยเป็นการชั่วคราวเสมือนเป็นข้อยกเว้น

แม้ว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ซึ่งเป็นองค์กรกำกับดูแลรัฐที่เป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ในการปฏิบัติตามพันธกรณีของกติการะหว่างประเทศดังกล่าว ได้เคยวินิจฉัยไว้ใน HRC, Communication 788/1997, Cagas v. Philippines, 23 October 2001 ว่าการปฏิเสธไม่ให้ประกันตัว โดยเหตุผลแล้วไม่ได้กระทบสิทธิที่จะถูกสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ ด้วยเหตุนี้การที่ศาลปฏิเสธไม่ให้ประกันตัวและขังผู้ต้องหาไว้ระหว่างสอบสวนหรือการขังจำเลยไว้ระหว่างการพิจารณา แม้จะกระทบเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยดังเช่น

ผู้กระทำความผิด แต่หากมีเหตุผลในการขัง ศาลจะสามารถขังผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ ไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ แต่การที่ศาลจะขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ระหว่างสอบสวนหรือระหว่างพิจารณาคอร์นำมาใช้เป็นการชั่วคราวและคอร์นำมาใช้เป็นมาตรการสุดท้าย โดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งให้สัมภาษณ์ได้ให้ความเห็นไว้ว่า หากมีมาตรการอื่นที่จะป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ยุ่งเหยิงพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายได้ ศาลควรใช้มาตรการนั้นก่อน หากมาตรการดังกล่าวไม่ได้ผลศาลจึงจะขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ระหว่างดำเนินคดี

ปัจจุบันได้มีข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 และที่แก้ไข เพิ่มเติมโดยข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2565 สำหรับข้อบังคับประธานศาลฎีกานี้ได้ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ประกอบมาตรา 58 และมาตรา 59/1 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547

ตามข้อ 44/1 แห่งข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 และที่แก้ไข เพิ่มเติมโดยข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2565 ได้บัญญัติไว้ว่า แม้เป็นกรณีที่มีเหตุออกหมายขัง แต่ถ้าศาลเห็นว่ายังมีวิธีป้องกันมิให้ผู้ต้องหา หรือจำเลยหลบหนี หรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นได้ ศาลจะงดออกหมายขังและปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ ไม่ตัดอำนาจพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการที่จะดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ต่อไป

ถ้าความผิดที่ถูกกล่าวหาเป็นความผิดหลุโทษ หรือความผิดอันยอมความได้ หรือเป็นกรณี ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมาปรากฏตัวต่อพนักงานสอบสวนโดยไม่มีการออกหมายจับ ฟังพิจารณาดำเนินการตามวรรคหนึ่ง

ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกานี้ ได้จะแก้ไขปัญหาที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติให้การชังเป็นหลัก การปล่อยชั่วคราวเสมือนเป็นข้อยกเว้น โดยข้อบังคับได้บัญญัติให้ศาลออกหมายชังและปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ แม้มีเหตุออกหมายชังแต่ยังมีวิธีป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี หรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นได้

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสพบว่า มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการชังระหว่างดำเนินคดีไว้ในมาตรา 144 โดยได้วางหลักไว้ว่า เมื่อมีการจับผู้ต้องหาไปยังศาลจะใช้มาตรการควบคุมโดยศาลก่อน หากไม่ได้ผลให้ใช้มาตรการควบคุมโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ และหากวิธีการดังกล่าวไม่ได้ผล จึงให้มีการชังชั่วคราวเป็นมาตรการสุดท้าย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสวางมาตรการควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างดำเนินคดีเป็นลำดับอย่างได้สัดส่วน โดยเมื่อตำรวจจับผู้ต้องหาได้ มีการนำตัวบุคคลนั้นมาศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส จะให้ศาลใช้มาตรการควบคุมโดยศาลเป็นหลัก โดยมาตรการนี้ศาลจะปล่อยให้ผู้ถูกกล่าวหากลับบ้านโดยมีการกำหนดเงื่อนไขเพื่อเป็นการป้องกันมิให้หลบหนี เช่น ให้มารายงานตัวต่อเจ้าพนักงานตามเวลาที่กำหนด ห้ามมิให้ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ห้ามกระทำการที่จะเป็นการก่อเหตุอันตรายต่อผู้อื่นและสังคม ให้ไปบำบัดรักษาทางการแพทย์ เป็นต้น หากผู้ต้องหาปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวจะไม่มี การชังบุคคลนั้น แต่หากศาลเห็นว่ามาตรการการควบคุมโดยศาลไม่ได้ผล ศาลอาจจะสั่งมาตรการขั้นต่อไป คือ มาตรการควบคุมที่บ้านโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ โดยให้ผู้ต้องหาอยู่ที่บ้านให้ติดอุปกรณ์ที่มีระบบควบคุมเพื่อจำกัดบริเวณเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหานั้นหลบหนีหรือไปก่อเหตุอันตราย และหากศาลเห็นว่ามาตรการควบคุมโดยศาลและมาตรการควบคุมที่บ้านโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ ไม่ได้ผล ศาลจะพิจารณาใช้มาตรการสุดท้ายคือ การชังชั่วคราว เพื่อเป็นการรักษาประโยชน์สังคมในระหว่างดำเนินคดี โดยในการชังชั่วคราว ศาลจะรับฟังความจากอัยการและผู้ต้องหา ตามหลักฟังความทุกฝ่าย โดยกฎหมายให้บัญญัติให้ผู้ต้องหาไม่มีความเสมอ หากผู้ต้องหาไม่มีความ ศาลจะต้องตั้งนายความให้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยและบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสที่เกี่ยวกับการชังและปล่อยระหว่างดำเนินคดีจะพบว่า บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยบัญญัติให้ เจ้าพนักงานมีอำนาจขอให้ศาลออกหมายชังผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างสอบสวน หลังจากมีการจับโดยชอบด้วยกฎหมายและผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีการควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ใกล้

ครบตามเวลาที่กฎหมายกำหนด คือ สี่สิบแปดชั่วโมงนับตั้งแต่พาดัวมาถึงยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหาไม่ยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยชั่วคราว บุคคลนั้นจะถูกศาลขังไว้ระหว่างสอบสวน แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสมาตรา 144 ได้วางหลักไว้ว่า เมื่อมีการจับผู้ต้องหา ศาลจะใช้มาตรการควบคุมโดยศาลก่อน หากไม่ได้ผลให้ใช้มาตรการควบคุมโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์และหากวิธีการดังกล่าวไม่ได้ผลจึงให้มีการขังชั่วคราวเป็นมาตรการสุดท้าย โดยในการขังชั่วคราวศาลจะรับฟังความจากอัยการและผู้ต้องหา ตามหลักฟังความทุกฝ่ายโดยกฎหมายให้บัญญัติให้ผู้ต้องหาที่มีนายความเสมอ หากผู้ต้องหาไม่มีนายความศาลจะต้องตั้งนายความให้

จากกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติไว้ข้างต้นและการที่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลักษณะ 5 หมวด 3 ได้บัญญัติใช้ถ้อยคำว่าปล่อยชั่วคราว รวมถึงบทบัญญัติอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 5 หมวด 3 ได้ใช้ถ้อยคำว่าปล่อยชั่วคราว แสดงให้เห็นถึง กฎหมายได้บัญญัติให้การขังระหว่างสอบสวนเป็นหลัก ส่วนการปล่อยผู้ต้องหาระหว่างดำเนินคดีเป็นเพียงการชั่วคราวเท่านั้น โดยการพิจารณาออกหมายขังผู้ต้องหาไว้ กฎหมายได้บัญญัติให้ศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้ โดยไม่มีการบัญญัติให้ศาลตั้งนายความให้ผู้ต้องหากรณีผู้ต้องหาที่จะขอปล่อยชั่วคราวไม่มีนายความ

แม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยจะมีข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 และที่แก้ไข เพิ่มเติมโดยข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2565 ข้อ 44/1 แก้ไขปัญหาที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้การขังเป็นหลัก การปล่อยชั่วคราวเสมือนเป็นข้อยกเว้นแต่ข้อบังคับนี้เป็นเพียงกฎหมายลำดับรองซึ่งบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น ตำรวจและพนักงานอัยการและประชาชนทั่วไปอาจจะไม่ทราบถึงบทบัญญัติตามข้อบังคับประธานศาลฎีกานี้ เหมือนอย่างบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มีข้อสังเกตว่า แม้ข้อ 44 แห่งข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 และที่แก้ไข เพิ่มเติมโดยข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2565 จะบัญญัติให้การพิจารณาสั่งคำร้องขอหมายขังนั้น ให้ศาลคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน และสิทธิอื่นตามกฎหมายของผู้เสียหายหรือพยาน โดยอาจพิจารณาความคิดเห็นของ บุคคลดังกล่าวเพื่อประกอบการสั่งคำร้องขอหมายขังหรือคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว แต่ตามข้อบังคับนี้ไม่มี

บทบัญญัติให้ศาลเรียกผู้เสียหายเพื่อสอบถามถึงความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินของผู้เสียหายหากมีการปล่อยชั่วคราว

สำหรับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส ที่เกี่ยวกับการขังและปล่อยระหว่างดำเนินคดีมีความแตกต่างจากประเทศไทย โดยกฎหมายดังกล่าวของประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติโดยใช้ถ้อยคำว่า ขังชั่วคราว แสดงให้เห็นว่าการขังระหว่างดำเนินคดีเป็นเพียงการชั่วคราวเท่านั้น โดยกฎหมายได้บัญญัติให้การขังเป็นมาตรการสุดท้าย ศาลจะขังชั่วคราว เมื่อมาตรการการควบคุมโดยศาลและมาตรการควบคุมที่บ้านโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้ผล และในการขังชั่วคราวจะมีปฏิบัติตามหลักฟังความทุกฝ่าย คือ ศาลจะรับฟังความจากอัยการและผู้ต้องหาและศาลจะต้องตั้งทนายความให้กรณีผู้ต้องหาไม่มีทนายความ

5.2 วิเคราะห์ปัญหาบทบัญญัติตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32

ก่อนที่ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 จะมีผลใช้บังคับ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์ลายนิ้วมือ คือ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

โดยระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ไม่มีการแยกทะเบียนประวัติผู้ต้องหา จำเลย ซึ่งเป็นบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดอาญา ออกจากบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญา ทำให้ข้อมูลของผู้ต้องหา จำเลย และบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาถูกรวมไว้ในฐานข้อมูลเดียวกัน โดยฐานข้อมูลดังกล่าวจะถูกใช้ทั้งในงานสืบสวนสอบสวนเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและใช้ในการตรวจสอบประวัติบุคคลผู้ขออนุญาต ผู้ขอสมัครเข้ารับราชการหรือเข้าทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งการใช้งานทั้งสองลักษณะดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ ที่แตกต่างกัน อีกทั้งระเบียบดังกล่าวไม่มีข้อกำหนดที่ห้ามเปิดเผยข้อมูลการต้องหาคดีอาญา ส่งผลให้ผู้ต้องหา จำเลย ซึ่งศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า

กระทำความผิดอาญาอาจถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจากบุคคลในสังคม ไม่ได้รับการยอมรับเมื่อจะไปประกอบอาชีพต่าง ๆ

ด้วยเหตุที่ทบัญญัติแห่งระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดทั้งที่ ยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด จึงขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ซึ่งได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และขัดต่อ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ข้อ 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย อีกทั้งยังขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ข้อ 14 วรรคสองได้บัญญัติว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

สำหรับระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ลงวันที่ 27 เมษายน 2566 มีผลบังคับใช้ 30 วัน นับแต่วันประกาศเป็นต้นไป ได้แก้ไขปัญหาที่เกิดจากระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยได้แยกทะเบียนประวัติที่ใช้จัดเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ทะเบียน คือ

“ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา” หมายความว่า บัญชีข้อมูลของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดที่เป็นคดีอาญา แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาลหรือฟ้องต่อศาลแล้วแต่คดียังไม่ถึงที่สุด

“ทะเบียนประวัติอาชญากร” หมายความว่า บัญชีข้อมูลของบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดในคดีอาญาต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่าหนึ่งเดือนโดยไม่รอกการลงโทษ ยกเว้นเป็นผู้กระทำความผิดโดยประมาท

“ทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีโช้อาชญากร” หมายความว่า บัญชีข้อมูลของบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดในคดีอาญาโดยศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือศาลพิพากษาลงโทษจำคุกแต่รอกการลงโทษไว้ หรือรอกการกำหนดโทษ หือลงโทษกักขัง หรือลงโทษปรับสถานเดียว รวมถึงเป็นผู้กระทำความผิดโดยประมาท

โดยระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 บทที่ 4 ข้อ 1. ห้ามมิให้เปิดเผยทะเบียนประวัติผู้ต้องหาไม่ว่าจะได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหาหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่เพื่อประโยชน์ภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในภารกิจคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของประชาชน เพื่อใช้ในการป้องกัน ปราบปราม อาชญากรรม การสืบสวน การสอบสวน การรักษาความปลอดภัยของทางราชการและการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกรณีอื่น ๆ ตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ได้รับมอบหมายอนุญาตให้ตรวจสอบได้ เช่น เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยทางวิชาการ ทางอาชญาวิทยาทาง การแพทย์ โดยไม่ระบุชื่อหรือส่วนที่ทำให้รู้ว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลใด รวมถึงกรณีผู้ร้องขอให้ ตรวจสอบโดยมีเหตุผลความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยตามรัฐธรรมนูญที่ ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้ กระทำผิดอย่างเคร่งครัด

นอกจากจะห้ามมิให้เปิดเผยทะเบียนประวัติผู้ต้องหาแล้ว ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ข้อ 5. ไม่ให้เปิดเผยทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีโช้อาชญากรต่อบุคคลภายนอก เว้นแต่จะเป็นการให้ ข้อมูลกับหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพและความ ปลอดภัยของประชาชนในกรณีของการกระทำความผิดซ้ำซากการประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับความ ปลอดภัยสาธารณะหรือกรณีอื่นตามที่กฎหมายกำหนด โดยให้เป็นดุลยพินิจของผู้บังคับบัญชาสำนักงาน พิสูจน์หลักฐานตำรวจ

อย่างไรก็ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ไม่ห้ามเปิดเผยทะเบียนประวัติอาชญากร

สำหรับบทบัญญัติแห่งระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 นี้ ได้แก้ไขปัญหาบทบัญญัติแห่งระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เดิมซึ่งขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์แล้ว จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง และไม่ขัดต่อ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ข้อ 11 (1) รวมถึงไม่ขัดต่อ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ข้อ 14 วรรคสอง

อย่างไรก็ตามมีผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การให้ผู้ต้องหา จำเลยหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดในคดีอาญาพิมพ์ลายนิ้วมือ กระทบต่อเสรีภาพของบุคคลดังกล่าว กฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานกระทำการดังกล่าวควรเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่ตราขึ้นโดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา นอกจากนี้ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 จะมีผลบังคับเฉพาะกับตำรวจ ไม่สามารถใช้บังคับกับหน่วยงานอื่น เช่นกรมสอบสวนคดีพิเศษ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นต้น เนื่องจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้วางระเบียบโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2565

5.3 วิเคราะห์ปัญหาบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุซึ่งไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ สละสมณเพศได้และการให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ ในกรณีมีคำสั่งของศาลให้ขังพระภิกษุมีข้อพิงการณาดังนี้

5.3.1 วิเคราะห์ปัญหาพระภิกษุซึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยพระภิกษุนั้นไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้

เมื่อพระภิกษุถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาจะถูกดำเนินคดีเหมือนอย่างบุคคลทั่วไป ด้วยเหตุนี้พระภิกษุอาจจะถูกเจ้าพนักงานของรัฐควบคุมตัวหลังจากที่มีการจับและถูกนำตัวไปให้ศาลออกหมายขังระหว่างสอบสวน

โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ได้บัญญัติว่า พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

ตามบทบัญญัตินี้ พระภิกษุซึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยพระภิกษุนั้นไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ และเข้ากรณีหนึ่งกรณีใดดังต่อไปนี้

- 1) เจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือ
- 2) พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือ
- 3) พระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง

พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจดำเนินการให้ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้

จากการศึกษาและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทำให้ทราบว่า เจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรานี้คือ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน การที่บุคคลที่ยังอยู่ในสถานะของพระภิกษุถูกควบคุมตัวไว้อาจจะกระทบต่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ด้วยเหตุนี้พระภิกษุรูปใดที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและถูกควบคุมตัวต้องสละสมณเพศ คือ การบังคับสึกโดยไม่ได้สมัครใจ

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่ากรณีที่กฎหมายบัญญัติให้มีการสละสมณเพศ เนื่องจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและควบคุมพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาไว้ โดยศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด น่าจะขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ซึ่งได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มี ความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และขัดต่อ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ข้อ 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ทางอาญา มีสิทธิ ที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย อีกทั้งยังขัดต่อ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ข้อ 14 วรรคสองได้บัญญัติว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

5.3.2 วิเคราะห์ปัญหาการให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำ พิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ ในกรณีมีคำสั่งของ ศาลให้ขังพระภิกษุ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 30 ได้บัญญัติ เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขัง พระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้ เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และ ให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

ตามบทบัญญัตินี้ เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้จำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูป ใด เจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึง การสละสมณเพศนั้น

ผู้วิจัยเห็นว่าพระภิกษุที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกหรือกักขัง และมีผู้เจ้า พนักงานดำเนินการให้สละสมณเพศไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เนื่องจากผ่านการ พิจารณาโดยศาลจนคดีถึงที่สุดแล้ว แต่กรณีพระภิกษุที่ต้องสละสมณเพศเนื่องจากถูกศาลออกหมายขัง ทั้งการขังระหว่างสอบสวน ขังระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา อาจจะ ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เนื่องจากศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้น ได้กระทำความผิด น่าจะขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ซึ่งได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และขัดต่อ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ข้อ 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด ทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย อีกทั้งยังขัดต่อ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ข้อ 14 วรรคสองได้บัญญัติว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

มีผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์ให้ข้อสังเกตว่า กรณีพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและควบคุมพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาไว้และการที่ศาลออกหมายขังระหว่างดำเนินคดี ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกผู้เสียหายมาสอบถามว่าคัดค้านไม่ให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ รวมถึงไม่มีกฎหมายบัญญัติให้พระภิกษุที่เป็นเป็นผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุร่วมให้ความเห็นในการปล่อยชั่วคราวหรือขังระหว่างดำเนินคดี

นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความเห็นว่า กรณีหากศาลจะออกหมายขังระหว่างดำเนินคดีหากนำบทบัญญัติมาตรา 89/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาพิจารณาในการขังในไว้ในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ ซึ่งน่าจะไม่ใช่กระทบต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนอย่างกรณีขังพระภิกษุไว้ในเรือนจำ จึงไม่จำเป็นต้องให้พระภิกษุนั้นต้องสละสมณเพศก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าพระภิกษุนั้นได้กระทำความผิด

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 89/1 ได้บัญญัติว่า ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นระหว่างสอบสวนหรือพิจารณา เมื่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายขังร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอ หรือตามที่ศาลเห็นสมควรนอกจากเรือนจำก็ได้ โดยให้อยู่ในความควบคุมของผู้ร้องขอ หรือเจ้าพนักงานตามที่ศาลกำหนด ในการนี้ ศาลจะกำหนดระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

ในการพิจารณาเพื่อมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งศาลจะดำเนินการไต่สวนหรือให้ผู้เสียหายหรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องตามหมายขังคัดค้านก่อนมีคำสั่งก็ได้สถานที่อื่นตามวรรคหนึ่งต้องมีใช้สถานีตำรวจหรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน โดยมีลักษณะตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งต้องกำหนดวิธีการควบคุมและมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นด้วย

เมื่อศาลมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งแล้วหากภายหลังผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามวิธีการหรือมาตรการตามวรรคสามหรือพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือให้ดำเนินการตามหมายขังได้

อย่างไรก็ตามควรให้ศาลมีอำนาจในการเรียกผู้เสียหายมาสอบถามว่าจะคัดค้านการขังในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำหรือไม่ รวมถึงควรให้พระภิกษุที่เป็นเป็นผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุร่วมให้ความเห็นกรณีที่จะมีการขังในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) เป็นหลักสากลที่มีการรับรองหลักการนี้ไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ข้อ 11 (1) “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย”

นอกจากนี้สิทธิที่จะได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ได้มีการรับรองไว้ในสนธิสัญญาหลักว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังเห็นได้จากกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ข้อ 14 วรรคสองได้บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด”

สำหรับประเทศไทยเริ่มรับรองสิทธิที่จะได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 มาตรา 30 “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

หลังจากที่ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2492 แล้ว ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธินี้ไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอีกหลายฉบับรวมถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 29 วรรคสอง “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

นอกจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว ยังมีการบัญญัติถึงสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยได้รับรองหลักนี้เมื่อศาลจะมีคำพิพากษาตามมาตรา 227 “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่น คือ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 และปัญหาบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ว่ามีความสอดคล้องกับสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่ พบว่า

6.1.1 บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

6.1.1.1 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิด

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1) ซึ่งได้บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป โดยความตายของผู้กระทำผิด ตามบทบัญญัตินี้หากผู้กระทำผิดถึงแก่ความตายไม่ว่าจะอยู่ในกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการใดพบว่าโดยเนื้อหาของบทบัญญัติมาตรานี้ ไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดโดยที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด จึงไม่ขัดต่อ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2566 มาตรา 29 วรรคสองและไม่ขัดต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ข้อ 11 (1) อีกทั้งไม่ขัดต่อ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ข้อ 14 วรรคสองได้บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนซึ่ง

ต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำในบทบัญญัตินี้ซึ่งบัญญัติไว้ว่า **โดยความตายของผู้กระทำผิด** อาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่าบุคคลซึ่งถึงแก่ความตายนั้นได้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด ทั้งที่บทบัญญัติตามมาตรา 39 (1) มุ่งหมายถึงเพียงบุคคลผู้ถูกหาว่ากระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาลคือ**ผู้ต้องหา** หรือบุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิดคือ**จำเลย** ถึงแก่ความตายเท่านั้น

ผู้วิจัยเห็นว่าแม้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1) จะไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ แต่เนื่องจากถ้อยคำในบทบัญญัติอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่าขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จึงเห็นควรแก้ไขถ้อยคำตามบทบัญญัติดังกล่าว

6.1.1.2 บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้การชั่งระหว่างสอบสวนเป็นหลักและปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงาน ศาลในการควบคุมและขังบุคคลที่ถูกจับระหว่างสอบสวนไว้ใน**มาตรา 71** เมื่อได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาแล้ว ในระยะใดระหว่างสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ศาลจะออกหมายขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ตามมาตรา 87 หรือมาตรา 88 ก็ได้ และให้นำบทบัญญัติในมาตรา 66 มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยบทบัญญัติดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขังผู้ถูกจับได้ในระหว่างสอบสวน กรณีบุคคลนั้นไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและถูกควบคุมตัวไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน ไกล่ครบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หากผู้ถูกจับไม่ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวจะถูกขังระหว่างสอบสวนไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ซึ่งเป็นองค์กรกำกับดูแลรัฐที่เป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ในการปฏิบัติตามพันธกรณีของกติการะหว่างประเทศดังกล่าว ได้เคยวินิจฉัยไว้ใน HRC, Communication 788/1997, Cagas v. Philippines, 23 October 2001 ว่าการปฏิเสธไม่ให้ประกันตัว โดยเหตุผลแล้ว

ไม่ได้กระทบสิทธิที่จะถูกสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ ด้วยเหตุนี้การที่ศาลปฏิเสธไม่ให้ประกันตัวและขังผู้ต้องหาไว้ระหว่างสอบสวนหรือการขังจำเลยไว้ระหว่างการพิจารณา แม้จะกระทบเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยดังเช่นผู้กระทำความผิด แต่หากมีเหตุผลในการขัง ศาลจะสามารถขังผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ ไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ แต่บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยที่เกี่ยวกับ การควบคุมและขังบุคคลที่ถูกจับระหว่างสอบสวนและการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลักษณะ 5 หมวด 3 ได้บัญญัติใช้ถ้อยคำว่าปล่อยชั่วคราว รวมถึงบทบัญญัติอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 5 หมวด 3 ได้ใช้ถ้อยคำว่าปล่อยชั่วคราว แสดงให้เห็นถึง

กฎหมายบัญญัติให้การขังระหว่างสอบสวนเป็นหลัก การปล่อยเป็นการชั่วคราวเสมือนเป็นข้อยกเว้น โดยการพิจารณาออกหมายขังผู้ต้องหาไว้ กฎหมายได้บัญญัติให้ศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้ โดยไม่มีการบัญญัติให้ศาลตั้งนายความให้ผู้ต้องหากรณีผู้ต้องหาที่จะขอปล่อยชั่วคราวไม่มีนายความ

แม้ว่าปัจจุบันจะมีข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 และที่แก้ไข เพิ่มเติมโดยข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2565 ข้อ 44/1 จะแก้ไข ปัญหาที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้การขังเป็นหลัก การปล่อยชั่วคราวเสมือนเป็นข้อยกเว้น แต่ข้อบังคับนี้เป็นเพียงกฎหมายลำดับรองซึ่งบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น ตำรวจและพนักงานอัยการและประชาชนทั่วไปอาจจะไม่ทราบถึงบทบัญญัติตามข้อบังคับประธานศาลฎีกา นี้ เหมือนอย่างบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยและบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสที่เกี่ยวกับการขังและปล่อยระหว่างดำเนินคดีจะพบว่า บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยบัญญัติให้ เจ้าพนักงานมีอำนาจขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหา ระหว่างสอบสวน หลังจากมีการจับโดยชอบด้วยกฎหมายและผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีการควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ใกล้ครบตามเวลาที่กฎหมายกำหนด คือ สี่สิบแปดชั่วโมงนับตั้งแต่พาตัวมาถึงยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหาไม่ยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยชั่วคราว บุคคลนั้นจะถูกศาลขังไว้ระหว่างสอบสวน

6.1.2 บทบัญญัติตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 และปัญหาบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

6.1.2.1 การให้ผู้ต้องหาในคดีอาญาต้องพิมพ์ลายนิ้วมือตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นระเบียบที่ใช้ก่อนระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 โดยก่อนใช้ระเบียบปัจจุบัน ได้ส่งผลต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดทั้งที่ยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด เนื่องจากไม่มีการแยกทะเบียนประวัติผู้ต้องหา จำเลย ซึ่งเป็นบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดอาญา ออกจากบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญา ทำให้ข้อมูลของผู้ต้องหา จำเลย และบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาถูกรวมไว้ในฐานข้อมูลเดียวกันอีกทั้งระเบียบดังกล่าวไม่มีข้อกำหนดที่ห้ามเปิดเผยข้อมูลการต้องหาคดีอาญา ส่งผลให้ผู้ต้องหา จำเลย ซึ่งศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดอาญาอาจถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจากบุคคลในสังคม ไม่ได้รับการยอมรับเมื่อจะไปประกอบอาชีพต่าง ๆ จึงขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ซึ่งได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง และขัดต่อ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ข้อ 11 (1) อีกทั้งยังขัดต่อ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ข้อ 14 วรรคสองได้บัญญัติว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

สำหรับระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ได้แก้ไขปัญหาที่เกิดจากระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ.

2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยได้แยกทะเบียนประวัติที่ใช้จัดเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ทะเบียน คือ **ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา** **ทะเบียนประวัติอาชญากร**และ**ทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีใจอาชญากร**

โดย**ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา** จะห้ามมิให้เปิดเผยไม่ว่าจะได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหาหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่เพื่อประโยชน์ภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในภารกิจคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของประชาชน เพื่อใช้ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม การสืบสวน การสอบสวน การรักษาความปลอดภัยของทางราชการและการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกรณีอื่น ๆ ตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ได้รับมอบหมายอนุญาตให้ตรวจสอบได้ เช่น เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยทางวิชาการ ทางอาชญาวิทยาทางการแพทย์ โดยไม่ระบุชื่อหรือส่วนที่ทำให้รู้ว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลใด รวมถึงกรณีผู้ร้องขอให้ตรวจสอบโดยมีเหตุผลความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยตามรัฐธรรมนูญที่ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดอย่างเคร่งครัด

ทะเบียนประวัติอาชญากร ไม่ห้ามเปิดเผยทะเบียนประวัตินี้

ทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีใจอาชญากร ไม่ให้เปิดเผยทะเบียนประวัตินี้ต่อบุคคลภายนอก เว้นแต่จะเป็นการให้ข้อมูลกับหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของประชาชนในกรณีของการกระทำความผิดซ้ำซากการประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับความปลอดภัยสาธารณะหรือกรณีอื่นตามที่กฎหมายกำหนด โดยให้เป็นดุลยพินิจของผู้บังคับบัญชาสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ

สำหรับบทบัญญัติแห่งระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 นี้ ได้แก้ไขปัญหาบทบัญญัติแห่งระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เดิมซึ่งขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์แล้ว จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และไม่ขัดต่อ ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) รวมถึงไม่ขัดต่อ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR))

6.1.2.2 ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุซึ่งไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ สละสมณเพศได้และการให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ ในกรณี มีคำสั่งของศาลให้ขังพระภิกษุ

6.1.2.2.1 กรณีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 บัญญัติให้พระภิกษุซึ่งถูกกล่าวว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยพระภิกษุนั้นไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ได้บัญญัติว่า พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

ตามบทบัญญัตินี้ให้มีการสละสมณเพศ เนื่องจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและควบคุมพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาไว้ โดยศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด น่าจะขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ซึ่งได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง และขัดต่อ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) อีกทั้งยังขัดต่อ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ข้อ 14 วรรคสอง

6.1.2.2.2 กรณีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 บัญญัติให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ ในกรณีมีคำสั่งของศาลให้ขังพระภิกษุ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 30 ได้บัญญัติ เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ

หน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

ตามบทบัญญัตินี้ กรณีพระภิกษุที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกหรือกักขัง และมีลูกจ้างพนักงานดำเนินการให้สละสมณเพศไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เนื่องจากผ่านการพิจารณาโดยศาลจนคดีถึงที่สุดแล้ว

อย่างไรก็ตามกรณีพระภิกษุที่ต้องสละสมณเพศเนื่องจากถูกศาลออกหมายขัง ทั้งการขังระหว่างสอบสวน ขังระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา อาจจะขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เนื่องจากศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด น่าจะขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ซึ่งได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง และขัดต่อ ปณิญาสาภกถาด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ข้อ 11 (1) อีกทั้งยังขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ข้อ 14 วรรคสอง

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์ให้ข้อสังเกตว่า กรณีพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและควบคุมพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาไว้และการที่ศาลออกหมายขังระหว่างดำเนินคดี ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกผู้เสียหายมาสอบถามว่าคดีค้านไม่ให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ รวมถึงไม่มีกฎหมายบัญญัติให้พระภิกษุที่เป็นเป็นผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุร่วมให้ความเห็นในการปล่อยชั่วคราวหรือขังระหว่างดำเนินคดี

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 ปัญหาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

6.2.1.1 ปัญหาการบัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิด

ผู้วิจัยเห็นว่าแม้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1) จะไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ แต่เนื่องจากถ้อยคำในบทบัญญัติอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่าขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จึงเห็นควรแก้ไขถ้อยคำตามบทบัญญัติดังกล่าว โดยควรแก้ไขบทบัญญัติจากเดิม

มาตรา 39 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิด

(1) โดยความตายของผู้กระทำผิด

แก้ไขเป็น **มาตรา 39** สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิด

(1) โดยความตายของผู้ต้องหาหรือจำเลย

การแก้ไขโดยใช้ถ้อยคำว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทบัญญัติมาตรา 39 (1)

6.2.1.2 ปัญหาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้การชั่งระหว่างสอบสวนเป็นหลักและปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น

เห็นควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 5 หมวด 3 ที่ได้บัญญัติใช้ถ้อยคำว่าปล่อยชั่วคราว รวมถึงบทบัญญัติอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 5 หมวด 3 ได้ใช้ถ้อยคำว่าปล่อยชั่วคราว เนื่องจากถ้อยคำดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง กฎหมายได้บัญญัติให้การชั่งระหว่างสอบสวนเป็นหลัก ส่วนการปล่อยผู้ต้องหาระหว่างดำเนินคดีเป็นเพียงการชั่วคราวเท่านั้น

นอกจากนี้เห็นควรแก้ไขบทบัญญัติที่ให้การชั่งระหว่างสอบสวนเป็นหลักและปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น เป็นการชั่งระหว่างดำเนินคดีควรนำมาใช้เป็นการชั่วคราวและควรนำมาใช้เป็นการชั่วคราวสุดท้าย โดยหากมีมาตรการอื่นที่จะป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ยุ่งเหยียงพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายได้ ศาลควรใช้มาตรการนั้นก่อน หากมาตรการดังกล่าวไม่ได้ผลศาลจึง

จะขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ระหว่างดำเนินคดี ในการแก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องควรนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสมาพิจารณา เห็นควรแก้ไขจากบทบัญญัติเดิม

โดยผู้วิจัยเห็นควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลักษณะ 5 หมวด 3 รวมถึงบทบัญญัติอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 5 หมวด 3 จากเดิมใช้ถ้อยคำว่าปล่อยชั่วคราว เป็นใช้ถ้อยคำว่าปล่อยและจากเดิมใช้คำถ้อยว่าขัง เป็นขังชั่วคราว

นอกจากนี้เห็นควรแก้ไข มาตรา 87 วรรคสาม จากเดิมซึ่งบัญญัติ ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตาม มาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอลงหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

แก้ไขเป็น มาตรา 87 วรรคสาม เมื่อผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยโดยพนักงานสอบสวน และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้ศาลพิจารณาปล่อยผู้ถูกจับนั้นและให้มีการควบคุมโดยศาล หากศาลเห็นว่ามาตรการควบคุมโดยศาลไม่ได้ผล ให้ใช้มาตรการควบคุมโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ และหากมาตรการควบคุมโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้ผล ให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นไว้ชั่วคราว ในการพิจารณาขังชั่วคราวให้ศาลเรียกพนักงานอัยการ ผู้เสียหายและผู้ต้องหามาเพื่อสอบถาม หากผู้ต้องหาไม่มีทนายความร่วมในการพิจารณาขังชั่วคราว ให้ศาลตั้งทนายความให้

6.2.2 ปัญหาบทบัญญัติตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 และปัญหาบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

6.2.2.1 ปัญหาการให้ผู้ต้องหาในคดีอาญาต้องพิมพ์ลายนิ้วมือตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32

สำหรับบทบัญญัติแห่งระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ได้แก้ไขปัญหาบทบัญญัติแห่งระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติมซึ่งขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์แล้ว อย่างไรก็ตาม การให้ผู้ต้องหา จำเลยหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดในคดีอาญา พิมพ์ลายนิ้วมือ กระทบต่อเสรีภาพของบุคคลดังกล่าว กฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานกระทำการดังกล่าวควรเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่ตราขึ้นโดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา นอกจากนี้ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 จะมีผลบังคับเฉพาะกับตำรวจ ไม่สามารถใช้บังคับกับหน่วยงานอื่น เช่น กรมสอบสวนคดีพิเศษ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นต้น

6.2.3 ปัญหาบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุซึ่งไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ สละสมณเพศได้และการให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ ในกรณีมีคำสั่งของศาลให้ขังพระภิกษุ

6.2.3.1 ปัญหาพระภิกษุซึ่งถูกกล่าวว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยพระภิกษุนั้นไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้

ผู้วิจัยเห็นควรแก้ไข มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยให้เรียกผู้เสียหายมาสอบถามว่าจะคัดค้านการปล่อยหรือไม่ และควรให้พระภิกษุที่เป็นเป็นผู้บังคับบัญชาของ

พระภิกษุร่วมให้ความเห็นกรณีที่จะมีควบคุม และควรพิจารณานำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 มาใช้บังคับในการควบคุมในสถานที่อื่นนอกจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยอนุโลม

โดยเห็นควรแก้ไข มาตรา 29 จากเดิมบัญญัติว่า พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ แก้ไขเป็น

มาตรา 29 พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ในการพิจารณาควบคุมพระภิกษุให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการหมายเรียกพระภิกษุที่เป็นผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุที่จะถูกพิจารณาควบคุมร่วมให้ความเห็น และให้เรียกผู้เสียหายมาสอบถามด้วย กรณีจะควบคุมพระภิกษุที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาให้นำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 มาใช้บังคับในการควบคุมในสถานที่อื่นนอกจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยอนุโลม

6.2.3.2 ปัญหาการให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ในกรณีมีคำสั่งของศาลให้ขังพระภิกษุ

ผู้วิจัยเห็นควรแก้ไข มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยให้เรียกผู้เสียหายมาสอบถามว่าจะคัดค้านการปล่อยหรือไม่ และควรให้พระภิกษุที่เป็นผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุร่วมให้ความเห็นกรณีที่จะมีขังชั่วคราว และควรพิจารณานำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 มาใช้บังคับในการขังในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ

โดยเห็นควรแก้ไข มาตรา 30 จากเดิมบัญญัติว่าเมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

แก้ไขเป็น มาตรา 30 ในการพิจารณาขังชั่วคราวพระภิกษุให้ศาลหมายเรียก พระภิกษุที่เป็นผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุที่จะถูกพิจารณาให้ขังชั่วคราวร่วมให้ความเห็น และให้เรียก พนักงานอัยการ ผู้เสียหายและพระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาสอบถาม กรณีศาลจะขังชั่วคราวพระภิกษุนั้นให้นำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 89/1 มาใช้ บังคับในการขังในสถานที่อื่นนอกจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยอนุโลม

เมื่อจะต้องจำคุก หรือกักขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจ ดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความเห็นว่า กรณีหากศาลจะออกหมาย ขังระหว่างดำเนินคดีหากนำบทบัญญัติมาตรา 89/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มา พิจารณาในการขังในไว้ในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ ซึ่งน่าจะไม่ใช่กระทบต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชน อย่างกรณีขังพระภิกษุไว้ในเรือนจำ จึงไม่จำเป็นต้องให้พระภิกษุนั้นต้องสละสมณเพศก่อนที่ศาลจะมีคำ พิพากษาถึงที่สุดว่าพระภิกษุนั้นได้กระทำความผิด

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 89/1 ได้บัญญัติว่า ในกรณี ที่มีเหตุจำเป็นระหว่างสอบสวนหรือพิจารณา เมื่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายขังร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ขัง ผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอ หรือตามที่ศาลเห็นสมควรนอกจาก เรือนจำก็ได้ โดยให้อยู่ในความควบคุมของผู้ร้องขอ หรือเจ้าพนักงานตามที่ศาลกำหนด ในการนี้ ศาลจะ กำหนดระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

ในการพิจารณาเพื่อมีคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ศาลจะดำเนินการไต่สวนหรือให้ ผู้เสียหายหรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องตามหมายขังคัดค้านก่อนมีคำสั่งก็ได้

สถานที่อื่นตามวรรคหนึ่งต้องมีใช้สถานีดำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของ พนักงานสอบสวน โดยมีลักษณะตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งต้องกำหนดวิธีการควบคุมและมาตรการ เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นด้วย

เมื่อศาลมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งแล้ว หากภายหลังผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามวิธีการหรือมาตรการตามวรรคสามหรือพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือให้ดำเนินการตามหมายขังได้

อย่างไรก็ตามควรให้ศาลมีอำนาจในการเรียกผู้เสียหายมาสอบถามว่าจะคัดค้านการขังในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำหรือไม่ รวมถึงควรให้พระภิกษุที่เป็นผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุร่วมให้ความเห็นกรณีที่จะมีการขังในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ

บรรณานุกรม

หนังสือ

ภาษาไทย

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วย การดำเนินคดีใน
ขั้นตอนก่อนการพิจารณา. พิมพ์ครั้งที่ 7, หจก.สำนักพิมพ์ พลสยาม พริ้นติ้ง (ประเทศไทย).

คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลัก
นิติธรรมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรม. *หลักนิติธรรม The
Rule of Law ความหมาย สำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญรัฐการพิมพ์, 2558.

คณิต ณ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 10. สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564.

คณิง ภาไชย. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 11. สำนักพิมพ์วิญญูชน 2561.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ. *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทาง
อาญา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. โรงพิมพ์เดือนตุลา 2549.

ฐากร ศิริฤทธิ์วัฒนา. *กฎหมายรัฐธรรมนูญ : หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบ
ประชาธิปไตย*. พิมพ์ครั้งที่ 6. สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565.

ณรงค์ ใจหาญ. *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 14. สำนักพิมพ์วิญญูชน,
2565.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. *หลักนิติธรรม : 9 ปีทวีเกียรติที่ศาลรัฐธรรมนูญ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์
วิญญูชน, 2565.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ กิตติบดี ไยพุล. *สังคมกับกฎหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 9. สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566.

นพนธิ สุริยะ. *สิทธิมนุษยชน : แนวคิดและการคุ้มครอง*. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2559.

ปาตุช์ ยอร์ช จัดทำคำแปลโดย ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. *กฎหมายลักษณะอาญา ร.
ศ. 127 แห่งราชอาณาจักรสยาม*. สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565.

ปกป้อง ศรีสนิท. *สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์วิญญูชน,
2563.

สวัสดิการสำนักประธานศาลฎีกา สวัสดิการสำนักวิชาการศาลยุติธรรม. *ข้อพิจารณาประกอบ
พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.
2547*. พิมพ์ครั้งที่ 3. ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2548.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. คำอธิบาย พระราชบัญญัติแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์วิญญูชน 2548.

_____, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง). พิมพ์ครั้งที่ 22. สำนักพิมพ์
วิญญูชน, 2564.

_____, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง). พิมพ์ครั้งที่ 23. สำนักพิมพ์
วิญญูชน, 2565.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิ
ทางการเมือง. บริษัท เอส.เอ็ม.เชอร์คิตเพรส จำกัด, ม.ป.ป..

อุทัย อาทิวา, วิชากฎหมายวิธีพิจารณาทางอาญาและบทบาทขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับ
กระบวนการยุติธรรมทางอาญา. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ม.ป.ป..

บทความ

ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. ‘ความหมายและองค์ประกอบของหลักนิติธรรม (The Meaning and
Elements of the Rule of Law).’ (2558) 3 วารสารสถาบันพระปกเกล้า 5.

วิศิษฐ์ เจนนานนท์. ‘ปัญหาทางกฎหมายของกฏนิคกรรมตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ในมิติของ
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา: ศึกษากรณีเขตปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัด
มหาสารคาม.’ (2563) 3 *Journal of Politics and Governance* 259.

อรรถพล ใหญ่สว่าง. ‘หลักนิติธรรม.’ (2557) 1 *จุลนิตี* 33.

วิทยานิพนธ์

ทวีศักดิ์ ภัคดีโต. ‘ทะเบียนประวัติอาชญากร.’ วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. “กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง.” accessed on 7 March 2023, from <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/iccprt.pdf>.

_____. “ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน.” accessed on 18 January 2023, from <https://humanrights.mfa.go.th>.

- _____. “ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ไทยเป็นภาคี.” accessed on 6 March 2023, from <https://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights>.
- _____. “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.” accessed on 5 April 2023, from <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>.
- กลุ่มงานพิพิธภัณฑสถานและจดหมายเหตุสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
 “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 6 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495.” accessed on 10 April 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-6-2495.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 7 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502.” accessed on 10 April 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-7-2502.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 8 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511.” accessed on 2 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-8-2511.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 9 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515.” accessed on 2 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-9-2515.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 10 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517.” accessed on 5 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-10-2517.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 11 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519.” accessed on 10 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-11-2519.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 12 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520.” accessed on 10 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-12-2520.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521.” accessed on 15 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-13-2521.html>.

- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 14 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534.” accessed on 15 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-14-2534.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 15 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534.” accessed on 17 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-15-2534.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.” accessed on 17 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-16-2540.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 17 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549.” accessed on 17 May 2023 from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-17-2549.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 18 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.” accessed on 18 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-18-2550.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 19 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557.” accessed on 18 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-19-2557.html>.
- _____. “รัฐธรรมนูญฉบับที่ 20 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.” accessed on 18 May 2023, from <https://parliamentmuseum.go.th/constitution/constitution-20-2560.html>.
- ปณิธิศรี ปทุมวัฒน์. “หลักสากลจากข้อมติขององค์การระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิการชุมนุมสาธารณะ ตอนที่ 2.” accessed on 12 May 2022, https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/13win/win83.pdf.
- ปกป้อง ศรีสนิท. “ขังหรือปล่อย ระหว่างดำเนินคดีอาญา.” accessed on 1 July 2023, from <https://www.the101.world/provisional-release>.
- _____. “สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ : หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) the 101, World.” accessed on 1 March 2023, from <https://www.the101.world/presumption-of-innocence>.

- ศาลรัฐธรรมนูญ. “พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 ขัดหรือแย้งต่อศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง มาตรา 40 (5) ประกอบมาตรา 30 หรือไม่.” accessed on 18 May 2023, from https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=3807.
- _____. “ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตัวของนายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ.” accessed on 1 March 2023, from https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8206.
- _____. “พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 158 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง หรือไม่.” accessed on 1 March 2023, from https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8189.
- สิทธิมนุษยชน. “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.” accessed on 1 March 2023, from <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>.
- หอสมุดรัฐสภา. “อินโฟกราฟิก เรื่อง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492.” accessed on 5 April 2023, from <https://library.parliament.go.th/th/infographic/2021-06-14>.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. “พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง มาตรา 40 (5) ประกอบมาตรา 30 หรือไม่.” accessed on 18 May 2023, from http://web.krisdika.go.th/data/comment_concourt/2555/cc_26119.htm.
- _____. “พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 มาตรา 72/5 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง มาตรา 40 (5) และมาตรา 30 หรือไม่.” accessed on 1 March 2023, from https://www.krisdika.go.th/data/comment_concourt/2556/cc_26481.htm.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. “กสม.เผย สดช. แก้ไขระเบียบคัดแยกทะเบียนประวัติอาชญากรคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาผู้พ้นโทษและเยาวชนแล้ว.” accessed on 1 March 2023, from <https://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Press-Releases/22831.aspx>.
- สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. “ผู้ตรวจการแผ่นดิน เสนอแนะแก้ไขปรับปรุงระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ.” accessed on 1 March 2023, from www.ombudsman.go.th.

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

ประมวลกฎหมายอาญา.

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32

การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566.

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19 - 20/2556.

Books

Brian Nelson. *The Cambridge Introduction to French Literature*, Cambridge 2015.

available in book.google อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสนิท, *สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563.

John Bell. *French Constitution Law*, Oxford, Claredon Press. 1992.

Eugene Kamaka & Alice Erh – Soon Tay (Eds). *Human Rights*, Op.cit. อ้างถึงใน จรรย์ โฆษณานันท์, op. cit.

Voltaire (1747). “It is better to risk saving a guilty person than to condemn an innocent one.” ; *Histoire orientale*, Chapitre VI, Le Ministre, Le Livre de poche, 2008, n 3131). in Reginald de Beco from <https://www.justice-en-ligne.be/Il-vaut-mieux-hasarder-de-sauver> อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสนิท. *สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563.

Journal

Iris Berisha. **The Principle of the presumption of innocence**, European Journal of Economics, Law and Social Sciences, IIPCCL Publishing Granz-Austria, Vol.4 No.2 June, 2020.

Kreshnik Myftari, Savada Guco. “Presumption of Innocence-Important Constitutional Principle”, “Legal Studies 2”, December 2013. In Iris Berisha. **The Principle of the presumption of innocence**. European Journal of Economics, Law and Social Sciences, IIPCCL Publishing Granz-Austria, Vol.4 No.2 June, 2020.

Nuaha Male, Catharina Harby. “The right to fair trial”, Human Rights Manuals no.3.

In Iris Berisha. **The Principle of the presumption of innocence**. European Journal of Economics, Law and Social Sciences, IIPCCL Publishing Granz-Austria, Vol.4 No.2 June, 2020.

The Salabiaku case against France. 7 October 1998 In Iris Berisha. **The Principle of the presumption of innocence**, European Journal of Economics, Law and Social Sciences, IIPCCL Publishing Granz-Austria, Vol.4 No.2 June, 2020.

ELECTRONIC MEDIA

Equality and Human Rights Commission. “What is the Charter of Fundamental Rights of the European Union?.” accessed on 4 March 2023, from <https://www.equalityhumanrights.com/en/what-are-human-rights/how-are-your-rights-protected/what-charter-fundamental-rights-european-union>.

European Court of Human Right. “The Court in Brief.” accessed on 4 March 2023, from https://www.echr.coe.int/Documents/Court_in_brief_ENG.pdf.

European Parliament. “CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION.” accessed on 5 March 2023, from https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf.

University of OXFORD. “About Voltaire.” accessed on 1 March 2023, from <http://www.voltaire.ox.ac.uk/about-voltaire>.

United Nations. “Universal Declaration of Human Rights.” accessed on 1 March 2023, from <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.

_____. “International Covenant on Civil and Political Rights.” accessed on 1 March 2023, from www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights.

Law

Code of Criminal Procedure of France.

International Covenant on Civil and Political Rights.

The Declaration of the Rights of Man and of the Citizen 1789

Universal Declaration of Human Rights.